



BİLDİRİ ÖZETLERİ
E-KİTABI

09-10 MAYIS 2024

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I BİLDİRİ ÖZETLERİ E-KİTABI



Copyright © T.C. Maltepe Üniversitesi - İstanbul 2024

Bu kitabın tüm hakları Maltepe Üniversitesine aittir. Bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilmeksizin kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz. Kitabın tümü ya da bölümü/bölemleri, yazarları hariç Maltepe Üniversitesinin yazılı izni olmadan kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz. Yazılardaki tüm görüşler yazarlarına aittir.

 **maltepe** üniversitesi yayınları

Editörler: Erincik Edgü, Yekta Özgüven

Kapak ve Grafik Tasarım: Nadide Ebru Yazar, Melis Cihan Yavuzcan,
Gamze Tayılga, Elçin Burcu Temel, Serenay Ulusoy Şelli

Basım/Yayın Yılı: Kasım - 2024

e-ISBN: 978-605-2124-70-3

Yayıncı: T. C. Maltepe Üniversitesi

Yayıncı Sertifika Numarası: 47419

Açık Erişim Adresi: <https://hdl.handle.net/20.500.12415/12959>

**LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I
BİLDİRİ ÖZETLERİ E-KİTABI**

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Erincik EDGÜ

Prof. Dr. Doğan Zafer ERTÜRK

Prof. Dr. Derya OKTAY

Prof. Dr. Sariye Selhan YALÇIN USAL

Doç. Dr. Jülide ALP

Doç. Dr. Yekta ÖZGÜVEN

Doç. Dr. Özgür ÖZKAN

Doç. Dr. Hamide TEMEL

Doç. Dr. Nadide Ebru YAZAR

iv

SEMPOZYUM SEKRETERYASI

Arş. Gör. Dr. Melis CİHAN YAVUZCAN

Arş. Gör. Gamze TAYILGA

Arş. Gör. Elçin Burcu TEMEL

Arş. Gör. Serenay ULUSOY ŞELLİ

BİLİM KOMİTESİ

Prof. Dr. Seden ACUN ÖZGÜNLER - İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Burçin Cem ARABACIOĞLU - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan ARSLAN - Düzce Üniversitesi

Prof. Dr. Cemil ATAKARA - Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Prof. Dr. İlder BÜYÜKDİĞAN - Maltepe Üniversitesi

Prof. Dr. Erincik EDGÜ - Maltepe Üniversitesi

Prof. Dr. Doğan Zafer ERTÜRK - Maltepe Üniversitesi

Prof. Dr. İpek FİTOZ - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Prof. Dr. Ervin GARİP - İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Derya OKTAY - Maltepe Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem OLGAÇ TÜRKER - Doğu Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Begüm SERTYEŞİLİŞİK - İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Alper ÜNLÜ - Özyeğin Üniversitesi

Prof. Dr. Sariye Selhan YALÇIN USAL - Maltepe Üniversitesi

Doç. Dr. Jülide ALP - Maltepe Üniversitesi

Doç. Dr. Erkan AYDINTAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Nevşet Gül ÇANAKÇIOĞLU - Özyeğin Üniversitesi

Doç. Dr. Işıl ÇOKUĞRAŞ - Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Orkan Zeynel GÜZELCİ - İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Emre KİSHALI - Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Funda KURAK AÇICI - Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Kunter MANİSA - Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ali Tolga ÖZDEN - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Doç. Dr. Yekta ÖZGÜVEN - Maltepe Üniversitesi

Doç. Dr. Özgür ÖZKAN - Maltepe Üniversitesi

Doç. Dr. Tolga SAYIN - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU - İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Hamide TEMEL - Maltepe Üniversitesi

Doç. Dr. Gökçe TUNA TAYGUN - Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Nadide Ebru YAZAR - Maltepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi - Asena Kumsal ŞEN BAYRAM - Maltepe Üniversitesi

SUNUŞ

Maltepe Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesinde, bu yıl ilk defa düzenlenen "Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumu", Üniversitemizin kuruluşundan beri lisans eğitimi vermekte olan ve hâlihazırda çok sayıda öğrencisi ile birlikte lisansüstü eğitimini sürdüren Mimarlık ve İç Mimarlık Bölümlerimizin lisansüstü yetkinliklerini de yansıtmaya açısından bizim için çok değerli bir bilim etkinliğidir.

Üniversitelerin kuruluş amaçlarından biri ve en önemlisi 'bilim üretmek'tir. Bilim üretmek için 'merak duygusu' ve 'bilgi birikimi'nin yanında, hayata bakış açılarının genişlemesi, olgunlaşması ve farklılaşması gerekir. Bu nedenle, lisansüstü çalışmalarını bilim ve araştırma dünyasına girişin eşiği olarak görüyor ve önemsiyoruz. Teknolojik gelişmelerin yaşamımızın bir parçası olduğu ve küresel rekabetin giderek arttığı günümüzde, yalnızca kendi disiplinlerimiz üzerinden düşünmenin yeterli olmadığı yanı sıra disiplinlerarası çalışmalara öncülük etmemizin gerektiğine inanıyoruz. Bilgi ve birikimlerimizi paylaşmamız ve diğer bilimsel çalışmalardan haberdar olmamız, birbirimizi anlamamız ve desteklememiz açısından da önemlidir.

Kurulduğu ilk günden beri bu duyarlılıkla hareket eden Maltepe Üniversitesi "Düşüncede Özgür, Eğitimde Çağdaş, Bilimde Evrensel" mottosuyla, özellikle gençlerin sahip oldukları araştırma heyecanını ve bilgiye ulaşmanın keyfini yansıtan, ayrıca Üniversitenin bilimsel yetkinliğine ivme kazandıran etkinlikleri her zaman desteklemiş ve desteklemeye de devam edecektir.

Maltepe Üniversitesi olarak biliyoruz ki akademinin geleceği, siz genç araştırmacıların geleceğine yapılacak yatırımlara bağlıdır. Yatırımların en önemlisi, takdir edersiniz ki "anlama", "bilme", "öngörme" ile iç içe geçen "bilimsel düşünme yetisi" ve "yetkinliği"ne sahip olabilme koşullarını sağlamaktır. Böylesi bir bilinç ve bilgi birikimi ile geleceğin akademisyenleri ve bilim insanları olan sizler, ülkemiz için ve geleceğimiz için çok kıymetlisiniz. Başarılarınızın artarak devam edeceğini biliyorum.

Sempozyumun ve kitabının hazırlanmasında emeği geçen, başta Prof. Dr. Erincik Edgü'ye, Doç. Dr. Yekta Özgüven'e, Doç. Dr. Hamide Temel'e ve Dekan Vekilimiz Prof. Dr. Betül Çotuksöken'e; Sempozyuma bildirimleriyle katılan genç akademisyenlerin her birine sonsuz teşekkürlerimi iletirim. Nice güzel çalışmalara!...

vi

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
Maltepe Üniversitesi Rektörü

SUNUŞ

Kurulduğu 1997 yılından beri çok sayıda akademik buluşmaya önderlik eden ya da katkı veren Maltepe Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, bu kez, lisansüstü düzeyde kapsamlı bir çalışmaya daha evsahipliği yapıyor: "Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumu I" üst başlığını taşıyan, 9-10 Mayıs 2024 günlerinde, Marmara Eğitim Köyü Yerleşkemizde düzenlenen bu buluşmada Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki üniversitelerin lisansüstü eğitim enstitüleri mimarlık ve iç mimarlık anabilim dallarında öğrenim gören doktora ve yüksek lisans öğrencileri, tez danışmanları ya da ders yürütücüleriyle birlikte lisansüstü çalışmalarından hazırladıkları bildirimleriyle yer aldılar.

Bu buluşmada deneyimler, birikimler paylaşıldı; daha açık bir anlatımla, farklı kuşaklar, öğrenenler-öğretenler, eğitilenler-eğitenler, ustalar-usta olmaya hazırlananlar, hocalar-öğrenciler karşılaştı, buluştu. "Üniversite"nin "hoca-öğrenci" ya da "öğrenci-hoca" birlikteliği, beraberliği olduğunu yeniden anımsayacak olursak, bu buluşmanın, bu karşılaşmanın ne denli değerli olduğu çok daha iyi anlaşılacaktır.

İnsanın zaman ve özellikle de mekânla olan ilişkisi birbirinden çok farklı bilme biçimlerinin konusu olmuştur. Mimarlık da bunlardan biridir, en temel olanıdır ve bu bakımdan mimarlık, insanın, insanlığı üzerinde, insanlığı bağlamında düşünmesini sağlayan bilgi çerçevelerinden biridir. "Sanatça bilme"nin, "bilimce bilme"nin, "felsefeye bilme"nin, "tarihçe bilme"nin, "matematikçe-sayıcı bilme"nin ve neredeyse her türlü bilme tarzının buluştuğu bir alan olarak mimarlık, aslında, insan-dünya-bilgi ilişkilerinin hem gerekli hem de yeterli koşulu olarak karşımıza çıkıyor.

İnsanın "arada olan" bir varlık olduğunu ve bu aradılığı yalnızca yaşamakla yetinmeyip, bu durumun üzerine de düşünen bir varlık olduğunu hiç mi hiç göz ardı etmediğimizde; ayrıca, ne türden olursa olsun, herhangi bir varolanın da zaman ve mekân dışı olamayacağını dikkate aldığımızda, mimarların insan dünyasına kattıkları bilincin daha iyi bir biçimde farkına varırız. Mimarlar insanın aradığını mekân yaratıcılığıyla ve bu bağlamdaki gereksinim-değer birlikteliği içinde yakalamış öznelerdir ve bu nedenle de insan-insan olmayan birlikte varoluşunu doğrudan etkilemektedirler.

Mimar adaylarının ve mimarların yetişimi, bu bağlamdaki bilgi, deneyim paylaşımı, beceri ve yetkinlik kazanımı ve tam bir süreklilik içinde, yaşama dünyasının, öteki adıyla insan dünyasının tüm öğelerinden beslenme, her anlamda "çokkültürlü" olma, mimarlık eğitiminin tüm düzeyleri için son derece önemlidir. Mimarlık bağlamındaki bilgiler, beceriler ve yetkinlikler, başka ya da öteki bilgi dallarıyla karşılaştırıldığında, başkalarından, ötekilerden en çok beslenenlerden biridir mimarlık. İşte tam da bu nokta, mimarlığı felsefi düşünmeye ve bilmeye yaklaştırır; onları özellikle düşünme dünyasında, onun en özgün varoluşu olarak tasarım dünyasında buluşturur. Mimar tasarımı somutlaştırır, cisimleştirir, herkes için görünür kılar; mimarlık bağlamının temel kavramlarıyla dünyaya bakan ve onu gören mimar, aynı zamanda, her zaman ve her anlamda "düzenleyici"dir, "yaratıcı"dir, "yazar"dir.

Hepimizin bildiği gibi, özellikle de doğrudan insanla uğraşan, insanı her anlamda anlamaya çalışan, çabalayan tüm bilme biçimleriyle bağlantılı, onlarla birlikte, onların arasında olan mimarlık ve bu aradılığa her zaman yer veren, yer vermesi gereken mimarlık eğitimi, yükseköğretimin tüm düzeylerinde, özellikle de lisansüstü düzeyde, geçmiş-şimdi-gelecek aradılığını da hesaba katarak, tüm diğer düşünme ve bilme biçimlerinden beslenerek, insan-insan olmayan karşılaşmalarının her zamankinden daha çok ve çeşitli olduğu, real, ideal, sanal, artırılmış gerçekliğin iç içe geçtiği günümüz dünyasında tam bir iz sürücü olarak varlığını duyumsatmak zorundadır. Öyle ki tüm mimarlar, *Renaissance* yıllarında olduğu gibi, *uomo universale* (evrensel insan) anlayışıyla yetişmeli, kendini yetiştirmeli, mimarlık serüvenini, her şeyin, her şeyle bağlantılı olduğu varlık ilkesinden yola çıkarak ve sürdürerek yaşamalıdır.

İnsan-varlıkbilgisi (antropontoloji) eşliğinde dünyaya bakan ve gören biri olarak, özellikle lisansüstü düzeyde gerçekleşen bu buluşmanın, her bir katılımcıya, çok büyük bir zenginlik kattığını, kurucusu olduğum antropontolojinin deyimleriyle belirtecek olursam, mimarlık bağlamındaki "durum-duruş-karşılaşma-karşılama-karşılaştırma" bağlamlarına ne denli katkıda bulunduğunu, zaman içinde hepimiz daha iyi anlayacağız.

Çok uzun yıllardan beri eğitim dünyasının içinde olan ve mimarların yetişimine de özel olarak katkıda bulunmuş ve bulunan biri olarak, eğitimin, "Sistemli-Etkili-Süreklî" (SES) olduğu takdirde anlamlı ve başarılı olacağını dikkate alan bir eğitim yöneticisi olarak, bu Sempozyumun da hep sürmesini diliyorum. Yapılanların yitip gitmemesi için de mimar yazarların ürünlerinin gerçekten yazıya dökülmesi, varolanın üç boyutunda da (dışdünya-düşünme-dil/söylem) mimarlığın kendine yer bulması, bu çerçevedeki beklentimizi yükseltiyor. Bu nedenle, Sempozyum bildirilerinin, insanın insanlığına kavuşmasının olmazsa olmazlarından biri olarak "yazı"da somutlaşması son derece değerli. Böyle bir çalışma, hem mimarlığa, hem mimarlık eğitimine, hem mimarlık tarihine büyük bir katkıdır.

Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumuna katkı veren Üniversitemize ve Mütevelli Heyetimize, Mütevelli Heyet Başkanımız Av. Ali Nevzat Aygün'e, Rektörlüğümüze ve Rektörümüz Prof. Dr. Edibe Sözen'e, Rektör Yrd. Prof. Dr. Sinan Apak'a, Genel Sekreterliğimize ve Genel Sekreterimiz Av. Umut Orman'a, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Selva Ersöz Karakulakoğlu'ya, Enstitünün Mimarlık Anabilim Dalı Başkanı ve mensuplarına, Mimarlık ve Tasarım Fakültemizin tüm mensuplarına, Düzenleme Kurulu Üyeleri Prof. Dr. Erincik Edgü, Prof. Dr. Doğan Zafer Ertürk, Prof. Dr. Derya Oktay, Prof. Dr. Sariye Selhan Yalçın Usal, Doç. Dr. Jülide Alp, Doç. Dr. Yekta Özgüven, Doç. Dr. Özgür Özkan, Doç. Dr. Hamide Temel, Doç. Dr. Nadide Ebru Yazar'a ve Sempozyum Sekreteryası Üyeleri olarak Arş. Gör. Dr. Meryem Melis Cihan Yavuzcan, Arş. Gör. Gamze Tayılga, Arş. Gör. Elçin Burcu Temel, Arş. Gör. Serenay Ulusoy Şelli'ye, Fakültemizin tüm araştırma görevlilerine, Fakülte Sekreterimiz Havvanur Koçak'a; Ülkemizin üniversitelerine ve bir eğitim adası olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin üniversitelerine, Mimarlık ve İç Mimarlık Anabilim Dallarının yönetici, öğretim üyesi ve öğrencilerine Sempozyuma katkılarından dolayı çok teşekkür ediyorum. Bu verimli çalışmanın kalıcılığını sağlayacak olan editörlerimiz Prof. Dr. Erincik Edgü ile Doç. Dr. Yekta Özgüven'e özellikle teşekkür ederim.

Mimarlık ve Tasarım Fakültemizin Türkçe ve İngilizce olarak eğitim veren Mimarlık Bölümleri akreditasyon konusunda da üstün başarı elde etmiş Bölümlerdir ve aynı zamanda bu Bölümlerimiz, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) Logosunu 2023 ve 2024 yıllarında kullanma hakkını elde etmiş Bölümlerdir. Söz konusu Bölümlerimiz, bu anlamda da gurur kaynağımızdır. Her zaman yaratıcılığı ön planda tutan Fakültemiz, İç Mimarlık Bölümüyle, Türkiye'de tek, dünyada da ikinci olan Gemi ve Yat Tasarımı Bölümüyle, ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan bir akademik birimdir. Bu konuda en büyük desteğimizi de Kurucumuz Hüseyin Şimşek'ten almaktayız. Kurucumuz aynı zamanda mekân yaratmayı yaşamının merkezine almış biri olarak, her zaman tam bir doğrudanlık içinde Mimarlık ve Tasarım Fakültemize, Lisansüstü Eğitim Enstitümüzdeki Mimarlık Anabilim Dalına katkı vermekte, özel bir ilgiyle bu akademik birimlerimizi izlemektedir. Böyle bir bilinçle, bulunduğumuz ortama, çevreye de katkı vermekte, tüm iç ve dış paydaşlarımızda "mekân bilinci"nin gelişmesine özel olarak önem vermekteyiz. İnsan-mekân ilişkilerine aynı zamanda insan hakları ekseninden bakmayı ilke edinmiş durumdayız. Barınma hakkı başta olmak üzere, bu bağlamdaki tüm hakların "tanınması-korunması-geliştirilmesi" olarak özetleyeceğimiz bir duruşla, çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

Gelecek sempozyumlara da bu anlayışla, tam bir işbirliği anlayışı içinde hazırlanacağımızı ve katkı vereceğimizi bilmenizi isterim.

Emeği geçen herkese bir kez daha teşekkür eder, saygılar sunarım.

Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN

Maltepe Üniversitesi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekan V.

SUNUŞ

Bilindiği gibi, 2023 yılında, "Cumhuriyetimizin 100. Yılı" dolayısıyla ülkemizde bir dizi etkinlik düzenlenmişti ve hâlâ da düzenlenmeye devam ediliyor. Üniversitemizde de bu alanda önemli girişimler oldu, oldukça verimli ve ses getiren çalışmalar planlandı ve gerçekleştirildi. Hazırlıklarına bu kapsamda başladığımız Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumu İ'e ilişkin olarak da sürecin nasıl yürütüldüğünün ve nasıl ilerlediğinin de belgelenmesi uygun olacaktır.

Bilimsel çalışmaların en önemli hedefinin farklılıklardan beslenebilmek, yeni fikirlere kapı açmak, "kutunun dışında" yani kalıpların dışında düşünmek olduğundan hareketle, daha uzun vadeli ve ilerideki yıllarda da sürdürüleceğini umduğumuz bir etkinliği gerçekleştirmeyi hedefledik. Böylece Fakültemizde daha önce hiç yapılmamış türde bir sempozyum ile Cumhuriyetimizin kuruluş felsefesindeki amaçlarına uygun bilimsel, çağdaş, kapsayıcı ve tam anlamıyla akademik bir etkinliği gerçekleştirmek üzere hazırlıklara başladık. Öncelikle Cumhuriyet değerlerine gönülden bağlı ve Atatürk'ün açtığı yolda ilerlemek azmindeki her yaştan akademisyenin sorumluluğunu omuzlarında hissettiği "Cumhuriyetimizin 100. Yılı" başlığı bile hedeflediğimiz etkinliğin her bir noktasını ince ince planlayıp hataya yer bırakmayacak şekilde geliştirmemizde bize ışık tuttu. İşte böyle bir sorumluluk bilinciyle ve bu sorumluluğun getirdiği heyecan ve motivasyonla Maltepe Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi olarak Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumu İ'i kurgulamaya başladık. Bu noktada önceki Dekanımız Prof. Dr. Özay GÜRTÜĞ ve Rektörümüz Prof. Dr. Edibe SÖZEN'e tüm destekleri için özellikle teşekkür etmek isteriz.

Fakültemizdeki dört lisans programından yalnızca ikisinde lisansüstü eğitimi verilmekle birlikte, bu etkinliğin tüm Fakültemiz tarafından kucaklanması bizim için Cumhuriyet'e yaraşır olmak açısından öncelikli önemdeydi. Bu nedenle hepimizin ortak noktası olan bir kavramdan, mekândan hareket ettik. Tasarım alanlarında ve yakın disiplinlerde çalışan, üreten, düşünen bizler biliriz ki tarih öncesinden günümüze kadar yaşamış tüm medeniyetlerde, insan mekânı ile var olmuştur. Dolayısıyla, mekân başlangıç noktamızdır, sürecimizdir, hedefimizdir. Mekânın farklı boyutlarıyla, ölçekleriyle, dinamikleriyle tartışılmasını planladığımız iki günlük bu sempozyumun sadece katılımcı genç araştırmacılara değil, daha deneyimli bizlerin perspektiflerine de yeni açılımlar sağlamasını umduk. Böylece oluşturduğumuz komisyonlarda önerilerin ve görüşlerin serbestçe tartışılıp sonuca bağlanacağı eşitlikçi bir yapı oluşturduk. Fakültemizde görevli tüm araştırma görevlilerinin büyük bir özveri ve heyecanla gerçekleştirilmesinde büyük katkı sağladıkları süreçte akademik yaşamın bir bayrak yarışı olduğunu yeniden deneyimleme şansımız oldu. Hocalarımızdan öğrendiğimiz, kendi birikim, deneyim ve yorumlarımızla zenginleştirdiğimiz bilgileri, yol ve yöntemleri, genç arkadaşlarımızın geliştirmesi ve daha ileriye taşınması henüz Sempozyum başlamadan etkisini göstermeye başladı. Genç arkadaşlarımız, karşılaştığımız her sorunda bizlerin çoğu zaman aklına gelmeyen çözüm önerileriyle geldiler. Başvuruların alınıp düzenlenmesinden, soruların yanıtlanmasına, iletişimin sağlanmasına, bilim komitesinden gelen dönüşlerin sınıflandırılmasına, programın oluşturulup yayınlanmasına, katılımcıların karşılanıp ağırlanmasına, kayıt masasına, sunumların aktarılıp paylaşılmasına, moderatör ve dinleyici olarak oturumlarda yer almaya kadar her aşamada araştırma görevlilerimiz, bu sempozyumu kendilerine verilen bir görev gibi değil, neredeyse kendi çalışmaları kadar sahiplenerek gerçekleştirdiler.

Bu süreçte yer alan Fakültemizin tüm araştırma görevlilerine, Düzenleme Kurulu Üyelerine, Bilim Komitesine ve çalışmalarını Sempozyumda paylaşan katılımcılarımıza çok teşekkür ederiz. Sempozyum fikrinin ortaya çıktığı ilk günden bu bildiri özetleri kitabının hazırlanması sürecine kadar her aşamada özveri ile üstlendikleri çeşitli sorumlulukları ile Sempozyum Sekreteryası Üyeleri Arş. Gör. Dr. Melis CİHAN YAVUZCAN, Arş. Gör. Gamze TAYILGA, Arş. Gör. Elçin Burcu TEMEL ve Arş. Gör. Serenay ULUSOY ŞELLİ'ye özellikle teşekkür ederiz.

Akademik dünyanın en önemli bileşenlerinden olan bilimsel araştırma ve bilgi birikiminin çoğalması, ulusal ve/veya uluslararası ölçekte duyurulması, alanlarında uzman kişilerin ve genç araştırmacıların tanışıp fikir alışverişinde bulunması sempozyumların genel amacıdır. Böylece düzenlediğimiz Sempozyum ile, ülkemizde mimarlık ve iç mimarlık alanlarında üretilen özgün çalışmaların kapsamını, niteliğini, güncel çalışma yöntemlerini ve sorunlarını tartışabileceğimiz interaktif bir ortam oluşturmak ve daha da önemlisi akademik hayatta önemli bir eşik olan lisansüstü çalışmaları konusunda farkındalık yaratmak hedeflerimize ulaştığımızı düşünüyoruz.

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

Türkiye'nin hemen her köşesinden beklediğimiz çok üzerinde katılımcı ve araştırma alanı yelpazesinde gerçekleşen ve geleceğin akademisyenlerinin iletişim ağı olmaya aday bu Sempozyumun bize öğrettiği bir başka konu da, genç araştırmacılara yönelik bu tür odaklanmış bilimsel etkinliklerin sayısının artmasına büyük ihtiyaç duyulduğudur. Akademik dilde akıcı ve açık yazılı ve sözlü ifade becerilerinin yanı sıra, topluluk önünde bilgiyi aktarma performansı, lisansüstü eğitimde nadiren değinilmeye fırsat bulunan konulardandır. Dolayısıyla, gençlerin kendilerini uzmanlar ve uzmanlıklar arasında kaybolmuş hissetmeyeceği genişlikteki konu alanlarına odaklanmış ve benzer konumdaki araştırmacılarla kurgulanan bu Sempozyum, motive edici, özgüveni yeniden kuran ve sağlamlaştıran bir araç da olmuştur.

Cumhuriyetimizin 100. Yılında başlattığımız bu Sempozyumun gerçekleşmesi ve bildiri özetlerinin basılabilmesi için, fikir ve hazırlık aşamasından başlayarak destek olan herkese en derin teşekkürlerimizi sunarız.

Düzenleme Komitesi ve Editorya adına,

Prof. Dr. Erincik EDGÜ

14 Kasım 2024, İstanbul

X

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

1. GÜN | 09.05.2024 PERŞEMBE

09:00-10:00 KAYIT

10:00-10:15 AÇILIŞ KONUSMALARI

SALON | MTF-AMFİ

Prof. Dr. Edibe SÖZEN Maltepe Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Erincik EDGÜ Maltepe Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekan Vekili

10:15-10:45 DAVETLİ KONUSMACI

SALON | MTF-AMFİ

Doç. Dr. Ayşe Hilal UĞURLU

Bir Akademik Yolculuk: Deneyimler, Zorluklar, İlhamlar

10:45-11:15 DAVETLİ KONUSMACI

SALON | MTF-AMFİ

Doç. Dr. Orkan Zeynel GÜZELCİ

Ekip Olmak

11:15-11:30 KAHVE ARASI

11:30-12:30 OTURUM 1

OTURUM 2

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Dr. Ayşe Farahnaz ÖZTÜRK

Kültürel Peyzajın Kavranmasında Kültürel Rota Planlamasının Rolü: Alında ve Alabanda Örneği

Zeynep Gürsoy, Burcu Büken Cantimur

Hızlı Kentleşme Baskısı Altında Kentsel Arkeolojik Mirasa Yaklaşım: Nikomedia Örneği

Demet Yılmaz, Ceylan İrem Gençer

Endüstri Kentlerinde Bütüncül Koruma Yaklaşımları: Zonguldak Kömür Havzası Örneği

Neslihan Bayram, A. Binnur Kırac

SORU-CEVAP

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Efe Haşim SEZEN

Bilgi-İletişim Teknolojilerinin Kentsel Kamusal Mekânlarda Yaratıcı Kullanımı ve Katılımcı Deneyimler Oluşturmadaki Rolü Üzerine Bir İrdeleme

Mustafa Gökçe, Neslinur Hızlı Erkilic

Yere Özgü Teknik Geleneğin Dijital Ortamlarda Yeniden Üretilmesi: Güncel Çalışmalar Üzerinden Bir Değerlendirme

Özlem Akyol, Çiğdem Polatoğlu

Mimarlıkta Öksetik (Auxetic) Strüktürler

Gizem Karaoğlu Çitken, Asena Kumsal Şen Bayram

SORU-CEVAP

12:30-13:45 ÖĞLE YEMEĞİ

13:45-15:00 OTURUM 3

OTURUM 4

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Serenay ULUSOY ŞELLİ

İstanbul Dışında Yer Alan Mimar Sinan Eserlerinden Manisa Muradiye Camisi

Dilek Koç, Nur Urfaloğlu

Edebî Anlatılarda Mimari Arketipler Üzerine Bir İnceleme: Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si Örneği

Büşra Hamzaoğlu Zafer, Veli Şafak Uysal

19.Yüzyıl İstanbul'unda Eğlence Mekânları

Aslı Özbey, Işıl Çokuğraş Bağdatlıoğlu

Mehmet Yusuf Akyurt'un Çizimleri Üzerinden, Konya İlindeki Altı Yapının Mimarlık Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Işıl Esen, Nur Urfaloğlu

SORU-CEVAP

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Elçin Burcu TEMEL

Mimari Düşünce Süreçlerinde Diyagramların Olası Rollerini

Nehir Melis Doğu, Afet Derin İnan

Mimari Tasarım Stüdyosunda Özgürleştirici Bir Unsurlar Olarak Oyun

Zeynep Canan Aksu Ceran, Güldehan Fatma Atay

Mimari Tasarım Yarışmalarına Bilginin Görselleştirilmesi Bağlamında Bir Bakış

Çağatay Çomaklı, Hande Düzgün Bektaş

Mimarlık Bölümü Bitirme Projesi İçerikleri Üzerinden Bir Değerlendirme: KTÜ Mimarlık Bölümü Örneği

Evinay Elif Tuluk, Ece Eroğlu, Esra Seyyah, Gürkan Topaloğlu

SORU-CEVAP

15:00-15:15 KAHVE ARASI

15:15-17:00 OTURUM 5

OTURUM 6

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Merve Aslı KARA YÜKSEL

Kırsal Mimari Mirasın Korunması Üzerine Nüzhetیه Mahallesi (Köyü) Ölçeğinde Bir Çözüm Önerisi

Muhammet Kerem Yavuz, Nurdan Kuban Orcan

Konargöçer Toplulukların Mirası ve İklim Değişikliği İlişkisi: Sarıkeçili Yürükleri Örneği

Gizem Büyükgüner Sönmez, Emre Kishalı, Nurdan Kuban Orcan

Prizren - Mushnikova Köyü Kırsal Mimarlık Mirasının Koruma Sorunları ve Sürdürülebilir Koruma Önerisi

Ergin Keçeli, Tülay Çobancaoğlu

Kırsal Mimari Miras Alanlarının Koruma Sorunlarının Kayseri Koramaz Vadisi Yerleşim Yerleri Üzerinden İrdenmesi

Hande Erdoğan Beygirci, Uzay Yergün

Kırsal Mimari Miras Bağlamında Divan Camileri ve Koruma Sorunları: Kastamonu Merkez ve Devrekani İlçeleri Örneği

Gökçen Gökçöz Gedik, Emre Kishalı, Nurdan Kuban Orcan

Fotogrametrinin Arkeolojik Sit Alanlarındaki Yapıların Belirlenmesinde Kullanımı: Aydın-Milet Ören Yerinin Doğusundaki Menteşe Beyliği Dönemi Türk Hamamı Örneği

Muhammed Akif Uşan, Zeynep Eres Özdoğan

SORU-CEVAP

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Melis CİHAN YAVUZCAN

Kentsel Dönüşüme Eleştirel Bir Yaklaşım: Fikirtepe Örneği

Göksel Öksüz, Feride Pınar Arabacıoğlu

Mekânsal Değişim İzinde Kentsel Morfoloji İncelemesi: Ortaköy ve Kuzguncuk

Büşra Sümeyye Fişek, Mehmet Rifat Akbulut

Kentsel Mekânda Algı ve Yön Bulmanın Murallar Üzerinden İncelenmesi

Buse Erkan, Mehmet Emin Şalgamcıoğlu

Engellilik ve Kamusal Mekân Çözümleri

Çağla Tan, Ercan Koç

Bir Flâneur'un Mimari Haritalaması: İlhan Berk ve Pera

Ferhat İbrahimioğlu, Yasemen Say Özer

SORU-CEVAP

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

2. GÜN | 10.05.2024 CUMA

09:30-10:00 KAYIT

10:00-11:15 OTURUM 7

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Sebahat Sevd e SAĞLAM

Erken Cumhuriyet Döneminde Ankara'daki Spor Yapıları

Nur Şahin, Nur Urfaloğlu

İstanbul'da Cumhuriyet'in Mekânları: 2 Mimar ve 5 Meydan

Tuğçe Güneş, Hafize Çakıroğlu, İbrahim Aydın, Ayşe Nilay Evclil

Erken Cumhuriyet Döneminde Ankara'da Yabancı Mimarlar Tarafından Yapılan Sanayi ve Ticaret Yapıları

Ayşe Betül Köksal, Nur Urfaloğlu

Kolonadlı Caddeler ve Mekânsal Değişimleri

Beysanur Demircan, Yasemen Say Özer

SORU-CEVAP

OTURUM 8

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Kübra AKSOY ÖZLER

Antik Side Su Yolu'nun Koruma Sorunlarının Değerlendirilmesi

Burcu Erki, Mevlüde Kaptı

LYRBE ODEIONU (BOULETARION? - NEKTARION?): Koruma Sorunları ve Önerileri

Gizem Köroğlu, Umut Almaç

Konya-Sille Komesis Tes Panagias Kilisesi'nin Mimari Nitelikleri ve Koruma Sorunları

Buse Ağrı, Burcu Büken Cantimur

Bizans Döneminde Karadeniz Bölgesi Kamusal Gösteri Yapılarındaki İşlev Değişimi

Başak Ağabeyoğlu, Nur Urfaloğlu

SORU-CEVAP

11:15-11:30 KAHVE ARASI

11:30-12:30 OTURUM 9

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Filiz İrem MEMİŞOĞLU

Akdeniz Bölgesindeki Yazlık Bir Konutun Yaşam Döngüsü Analizi ile Karbon Ayak İzinini Değerlendirmesi

Dilara Başçıl, Ece Aktaş, N. Cihan Kayaçetin

Yapı Kusurlarının İrdelenmesi ve Azaltılmasına Yönelik Öneriler

Duygu Uyuşan, Sevgül Limoncu, Semih Serkan Ustaoglu

Havalandırma Standartlarının Türkiye'ye Uyarlanması: Uluslararası Deneyimler ve Gelecek Yönelimleri

Tuğba Yağmur, Selman Sevinçdik

SORU-CEVAP

OTURUM 10

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Dilara KILIÇ

Tarihî Kale ve Surlara Yeni Eklerin Mimari Koruma Bağlamında Değerlendirilmesi: İstanbul Anadolu Hisarı ve Bursa Zindan Kapı Örnekleri

Anwaar Al Gharibi, Figen Kıvılcım Çorakbaşı

Nusret Çolpan Minyatürlerinde Paris ve Köln Betimlemeleri Üzerine Bir Değerlendirme

Reyhan Naz Fındıklı, Nur Urfaloğlu

Mimarlıkta İç ve Dış Diyalektik Sorunsallaştırmak: Potemkin Örnekleri

Zeynep Handan Koç, Banu Özkazanç

SORU-CEVAP

12:30-13:45 ÖĞLE YEMEĞİ

13:45-15:00 OTURUM 11

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Sevim TÜMAY

Kültürel Miras Alanlarında Kentsel Arama ve Kurtarma: 6 Şubat 1923 Kahramanmaraş Depremi, Iskenderun Örneği

Alper Tuna, Nur Urfaloğlu

Bergama (Pergamon) Geleneksel Konut Mimarisi Koruma Uygulama Rehberi

Mehmet Mert Arslan, Demet Ulusoy Binan

6 Şubat Depremi Sonrası Şanlıurfa'nın Kimlik Değerlerinin Korunması Üzerine Bir Öneri: Eski Şube Sokağı Çalışması

Furkan Göktepe, Onur Erman

İstanbul Fatih Fevzi Paşa Caddesi ve Çevresinde Belirlenen Kültürel Önemini Koruma Bağlamında Değerlendirilmesi

Edibe Pak, Mevlüde Kaptı

SORU-CEVAP

OTURUM 12

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Dilara ÖZÇAKIR

Kadıköy Bahariye Caddesi ve Çevresinin Kültürel Miras Yapıları: Süreyya Operası Örneği

Nilay Karaca, Şenay Çabuk

Mekân Tasarımında Doğal ve Yapay Işığın Görsel Konfor Açısından İncelenmesi: Bir Eğitim Kurumundaki Kafeteryaların Karşılaştırılması

Hayrettin Arda Dikme, Müge Ertemil

Evrensel Tasarım Perspektifi ile Akıllı Mobilyaların Değerlendirilmesi

Ece Erkazan, Şenay Çabuk

Bilgisayar Destekli Mobilya Tasarım ve Üretim Yöntemlerinde Toplum 5.0 Etkisi

Cafer Can Seferoğlu, Burçin Cem Arabacıoğlu

SORU-CEVAP

15:00-15:15 KAHVE ARASI

15:15-16:30 OTURUM 13

SALON | MTF-409

Moderatör: Arş. Gör. Neslişah MAMATİ

Endüstri Mirası Yağhanelerin Korunmasına Yönelik Dönüşüm Önerisi: Milas Sanat ve Zanaat Tasarım Fabrikası

Berrak Yazıcı, Kunter Manisa

Edremit'in Zeytinyağı Üretim Hafızası ve Mirası Bağlamında Selatin Zeytinyağı Fabrikası Koruma Projesi

Ceren Korkmaz, Demet Ulusoy Binan

Endüstri Mirası Fabrika Yapılarının Kullanım Dönüşümü Milas Gümüşkesen Zeytinyağı Fabrikası Örneği

Rabia Yeniçeri, Kunter Manisa

Milas Endüstri Mirası: Sağlıklı Zeytinyağı ve Sabun Fabrikasının Kullanım Dönüşümü

Esra Nur Tel, Kunter Manisa

SORU-CEVAP

OTURUM 14

SALON | MTF-405

Moderatör: Arş. Gör. Gamze TAYILGA

Cumhuriyet'ten Günümüze Konut Dokusunun Değişimi: Diyarbakır Kenti

Muzaffer Baran Gülsün, Hale Gönül

Daniel Libeskind'in Tarihî Yapılara Yaptığı Dekonstrüktivist Ekler Üzerine Bir İnceleme

Şahriban Şahin, Nur Urfaloğlu

Otomotiv Sektöründe Mekân Kullanımı ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi

Dicle Kapsal Atçakan, Erincik Edgü

Kent Deneyiminde Kamusal Mekânın Deleuzeyen Analizi: Kaygan Mekân Oluşturan Feminist Direniş Eylemleri

Özlem Esra Polat, İnci Basa

SORU-CEVAP

16:30-17:00 KAPANIŞ VE DEĞERLENDİRME

SALON | MTF-AMFİ

xii

SEMPOZYUMDA SUNULAN BİLDİRİ ÖZETLERİ

19. YÜZYIL İSTANBUL'UNDA EĞLENCE MEKÂNLARI.....1
Aslı ÖZBEY, Işıl ÇOKUĞRAŞ
- 6 ŞUBAT DEPREMİ SONRASI ŞANLIURFA'NIN KİMLİK DEĞERLERİNİN KORUNMASI ÜZERİNE BİR ÖNERİ:
ESKİ ŞUBE SOKAĞI (1045.SOKAK) ÇALIŞMASI.....2
Furkan GÖKTEPE, Onur ERMAN
- AKDENİZ BÖLGESİNDEKİ YAZLIK BİR KONUTUN YAŞAM DÖNGÜSÜ ANALİZİ İLE KARBON AYAK İZİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ.....3
Dilara BAŞÇIL, Ece AKTAŞ, N. Cihan KAYAÇETİN
- ANTİK SİDE SU YOLU'NUN KORUMA SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....4
Burcu ERKİ, Mevlüde KAPTI
- BİLGİ-İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KENTSEL KAMUSAL MEKÂNLARDA YARATICI KULLANIMI VE KATILIMCI
DENEYİMLER OLUŞTURMADAKİ ROLÜ ÜZERİNE BİR İRDELEME.....5
Mustafa GÖKÇE, Neslinur HIZLI ERKİLİÇ
- BİLGİSAYAR DESTEKLİ MOBİLYA TASARIM VE ÜRETİM YÖNTEMLERİNDE TOPLUM 5.0 ETKİSİ.....6
Cafer Can SEFEROĞLU, Burçin Cem ARABACIOĞLU
- BİR FLÂNEUR'ÜN MİMARİ HARİTALAMASI: İLHAN BERK VE PERA.....7
Ferhat İBRAHİMOĞLU, Yasemen SAY ÖZER
- BİZANS DÖNEMİNDE KARADENİZ BÖLGESİ KAMUSAL GÖSTERİ YAPILARINDAKİ İŞLEV
DEĞİŞİMİ.....8
Başak AĞABEYOĞLU, Nur URFALIOĞLU
- CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE KONUT DOKUSUNUN DEĞİŞİMİ: DİYARBAKIR KENTİ.....9
Muzaffer Baran GÜLSÜN, Hale GÖNÜL
- DANIEL LIBESKIND'İN TARİHİ YAPILARA YAPTIĞI DEKONSTRÜKTİVİST EKLER ÜZERİNE BİR
İNCELEME.....10
Şahriban ŞAHİN, Nur URFALIOĞLU
- EDEBİ ANLATILARDA MİMARİ ARKETİPLER ÜZERİNE BİR İNCELEME: EVLİYA ÇELEBİ'NİN SEYAHATNAME'Sİ
ÖRNEĞİ.....11
Büşra HAMZAOĞLU ZAFER, Veli Şafak UYSAL
- EDREMİT'İN ZEYTİNYAĞI ÜRETİM HAFIZASI VE MİRASI BAĞLAMINDA SELATİN ZEYTİNYAĞI FABRİKASI
KORUMA PROJESİ12
Ceren KORKMAZ, Demet ULUSOY BİNAN
- ENDÜSTRİ KENTLERİNDE BÜTÜNCÜL KORUMA YAKLAŞIMLARI: ZONGULDAK KÖMÜR HAVZASI
ÖRNEĞİ.....13
Neslihan BAYRAM, A. Binnur KIRAÇ
- ENDÜSTRİ MİRASI FABRİKA YAPILARININ KULLANIM DÖNÜŞÜMÜ MİLAS GÜMÜŞKESEN ZEYTİNYAĞI
FABRİKASI ÖRNEĞİ.....14
Rabia YENİÇERİ, Kunter MANİSA
- ENDÜSTRİ MİRASI YAĞHANELERİN KORUNMASINA YÖNELİK DÖNÜŞÜM ÖNERİSİ: MİLAS SANAT VE
ZANAAT TASARIM FABRİKASI.....15
Berrak YAZICI, Kunter MANİSA

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

ENGELLİLİK VE KAMUSAL MEKÂN ÇÖZÜMLERİ.....	16
Çağla TAN, Ercan KOÇ	
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANKARA'DA YABANCI MİMARLAR TARAFINDAN YAPILAN SANAYİ VE TİCARET YAPILARI.....	17
Ayşe Betül KÖKSAL, Nur URFALIOĞLU	
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANKARA'DAKİ SPOR YAPILARI.....	18
Nur ŞAHİN, Nur URFALIOĞLU	
EVRENSEL TASARIM PERSPEKTİFİ İLE AKILLI MOBİLYALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	19
Ece ERKAZAN, Şenay ÇABUK	
FOTOGRAMETRİNİN ARKEOLOJİK SİT ALANLARINDAKİ YAPILARIN BELGELENMESİNDE KULLANIMI: AYDIN-MİLET ÖREN YERİNİN DOĞUSUNDAKİ MENTEŞE BEYLİĞİ DÖNEMİ TÜRK HAMAMI ÖRNEĞİ.....	20
Muhammed Akif UĞAN, Zeynep ERES	
HAVALANDIRMA STANDARTLARININ TÜRKİYE'YE UYARLANMASI: ULUSLARARASI DENEYİMLER VE GELECEK YÖNELİMLERİ.....	21
Tuğba YAĞMUR, Selman SEVİNDİK	
HIZLI KENTLEŞME BASKISI ALTINDA KENTSEL ARKEOLOJİK MİRASA YAKLAŞIM: NİKOMEDİA ÖRNEĞİ.....	22
Demet YILMAZ, Ceylan İrem GENÇER	
İSTANBUL DIŞINDA YER ALAN MİMAR SİNAN ESERLERİNDEN MANİSA MURADİYE CAMİSİ.....	23
Dilek KOÇ, Nur URFALIOĞLU	
İSTANBUL FATİH FEVZİ PAŞA CADDESİ VE ÇEVRESİNDE BELİRLENEN KÜLTÜREL ÖNEMİN KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	24
Edibe PAK, Mevlüde KAPTI	
KADIKÖY BAHARİYE CADDESİ VE ÇEVRESİNİN KÜLTÜREL MİRAS YAPILARI: SÜREYYA OPERASI ÖRNEĞİ.....	25
Nilay KARACA, Şenay ÇABUK	
KENTSEL DÖNÜŞÜME ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM: FİKİRTEPE ÖRNEĞİ.....	26
Göksel ÖKSÜZ, Feride Pınar ARABACIOĞLU	
KENTSEL MEKÂNDAN ALGI VE YÖN BULMANIN MURALLAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ.....	27
Buse ERKAN, Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU	
KIRSAL MİMARİ MİRAS ALANLARININ KORUMA SORUNLARININ KAYSERİ KORAMAZ VADİSİ YERLEŞİM YERLERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ.....	28
Hande ERDOĞAN BEYGİRCİ, Uzay YERGÜN	
KIRSAL MİMARİ MİRAS BAĞLAMINDA DİVAN CAMİLERİ VE KORUMA SORUNLARI: KASTAMONU MERKEZ VE DEVREKANİ İLÇELERİ ÖRNEĞİ.....	29
Gökçen GÖKGÖZ GEDİK, Emre KİŞHALI, Nurdan KUBAN ORCAN	
KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASI ÜZERİNE NÜZHETİYE MAHALLESİ (KÖYÜ) ÖLÇEĞİNDE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ.....	30
Muhammet Kerem YAVUZ, Nurdan KUBAN ORCAN	
KOLONADLI CADDELER VE MEKÂNSAL DEĞİŞİMLERİ.....	31
Beyzanur DEMİRCAN, Yasemen SAY ÖZER	

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

KONARGÖÇER TOPLULUKLARIN MİRASI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ: SARIKEÇİLİ YÖRÜKLERİ ÖRNEĞİ.....	32
Gizem BÜYÜKGÜNER SÖNMEZ, Emre KİSHALI, Nurdan KUBAN ORCAN	
KONYA-SİLLE KOMESİS TES PANAGİAS KİLİSESİ'NİN MİMARİ NİTELİKLERİ VE KORUMA SORUNLARI.....	33
Buse AĞRIŞ, Burcu BÜKEN CANTİMUR	
KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA KENTSEL ARAMA VE KURTARMA: 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ, İSKENDERUN ÖRNEĞİ.....	34
Alper TUNA, Nur URFALIOĞLU	
KÜLTÜREL PEYZAJIN KAVRANMASINDA KÜLTÜREL ROTA PLANLANMASININ ROLÜ: ALİNDİ VE ALABANDA ÖRNEĞİ.....	35
Zeynep GÜRİSOY, Burcu Büken CANTİMUR	
LYRBE ODEIONU (BOULETERION? - NEKTARION?): KORUMA SORUNLARI VE ÖNERİLERİ.....	36
Gizem KÖROĞLU, Umut ALMAÇ	
MEHMET YUSUF AKYURT'UN ÇİZİMLERİ ÜZERİNDEN, KONYA İLİNDEKİ ALTI YAPININ MİMARLIK TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	37
Işıl ESEN, Nur URFALIOĞLU	
MEKÂNSAL DEĞİŞİM İZİNDE KENTSEL MORFOLOJİ İNCELEMESİ: ORTAKÖY VE KUZGUNCUK.....	38
Büşra S. FİŞEK, M. Rifat AKBULUT	
MİLAS ENDÜSTRİ MİRASI: SAĞIROĞLU ZEYTİNYAĞI VE SABUN FABRİKASININ KULLANIM DÖNÜŞÜMÜ.....	39
Esra Nur TEL, Kunter MANİSA	
MİMARİ DÜŞÜNCE SÜREÇLERİNDE DİYAGRAMLARIN OLASI ROLLERİ.....	40
Nehir Melis DOĞU, Afet Derin İNAN	
MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNDA ÖZGÜRLEŞTİRİCİ BİR UNSUR OLARAK OYUN.....	41
Zeynep Canan AKSU CERAN, Güldehan Fatma ATAY	
MİMARİ TASARIM YARIŞMALARINA BİLGİNİN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ BAĞLAMINDA BİR BAKIŞ.....	42
Çağatay ÇOMAKLI, Hande DÜZGÜN BEKDAŞ	
MİMARLIK BÖLÜMÜ BİTİRME PROJESİ İÇERİKLERİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME: KTÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ.....	43
Ece EROĞLU, Evinay Elif TULUK, Esra SEYYAH, Gürkan TOPALOĞLU	
MİMARLIKTA İÇ VE DIŞ DİYALEKTİĞİNİ SORUNSALLAŞTIRMAK: POTEKİN ÖRNEKLERİ.....	44
Zeynep Handan KOÇ, Banu ÖZKAZANÇ	
MİMARLIKTA ÖKSETİK (AUXETIC) STRÜKTÜRLER.....	45
Gizem KARAOĞLU ÇİTKEN, Asena Kumsal ŞEN BAYRAM	
NUŞRET ÇOLPAN MİNYATÜRLERİNDE PARİS VE KÖLN BETİMLEMELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	46
Reyhan Naz FINDIKGİL, Nur URFALIOĞLU	
OTOMOTİV SEKTÖRÜNDE MEKÂN KULLANIMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ.....	47
Dicle KAPSAL ATÇAKAN, Erincik EDGÜ	

LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU I

Bildiri Özetleri E-Kitabı

PRİZREN - MUSHNİKOVA KÖYÜ KIRSAL MİMARLIK MİRASININ KORUMA SORUNLARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA ÖNERİSİ.....	48
Ergin KEÇELİ, Tülay ÇOBANCAOĞLU	
TARİHİ KALE VE SURLARA YENİ EKLERİN MİMARİ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: İSTANBUL ANADOLU HİSARI VE BURSA ZİNDAN KAPI ÖRNEKLERİ.....	49
Anwaar Al GHARIBI, Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ	
YAPI KUSURLARININ İRDELENMESİ VE AZALTILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER.....	50
Duygu UYUŞAN, Sevgül LİMONCU, Semih Serkan USTAOĞLU	
YERE ÖZGÜ TEKTONİK GELENEKLERİN DİJİTAL ORTAMLARDA YENİDEN ÜRETİLMESİ: GÜNCEL ÇALIŞMALAR ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME.....	51
Özlem AKYOL, Çiğdem POLATOĞLU	

19. YÜZYIL İSTANBUL'UNDA EĞLENCE MEKÂNLARI

Aslı ÖZBEY*, Işıl ÇOKUĞRAŞ**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Yüksek Lisans Programı, aslzby@gmail.com; ORCID: 0009-0004-3094-9759

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, cokugras@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0001-6846-4969

Tarih boyunca farklı kültürlerin bir arada barındığı İstanbul'da oldukça çeşitli eğlence mekânları bulunmaktadır. Osmanlı döneminde eğlencenin mekândaki karşılığı, saray ve sivil eğlence mekânları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şehrengiz ve Surnamelerde o dönemin eğlence anlayışı hakkında bilgiler bulunmaktadır. Kahvehaneler, mesire yerleri, saray eğlenceleri, hamamlar gibi farklı mekânlar dönemin eğlence mekânlarına örnek olarak gösterilebilir. 19. yüzyılda İstanbul'a baktığımızda ise; dönemin önemli olaylarından Tanzimat Fermanı ve sonrasında meydana gelen değişiklikler, eğlence mekânlarını da etkilemiştir. Ayrıca Sultan Abdülaziz'in Avrupa'ya gezi düzenlemesi ve ardından II. Abdülmecit döneminde ilan edilen I. Meşrutiyet de beraberinde kente yansıyan yenilik ve değişiklikleri getirmiştir. Tanzimat Fermanı ile kaynaklarda Batılılaşma olarak da geçen fakat Avrupalı yaşam tarzı söyleminin daha uygun olduğu bir döneme girilmiştir. Gazinolar, kafeşantanlar, balozlar, lokanta ve pastaneler, birahaneler, sirkler, tiyatrolar, sinema ve millet bahçeleri bu yeni mekân türlerine örnek olarak gösterilebilir. Geleneksel Osmanlı eğlence mekânları, daha çok Direklerarası ve Şehzadebaşı'nda konumlanırken 19. yüzyılda eğlencenin merkezi Beyoğlu'na kaymıştır. Yani 19. yüzyılda İstanbul'da kent dokusunun değiştiği söylenebilmektedir. Levantenlerin yoğun olarak yaşadığı Beyoğlu ve çevresinde Avrupalı tarzda açılan yeni eğlence mekânları çoğunlukla gayrimüslimlerin işlettiği mekânlar olup gün geçtikçe ilgi çekmeye başlamıştır. Geleneksel Osmanlı kahvehaneleri bu dönemde masa, sandalye kullanımı ve sahne oluşumu gibi mekânsal değişikliklere uğramıştır. Yine meyhanelerde de yenilik olarak masa ve sandalyelerin mekâna girdiği ve müziğin eğlenceye dahil olduğu bilinmektedir. Bir başka yenilik olan gazinolar, meyhanelerin alafrangası olarak açılmış yemekli, içkili ve müzikli eğlence mekânlarıdır. Daha sonra ortaya çıkan pastane, lokanta, baloz, kafeşantan gibi mekânlar da gündelik hayatı şekillendiren ve kadınları da eğlence kültürüne dahil etmeye öncülük eden mekânlardandır. Bu mekânlarda kadınlar-erkekler bir arada görülmeye başlanmıştır. Sirkler de dönemin önemli eğlence mekânlarından. Söluier Sirkisi dönemin en bilinen örneklerindedir. Padişahın da saray tiyatroları kurarak destek verdiği tiyatro, 19. yüzyıl sonlarına doğru eğlence kültürünün önemli bir parçası olmuştur. Sivil tiyatroların en bilindik örnekleri Naum Tiyatrosu, Tepebaşı Tiyatrosu olurken; saray tiyatrolarına Dolmabahçe ve Yıldız Saray Tiyatroları örnek verilebilir. Tuluat Tiyatroları da 19. yüzyılda ortaya çıkan ve orta oyununun sahneye taşınması ile oluşan yeni bir tiyatro türüdür. Daha geç bir tarihte sinema da kentin eğlence mekânları arasındaki yerini almıştır. Bir dönem farklı yapı türlerinde hizmet veren sinema, Pathe Sineması ile ilk kez kendi yapısına geçmiştir. İlk yerli sinema yapısı ise Milli Sinema olmuştur. Kamusal mekânlar olarak değerlendirilen millet bahçeleri de yine içerisinde farklı işlevleri barındıran yeni bir eğlence mekânı türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Taksim Millet Bahçesi modern anlamda ilk millet bahçesi örneğidir. Bu bildiri de, 19. yüzyılda İstanbul'da eğlence mekânlarının değişimi ve gelişimi örnekler ile ilişkilendirilerek incelenmiş ve dönemlerin arasındaki bağlantı sorgulanmıştır. İstanbul'un eğlence mekânlarının 19. yüzyılda geçirdiği değişimler kapsamlı bir literatür çalışmasına eşlik eden arşiv belgeleri eşliğinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 19. yüzyıl, İstanbul, Modernleşme dönemi Osmanlı, Eğlence mekânları.

6 ŞUBAT DEPREMİ SONRASI ŞANLIURFA'NIN KİMLİK DEĞERLERİNİN KORUNMASI ÜZERİNE BİR ÖNERİ: ESKİ ŞUBE SOKAĞI (1045. SOKAK) ÇALIŞMASI

Furkan GÖKTEPE*, Onur ERMAN**

* Lisansüstü Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, furkangoktepe5@gmail.com; ORCID: 0009-0006-8599-8341

** Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, oerman@cu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-4732-5975

Kentler, toplumların varlık alanı olarak, toplumsal yaşantının bir yansıması, zevk ve beğenilerinin bir göstergesidir. Her ne kadar bugünün yaşamından izler taşısa da yüzyıllarca geriye uzanan geçmişin birikimi olan kentler toplumsal hafızayı yaratan ortak anıların bütünüdür. Kentlerin öz varlığını yaratan unsurların korunması ve geleceğe aktarılması toplumun geçmişiyle kurduğu bağı canlı kılar. Böylelikle kent, kendine özgü olmakla kimliğini korurken, "yer" olma karakterini de kazanır. Yer in varoluşunu, alana ait özgün karakteri yaratan kimlik öğeleri inşa eder. Yer in karakterini fiziksel özellikleri yaratır. Bir yer diğerleriyle aynı coğrafi çevrede bulunsada da fiziksel karakterin yarattığı etkiyle bir atmosfere sahip olur ve diğerlerinden ayrışır. Farklılaşan ve yeri karakterize eden bu durum yer in ruhu "genius loci" olarak tanımlanır. Bunların yanında yer kavramı topluluğun geçmişi ve ait olma kavramı odağında da açıklanabilmektedir. Bu bağlamda ancak geçmişten izler taşıyan, anıları barındıran ve ait olma duygusu veren mekânlar "yer" olarak tariflenebilir. Böylelikle bir yere ait olmak, yerle ilişki kurmanın bir biçimi haline gelir. Yaşanan doğal afetlerin yarattığı yıkımlar ya da zamanın getirdiği hasarlar kent kimliğinin parçası olan yapıların yenilenmesini ve iyileştirilmesini gerekli kılar. Geleneksel yapılar söz konusu olduğunda yenileme ve iyileştirme sürecinin bazı durumlarda, kimlik öğelerinin kaybına ve yer in özgün karakterini kaybetmesine neden olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma, kendine has kültürel unsurlarıyla güçlü bir kimliğe sahip olan Şanlıurfa'nın deprem sonrası hasar görmüş ve yıkıma uğramış sokaklarını biçimlendiren, yer in ruhunu oluşturan ve yaşantıya ait olan geleneksel öğelerin yitirilmesinin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda olası bir sokak sağlıklılaştırması ve iyileştirilmesinde mekânsal kimlik öğelerinin korunmasını ve olması gerektiği gibi kalmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda Şanlıurfa geleneksel sokaklarından biri olan Kurtuluş Mahallesi Eski Şube Sokağı'nın (1045 Sk.) kimlik öğelerinin neler olduğu, geleneksel yerleşimde konumu ve mevcut durumu incelenmiş, sokağa ait mekânsal öğelerin kültür bağlamında önemi, yaşantıda değeri ve sokak mekânı ile kurduğu ilişki irdelenmek istenmiştir. Çalışmada, Şanlıurfa geleneksel sokağının mekânsal kimlik öğeleri tespit edilmiş, kentte yerel yönetim tarafından ve kişisel olarak gerçekleştirilen sokak sağlıklılaştırmaları tespit edilmiş, uygulamalar sonunda sokağın kimlik öğelerinde kayıpları, tahribatlar ve uygulama boyutları incelenmiştir. Kentin geleneksel dokusu içinde önceki sağlıklılaştırma uygulamalarının değerlendirilmesiyle yeni yapılacak olan sokak sağlıklılaştırmaları için kimlik öğelerinin nasıl korunabileceği ve böylece yer in ruhunun korunması sağlanarak sokak mekânının kullanımının sürdürülmesi adına öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda Şanlıurfa geleneksel sokak kimliğini oluşturan fiziksel ve kültürel öğeler karşılaştırmalı biçimde, literatür araştırmaları ve yerinde tespitler yapılarak incelenmiş ve belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında Eski Şube Sokağı'nın 6 Şubat depremi öncesinde Şanlıurfa geleneksel sokak karakterine paralel biçimde soluk taşı, sadaka taşı, cephe süslemeleri gibi kimlik unsurlarına sahip olduğu görülmüştür. Bu unsurların yerinde ve önceki haline uygun biçimde sağlıklılaştırma çalışmalarında kullanılması önerilmektedir. Öneriler arasında Şanlıurfa geleneksel sokağına ait mekânsal biçimsel karakteri yaratan yapı biçimi, avlu, avlu duvarı, çıkmalar ve taş malzeme kullanımı gibi karakteristik unsurların da sokak sağlıklılaştırmasında sokağın ruhunun korunması bağlamında dikkate alınması önemli bulunmuştur. Eski Şube Sokağı özelinde gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları, zengin geçmişe ve kültüre sahip Şanlıurfa'da yer in ruhunu korumak için bütüncül bakış açısının gerekliliğini, bundan sonra yapılacak sağlıklılaştırma ve iyileştirme çalışmalarında sokak mekânının geleneksel karakterinin korunmasının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel sokak, Sokak sağlıklılaştırma, Mekân kültürü, Şanlıurfa geleneksel sokağı, Yer in ruhu.

AKDENİZ BÖLGESİNDEKİ YAZLIK BİR KONUTUN YAŞAM DÖNGÜSÜ ANALİZİ İLE KARBON AYAK İZİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dilara BAŞÇIL*, Ece AKTAŞ**, N. Cihan KAYAÇETİN***

* Lisansüstü öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yapı Bilimleri Doktora Programı, dilara.bascil@metu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-1519-4744

** Lisansüstü öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yapı Bilimleri Yüksek Lisans Programı, ece.aktas_03@metu.edu.tr; ORCID: 0009-0007-2275-4590

*** Dr. Öğr. Üyesi, Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, cihan.kayacetin@bilkent.edu.tr; ORCID: 0000-0001-8461-3194

Bu çalışma, Marmaris, Türkiye’de bulunan bir konut binasının kapsamlı bir yaşam döngüsü değerlendirmesi (LCA: Life Cycle Assessment) yapılmasına odaklanarak, yapı malzemelerinin üretimi, yapının inşa edilme ve kullanım sırasında ortaya çıkan karbon miktarlarını değerlendirmek ve bu durumun çevreye olumsuz etkilerini azaltmak için senaryo testleri ve çeşitli öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Üzerinde çalışılan yapı yaklaşık 112 metrekare brüt alana ve betonarme yapı sistemine sahiptir. Yapının tasarım aşamasında yerel yönetmeliklerde bulunan kurallara dikkat edilmiş, çevresel dokunun korunması için renk ve malzeme seçimleri, pencere-duvar oranları gibi oranlar yerel yönetmeliklere uygun olarak uygulanmıştır. Aynı zamanda yerel iklim özellikleri tasarım aşamasında büyük rol oynamıştır.

Çalışma yöntemi, öncelikli olarak hedef belirleme, sistem sınırlarının tanımlanması ve envanter verilerinin analiz edilmesini içermektedir. Yapı inşası sırasında değerlendirilmeye alınacak malzemeler, metraj bilgileri ve Çevresel Ürün Beyanı (EPD: Environmental Product Declaration) değerleri tablo haline getirilmiştir. Bu değerler küresel ısınma potansiyeli ve diğer etki kategorilerini değerlendirmek için kullanılmaktadır.

Test edilen senaryolardan ilki, yapıda doğal görünümü yapay malzemelerin çıkarılarak yerlerine yerel kaynaklardan elde edilmiş doğal malzemelerin uygulanması sonucu açığa çıkan karbon miktarlarının incelenmesidir. Farklı malzemelerin karşılaştırılmasından elde edilen analiz sonuçları, yapay bileşenlerin yerel, doğal ve enerji verimli alternatiflerle değiştirilmesinin gömülü karbon emisyonlarını önemli ölçüde azalttığını göstermektedir. Yapay kaplamalar yerine doğal taş gibi alternatiflerin kullanılması, aynı zamanda malzemelerin yenilenme sıklıklarını da düşürerek yapının ömrü boyunca kullandığı malzeme miktarını da azaltmaktadır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, binanın karbon sınıfının F’den B’ye yükseldiğini ve küresel ısınma potansiyelinde önemli bir azalma olduğunu göstermektedir.

Test edilen ikinci senaryo ise yapının kullanım amacı değiştiğinde açığa çıkan karbon miktarını belirlemektir. Yerel inşaat yönetmeliklerine uyulmasına rağmen, yapının tasarım amacı ile gerçek kullanımı arasındaki farklılıklar enerji tüketiminin ve malzemelerin yıpranma paylarının artması ile beraber değişim sıklıklarının artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla operasyonel karbon miktarı artmaktadır.

Çalışmada kullanılan envanter analizi sayesinde farklı yaşam döngüsü aşamalarında karbon emisyonlarını tahmin etmek ve inşaat süreci verilerinin yetersiz olduğunu kanıtlamak mümkün olmuştur. Malzeme değişiklikleri ve yeniden kullanım gibi durumların karbon emisyonlarını nasıl etkilediğini ölçmek için de envanter analizine başvurulmuştur. Bu sebeple ilk senaryo, malzeme yenileme sıklığını ve kullanılan malzeme miktarını azaltarak en iyi çözüm olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, ileride yapılacak binaların tasarımını iyileştirmek için gereken geliştirmeleri projenin başlangıcında yaşam döngüsü değerlendirme araçlarının kullanılarak, malzeme seçimini en iyi şekilde yapmanın, bina verimliliğini artırmanın, gömülü ve işletme karbon emisyonlarını azaltmanın çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu araçların tasarım aşamasında dahil edilmesi, sürdürülebilir inşaat uygulamaları için verimlilik sağlayarak çevreye olan zararlı etkiyi azaltmakta yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam döngüsü analizi, Çevresel ürün beyanı, Karbon emisyonu, Sürdürülebilir yapı çevre, Çevresel etki.

ANTİK SİDE SU YOLU'NUN KORUMA SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Burcu ERKİ*, Mevlüde KAPTI**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, burcuerki@hotmail.com; ORCID: 0009-0001-1930-0519

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mevlude.kapti@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0001-6086-1871

İlk çağlardan günümüze, canlıların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli en temel kaynak olan içilebilir ve kullanılabilir suya ulaşmak, medeniyetlerin kültürlerine, yaşam şartlarına ve yerleşim yerlerine etki etmiştir. Tarihsel süreçte toplumların gelişimleri incelendiğinde su yapılarının ve su yollarının yapıldığı zamanlar, medeniyetlerin en parlak dönemlerine denk gelmektedir.

Kültür varlığı değeri taşıyan tarihî su yolları arkeolojik miras tanımına girmektedir. Antik kentlerin ayrılmaz bir parçası olan su yolları mimari değeri dışında, dönemin su kültürünü yansıtmakta ve su temini için verilen çabayı gözler önüne sermektedir. Günümüzde antik kentlere ait su yolları tescillenmiş ve koruma altında bulunmaktadır. Ancak kırsal bölgelerde yer alan, genellikle engebeli arazide bulunan ve uzak mesafelerden su taşımak için yapılmış su yollarına yönelik yapılan koruma çalışmaları sınırlıdır. Arkeolojik sit alanı dışında bulunan koruma altındaki su yolları, çevresel faktörlerin etkisiyle yıpranmakta, hızlanan kontrolsüz yapılaşma faaliyetlerinden olumsuz etkilenmektedir. Bu nedenle kırsal kesimde bulunan su yollarının koruma altında olmasına rağmen bütüncül ölçekte koruma sorunları karşımıza çıkmakta ve bu durum arkeolojik miras değeri taşıyan su yolları için ciddi risk oluşturmaktadır.

Akdeniz medeniyetleri arasında Pamphylia bölgesinde yer alan Side Antik Kenti'ne su taşınması amacıyla inşa edilmiş olan 35 km uzunluğundaki Side Su Yolu, bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Günümüzde Oymapınar Barajı içerisinde kalan Dumanlıyar kaynağından başlayan su yolu; kanallar, tüneller ve su kemerleri ile Side Antik Kenti'ne ulaşmaktadır. Roma dönemine tarihlendirilen ve mimari özelliklerini yansıtan Side Su Yolu; 1947'de Side kazıları ile araştırılmaya başlamış, 1975'te Oymapınar Barajı Projesi'nde belirli bir kısmının su altında kalacak olması nedeniyle, alanında uzman arkeologlar, inşaat mühendisleri ve hidroloji mühendisleri tarafından çeşitli belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

Side Antik Kenti'nin, tarihsel süreçte uzun yıllar terkedilmiş olarak kalması, su yolunda bakım ve onarım işlemlerinin yapılamamasına sebep olmuştur. Bölgeye daha sonra yerleşen halkın yeterli bilince sahip olmaması nedeniyle kontrolsüz gelişen yapılaşma, köy yerleşimlerinde su tünellerinin hasar alması ve tahrip edilmesine yol açmıştır. Oymapınar Barajı'nın yapımı sırasında su yolunun belli bir kesiminin su altında kalması ve doğa faktörlerinin etkisi nedeniyle su yolunda yer yer kayıplar olduğu, bütüncül olarak korunamadığı görülmektedir. Side Antik Kenti'nin ayrılmaz bir parçası olan Side Su Yolu; döneminin gelişmişlik düzeyini, yapım sistemini ve kültürel değerlerini yansıtan korunması gerekli kültür varlığı statüsündedir. İnsanlığın ortak mirasını oluşturan su yolunun korunması, korunarak yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir.

Çalışmada, Side Su Yolu bütüncül ölçekte araştırılarak, literatür taraması yapılmıştır. Alan çalışmaları yapılarak, su yolunun güzergâhı değerlendirilmiş ve çalışma alanının sınırları belirlenmiştir. Çalışma alanı sınırları içerisinde, Naras Su Kemerleri ve Geveç mevki arasında yer alan güzergâhtaki su kanalları, su tünelleri ve su kemerleri incelenmiş, yapılara özel envanter fişleri hazırlanmış ve güncel koruma sorunları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pamphylia, Side, Su yolu, Arkeolojik miras, Koruma sorunları.

BİLGİ-İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KENTSEL KAMUSAL MEKÂNLARDA YARATICI KULLANIMI VE KATILIMCI DENEYİMLER OLUŞTURMADAKİ ROLÜ ÜZERİNE BİR İRDELEME

Mustafa GÖKÇE*, Neslinur HIZLI ERKİLİÇ**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Araştırma ve Planlama Yüksek Lisans Programı, mustafa74834@hotmail.com; ORCID: 0009-0003-1138-7677

** Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nhizli@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0002-4142-9220

İletişim teknolojilerinin gelişimi, kentsel kamusal mekânların kullanımını artırarak bilgiye erişimi kolaylaştırırken, aynı zamanda fiziksel etkileşimi azaltarak sosyal bağları zayıflatan bir etki yaratmaktadır. Sanal ortamlarda geçirilen sürenin artmasıyla birlikte azalan yüz yüze iletişimin derinliği önemli hale gelirken, kamusal mekânların toplumsal bağları güçlendiren ve sosyal etkileşimi arttıran rolü daha da yaşamsal hale gelmektedir. Günümüzde kamusal mekânın dijital etkileşim ve iletişim araçlarıyla entegre hale gelmesi ve sanal-fiziksel mekân arasında kurulan köprü, topluluk bağları ve kültürel paylaşımı destekleyerek kamusal mekânın anlamını genişletmekte, kullanım biçiminde alternatif bakış açılarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bilgi-iletişim teknolojileri, kamusal mekânlarda karmaşık ve çok sayıda faktörün etkileşim halinde olduğu bir etkiye sahiptir. İnteraktif ekranlar, artırılmış gerçeklik uygulamaları ve mobil uygulamalar aracılığıyla kullanıcı etkileşimini artırarak katılımcı deneyimlerini geliştiren iletişim teknolojileri, interaktif sanat enstalasyonları veya dijital rehberlik sistemleri gibi araçlarla kullanıcıların etkileşimini teşvik ederken, dijital katılım platformları veya mobil uygulamalar aracılığıyla bireylerin kentsel planlama süreçlerine daha etkin katılımını sağlayabilir. Bu motivasyonla yola çıkan araştırmanın amacı, kentsel kamusal mekânlarda bilgi-iletişim teknolojilerinin yaratıcı kullanım ve katılımcı deneyimler oluşturmadaki rolünün ve etkilerinin irdelenmesidir. Çalışma kapsamında, 20 katılımcı ile odak grup görüşmeleri yapılarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Tematik analiz yöntemi ile anlamlandırılan veriler doğrultusunda kamusal mekânlardaki katılımcı deneyimlerine ilişkin bulgular, tespit edilen tema ve alt temalar üzerinden paylaşılmıştır. Çalışma sonucunda, gelişen teknolojilerin iletişimi ve bilgiye erişimi her yerde ve her zaman mümkün kılmasının kamusal mekânlara olan ihtiyacı ve mekân algısını nasıl etkilediği değerlendirilmiştir. Mevcut literatürdeki boşlukların doldurulabileceği düşünülen araştırma çıktılarıyla, bilgi-iletişim teknolojilerinin kamusal mekânlardaki kullanımı ve bu teknolojilerin sosyal bağlar üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bu çalışma, bir pilot çalışma niteliğindedir ve kamusal alanlarda teknoloji kullanımının etkin uygulamalarını ve kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik tasarım prensiplerini belirlemek için daha kapsamlı bir araştırmanın yapılmasıyla devam ettirilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi-iletişim teknolojileri, Katılımcı deneyimi, Kentsel kamusal mekânlar, Yaratıcı kullanım.

BİLGİSAYAR DESTEKLİ MOBİLYA TASARIM VE ÜRETİM YÖNTEMLERİNDE TOPLUM 5.0 ETKİSİ

Cafer Can SEFEROĞLU*, Burçin Cem ARABACIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Yüksek Lisans Programı, c.canseferoglu@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4964-6318

** Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, burcin.arabacioglu@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1204-4479

Teknolojinin ilerlemesi inkâr edilemez bir şekilde insanlık tarihini değiştirmiştir. Son zamanlarda dijital dönüşümün ortaya çıkışı, yapay zekâ, nesnelerin interneti ve büyük veri gibi günlük hayatımızı önemli ölçüde etkileyen teknik gelişmelerin geniş çapta benimsenmesine yol açmıştır. Son yıllardaki dikkat çekici teknik gelişmeleri kapsayan Toplum 5.0 kavramı, Japonya'nın insan odaklı yaklaşımı benimseyen dijital dönüşüm felsefesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Toplumsal değişim ve geçiş konusu son zamanlarda giderek daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Bu durumun ardındaki mantık, Endüstri 4.0, salgın hastalıklar, iklim değişikliği, ekolojik zorluklar ve sürdürülebilirlik gibi çeşitli olguların günlük varoluşumuz üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Endüstri 4.0'ın sanayi ve imalat alanında yarattığı potansiyel faydalar nedeniyle işletmelerin ve toplumun dönüşümü önemlidir. Bununla birlikte, Endüstri 4.0, sanayi ve üretim süreçlerinde verimliliğin artırılmasına vurgu yapmasına rağmen, iklim değişikliği, hastalıklar ve ekolojik denge gibi acil sorunlara yeterince çözüm bulmakta başarısız olmuştur. Toplum 5.0 bu yetersizliği gidermeyi amaçlamaktadır. Toplum 5.0, Endüstri 4.0 sırasında ortaya çıkan bilgi toplumlarından, daha çevre dostu ve kalıcı bir paradigmayı temsil eden yüksek düzeyde akıllı toplumlara geçişi ifade etmektedir.

Toplumsal değişim ve geçiş son zamanlarda daha sık tartışılmaya başlanmıştır. Bu durum Endüstri 4.0, salgın hastalık, iklim değişikliği, ekolojik sorunlar ve sürdürülebilirlik gibi olaylardan etkilenmektedir. Endüstri 4.0'ın sanayi ve imalat alanındaki faydaları, firmaların ve toplulukların dönüşümden geçmesini gerektirmektedir. Endüstri 4.0, sanayide ve üretimde verimliliğe öncelik vermekte ancak iklim değişikliği, hastalıklar ve ekolojik denge gibi konulara dikkat edilmemektedir. Toplum 5.0 bu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır. Toplum 5.0, Endüstri 4.0'ın bilgi toplumlarından son derece akıllı ve sürdürülebilir topluluklara geçişi ifade etmektedir. Toplum 5.0, toplumsal sorunları Endüstri 4.0 ile bütünleştirmeyi amaçlayan bir devrimdir. Toplum 5.0'ın etkilediği sektörlerden biri olan mobilya sektörü bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, bilgisayar destekli mobilya tasarım ve üretim yöntemlerinde Toplum 5.0 etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında öncelikle Endüstri 4.0'dan Toplum 5.0'a geçiş süreci detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sonrasında Toplum 5.0 sürecinde mobilya sektöründe bilgisayar destekli mobilya tasarım ve üretim yöntemleri incelenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, diğer nitel araştırma metodolojileri gibi, anlam çıkarmak, konuya dair içgörü kazanmak ve ampirik bilgi oluşturmak için verileri incelemeyi ve yorumlamayı içerir. Bu kapsamda çalışmada doküman analizi yöntemi, konu kapsamında bir anlamın çıkarılması ve konuya yönelik bilgilerin geliştirilmesi amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmesindeki neden, literatürde konu kapsamında yapılan çalışmaların detaylı bir şekilde incelenmesi ve gelecek dönemlerde geliştirilebilecek yeniliklerin öngörüsünün tespit edilmesidir. Bu kapsamda çalışmada literatür taraması yapılırken, konu kapsamında yayınlanmış olan dergi, kitap, tez çalışmaları, makaleler ve resmî kurumlardan elde edilen veriler değerlendirilmeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplum 5.0, Endüstri, Mobilya, Bilgisayar destekli tasarım, Dijitalleşme.

BİR FLÂNEUR'ÜN MİMARİ HARİTALAMASI: İLHAN BERK VE PERA

Ferhat İBRAHİMOĞLU*, Yasemen SAY ÖZER**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, mthferhat@gmail.com; ORCID: 0009-0000-3257-2423

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, yasemensayzer@yahoo.com; ORCID: 0000-0001-9497-9368

Çalışma, hikâye anlatıcılığı ve yerin tasviri kavramlarını, mimarlıkta haritalama başlığı ile ilişkilendirmek üzerine kurgulanmıştır. İlhan Berk'in anlatıları üzerinden kent ve mekân dinamiği hakkında edinilebilen bilginin mimarlıktaki karşılığını haritalama yoluyla elde edebilmek amacıyla, yazarın Pera isimli eseri üzerinden bir okuma yapılmıştır. Kent ve mekân olarak tanımladığımız kavramların inşa edildiği andaki statik durumlarıyla değil, sürekli değişen, dönüşen ve kullanıcıyı da dönüştüren dinamik bir yapıya sahip olduğunu haritalama metotlarıyla temsile dönüştürmek, çalışmanın bir diğer amacı olarak tanımlanabilir. Yapılı çevreyi şekillendiren birer eleman olarak mekânların bu dinamik hali, bir araya gelerek meydana getirdikleri kenti de dönüştüren bir yapıya sahiptir; dolayısıyla kent olarak ele aldığımız kavram da aynı mekânlar gibi dönüşmeye ve dönüştürmeye eğilimlidir.

Kentte bir flâneur gibi gezintilere çıkan İlhan Berk, kent kullanıcısı olma halini ve kentin yazar ile birlikte nasıl dönüştüğünü yazınsal metne aktarırken kullandığı dil bağlamında tercih edilmiştir. Yazarın palimpsest bir şekilde metne döktüğü zaman ve mekân katmanları Pera'nın devingen yapısını okuyucuya aktarırken, bu katmanları temsil eden mimari haritalamalar, Corner'ın temelde tanımladığı dört haritalama metodu kapsamında ele alınmıştır. Sürüklenme, katmanlama, oyun tahtası ve rizom olarak sınıflandırılan bu teknikler, tarihsel süreçleri ve sahip olduğu soyut anlatıları üzerinden incelenmiştir. Birer mimari temsil aracı olan kartografik ve uzamsal haritalara ek olarak, anlatıdan üretilen haritaların mimarlıktaki karşılığı sorgulanmıştır. Bir kent kullanıcısı ve flâneur olan İlhan Berk'in Pera'yı kaleme alırken aktardığı hafıza mekânlarının her zihinde farklı bir karşılık üretmesi, bu çalışmanın kent okuması ve haritalama bağlamında temel nesnesi olmuştur. Berk'in aktardığı kent belleği ve deneyim okumaları üzerinden öğrencilerle bir atölye çalışması yapılmış ve Pera deneyimlerini mimari haritalama yöntemleriyle ortaya koymaları beklenmiştir. Öğrenciler, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 1. sınıf 2. dönem projesi üzerine çalışan bir grup olarak seçilmiştir; bunun başlıca sebebi gelişmeye başlayan bir mimarlık görgüsüne sahip olmalarına karşın, eğitim sürecinin getirdiği birtakım kalıplaşmış yaklaşımlardan henüz uzak olmalarıdır. Çalışma alanı sınırları ise, yazarın anlatısında aktardığı deneyim alanlarından biri olan İstiklal Caddesi olarak belirlenmiştir. Atölyenin ana sorusu, anlatı ve mekânsal pratik arasındaki bağın birbirine nasıl ilikleceği üzerinedir. Atölyenin ilk etabında, öğrenciler yalnızca anlatıdan elde ettikleri verilerle birer üretim ortaya koymuşlardır. İkinci etapta ise metnin alan sınırlarında psikocoğrafya gezileri yapmış ve kendi deneyimlerinden elde ettikleri haritalamalar ile ikinci üretimler elde edilmiştir. Sonuç bölümünde ortak bir yazınsal metinden yola çıkarak, ortak bir mekânın deneyimlenmesiyle elde edilen üretimler arasındaki farklılıkların okuması yapılmıştır; bu noktada iki deneyim arasındaki ortaklaşmalar ve zıtlıklar üzerinde durulmuştur. Bu okuma üzerinden yapılan analizde öğrencilerin farklı bakış açıları ve deneyimlerinden kaynaklanan çeşitlilik vurgulanmış, haritalamanın özellikleri arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Atölye sürecinin bir diğer çıktısı olarak, kentin bir yapılar topluluğu olmaktan öte sosyal, kültürel ve duygusal boyutları olduğu üzerinde durulmuştur. Ortak bir kent girdisinin farklı ellerde ve farklı algılarda yeniden üretilebilirliği, bu çalışmanın hipotezini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Haritalama, Anlatı, İlhan Berk, Pera, Psikocoğrafya.

BİZANS DÖNEMİNDE KARADENİZ BÖLGESİ KAMUSAL GÖSTERİ YAPILARINDAKİ İŞLEV DEĞİŞİMİ

Başak AĞABEYOĞLU*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Yüksek Lisans Programı, agabeyoglubasak@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1179-2870

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nururfalioglu@msn.com; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Roma İmparatorluğu'nun MS 4. ve 15. yüzyıl arasındaki dönemi, 16. yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak Bizans İmparatorluğu olarak adlandırılmaktadır. Bu ayrımın yapılmasının nedeni MS 3. yüzyıl krizi ile başlayan süreçte İmparatorluğun ikiye bölünmesi, ardından batı kısmının yıkılarak doğu kısmının ayakta kalması ve siyasi, ekonomik ve sosyokültürel bir dönüşüm yaşaması ile açıklanır. Antik kültürün ortadan kalkmasıyla sonlanan bu dönüşümün izleri İmparatorluğun tüm eyaletlerinde farklılıklar göstererek gözlemlenir.

Bu çalışmada, Geç Antik Çağ'dan itibaren Roma İmparatorluğu'ndaki toplumsal ve kültürel değişimin bir yapı türü üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Antik Yunan ve ardından Roma'da kamusal alan kullanımının kent yaşamındaki önemi göz önüne alınarak belirlenen yapı tipindeki işlev değişimi ya da kaybı dönemin toplumsal yapısına dair de fikir verici olacaktır.

İnceleme konusu olarak antik kent imgesine dair başlıca yapı tiplerinden olan tiyatro ve benzer işlevdeki kamusal gösteri amaçlı yapılar seçilmiştir. İnceleme konusunun bölgesel sınırlarını ise günümüz Karadeniz Bölgesi içinde kalan Roma dönemi yerleşimleri oluşturmaktadır. Bölgede yapılan araştırma ve kazılara ait raporlar incelenerek güncel verilere ulaşmak amaçlanmıştır. Mimari kalıntıların yetersizliğinde antik kaynaklar, yazıtlar, sikkeler ve gladyatör mezar stelleri yerleşimde düzenlenen kamusal gösterilere dair veri olarak dikkate alınmıştır. Batıdan doğuya doğru gidildikçe inceleme konusuyla ilgili arkeolojik, epigrafik ve nümizmatik verilere ulaşamaması nedeniyle özellikle Batı ve Orta Karadeniz Bölgesindeki yerleşimler ele alınmıştır.

Yapıların son kullanım evrelerine dair arkeolojik veriye ulaşılabilenler Prusias ad Hypium (Düzce, Konuralp), Tios/Tieion (Zonguldak, Filyos) ve Pompeiopolis (Kastamonu, Taşköprü) tiyatrolarıdır. Claudiopolis (Bolu) ve Hadrianopolis'te (Karabük, Eskipazar) tiyatroya ait olduğu düşünülen kalıntıların yakın dönemdeki kazılar sonucu farklı işlevde yapılar olduğu anlaşılmıştır. Amasra'da henüz kazı çalışmaları yapılmadığı için elimizdeki veriler mevcut tiyatro kalıntıları ile sınırlıdır. Geçtiğimiz yıllarda başlayan Zela (Zile) kazı çalışmalarının devamı ile son dönem kullanımına dair veriye ulaşabileceği düşünülmektedir.

Karadeniz Bölgesinde Antik Çağ ve Orta Çağ ile ilgili arkeolojik veri eksikliğinin nedeni bölgede doğuya gittikçe yerleşime uygun düz arazinin daha az bulunması, bu nedenle antik yerleşimlerin günümüz yerleşimlerinin altında kalması olarak açıklanmaktadır. Bu düşüncüyü destekler biçimde Karadeniz Bölgesine ait elimizdeki arkeolojik veriler de doğuya gittikçe azaldığından son kullanım evreleri belirlenebilen tiyatrolar Batı Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. Geç Antik Çağ'da İmparatorluğun diğer bölgelerindeki değişime benzer biçimde, bu yapılar da kısmen küçük mekânlar oluşturularak özel kullanım amaçlı farklı işlevler kazanmış ve kısmen de yapıya ait taş bloklar sökülerek başka yapıların inşasında kullanılmıştır. İlerleyen dönemlerde yapısal bütünlüğünü kaybeden tiyatroların arazileri farklı yapılarla işgal edilmiştir. İşlev değişimi ve kaybına dair elde edilen veriler dönemin toplumsal ve ekonomik yapısıyla tutarlılık göstermektedir.

Bildiri kapsamında, Bizans dönemine ait özellikle Batı ve Orta Karadeniz Bölgesindeki gösteri yapıları kısaca anlatıldıktan sonra, bu yapıların işlev değiştirenleri üzerinde durulacak ve karşılaştırmalar ile özgün fonksiyonları ve yeni fonksiyonları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bizans dönemi, Karadeniz Bölgesi, Tiyatro, Kullanım evreleri.

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE KONUT DOKUSUNUN DEĞİŞİMİ: DİYARBAKIR KENTİ

Muzaffer Baran GÜLSÜN*, Hale GÖNÜL**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Sorunları Yüksek Lisans Programı, 20212101004@ogr.msgsu.edu.tr; ORCID: 0009-0006-8146-4115

** Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, hale.gonul@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-3360-6132

Kentler, tarihsel süreçteki sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi koşullarca şekillenen, bir öncekinin üzerine inşa edilen, kümülatif süreçler sonucu güncel haline ulaşmış palimpsest yapılarıdır. Her dönem, yerel ve evrensel koşullar bağlamında bir kent katmanının inşasına sahne olmaktadır. Yeni kent katmanlarının öncekilerden farkını en iyi karakterize eden bileşen ise kentin büyük bölümünü kaplayan konutlardır. Bu çerçevede, çalışma kapsamında Diyarbakır'ın Cumhuriyet'ten itibaren konut üretim sürecinin, farklı dönemlerdeki konut dokularını yansıtan Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar merkez ilçelerine bağlı Yenişehir, Muradiye ve Fırat Mahalleleri üzerinden okunması, mekânsal analizlerle Diyarbakır'daki konut üretim sürecini, Türkiye ve dünya genelindeki dönüm noktalarına paralel olarak, ancak Diyarbakır'a özel koşullar da göz önünde bulundurularak değerlendirmek amaçlanmıştır.

Diyarbakır kenti, yüzyıllar boyunca surlar tarafından çevrelenen sınırlı bir alanda gelişmiştir. 20. yüzyılda, Suriçi bölgesindeki konut stoğu yetersiz kalmış ve kentin daha geniş bir alana yayılma ihtiyacı hasıl olmuştur. Surların dışına, ilk olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında taşınmış olsa da kentin tarihî bölümünden bağımsız ilk kapsamlı ve planlı yapılaşma erken Cumhuriyet dönemine denk gelmektedir. Yeni rejim, çoğu kentte görüldüğü üzere, önce kendini temsil eden kamu yapılarını yeni bir kent parçası üzerinde inşa etmiş, ardından bu yapılarda görev alan kamu personelinin barınma sorununu yine o bölgede ürettiği konutlarla gidermiştir. Diyarbakır için bu alan Yenişehir Mahallesi'dir. Burada kamudan bağımsız sivil yapılaşma ise 20. yüzyılın ortalarında başlamış ve özellikle kooperatifler aracılığıyla üretilen 3-5 katlı apartman blokları, bölgenin baskın yapı stoğunu oluşturmuştur.

Sanayi Devrimi'nin ardından tarımda makineleşme ile birlikte kırdan kente göçler başlamış, kentlerin nüfusu tarihte benzeri görülmemiş şekilde büyük bir hızla artmıştır. Resmî kanallarla konut arzı talebin altında kaldıkça, kentlere göç eden yeni nüfus kendi barınma çözümünü üretmiş ve kentlerde kaçak yapılaşma alanları ortaya çıkmıştır. Diyarbakır'ın kırdan kente göç süreci de 1950'lerle hız kazanmıştır. Göç eden kesimin çoğunlukla yerleştiği alan, bugünkü merkez ilçelerden biri olan Bağlar'dır. 1950'lerden günümüze kadar Cumhuriyet'in simge yapılarından Diyarbakır Garı'nın doğusunda kalan Yenişehir, planlı ve kontrollü gelişirken, batısındaki Bağlar kontrolsüz ve kaçak yapılaşmanın merkezi olmuştur. Bu dönemde Yenişehir'de, düşük yoğunluklu apartman blokları dik açılı parseller üzerinde çoğalırken, Bağlar'da mimarlık ve mühendislik hizmeti almamış gecekondular oluşmuş ve apartkondulardan oluşan, kaliteden yoksun, yüksek yoğunluklu bir kentleşme söz konusudur.

Türkiye için önemli bir kırılma noktası olan 1980 sonrasında neoliberal düzene geçiş kentlerin çehresini değiştirmiştir. Özellikle 2000 sonrasındaki süreçte kentler "küreselleşme"den nasibini almış, dünyanın herhangi bir yerinde görülebilecek yapılaşma modelleri ve konutlar Türkiye'nin de dört bir yanında görülmeye başlanmış, birbirine benzeyen kimliksiz kentler ortaya çıkmıştır. Diyarbakır'ın da bu kentlerden biri olduğunu anlamak için, gelişimi hâlâ devam eden Kayapınar bölgesine bakmak yerinde olacaktır. Ancak İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerin aksine Diyarbakır'da konut üretimi uluslararası, büyük inşaat şirketleriyle değil; önce kooperatifler, daha sonra ise orta ölçekli yerel "yap-sat"çılar ile gerçekleşmiştir ve günümüzde bu firmalar kentin konut üretiminin önemli bir bölümünü üstlenmektedir. Bugün Kayapınar'da, 10-15 katlı nokta blok apartmanlarca tanımlanan ve birbirine benzeyen kapalı siteler çoğunlukta.

Çalışma kapsamındaki analizlerden elde edilen bulgular neticesinde, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar merkez ilçelerine bağlı Yenişehir, Muradiye ve Fırat Mahallelerinin Diyarbakır kentinin Cumhuriyet'ten itibaren sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi koşullarca şekillenen konut üretim sürecinde izlediği farklı gelişim çizgilerini yansıttığı, dönemsel farklılıkların konut dokusunda okunabildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Kent, Konut, Mahalle, Türkiye.

DANIEL LIBESKIND'İN TARİHÎ YAPILARA YAPTIĞI DEKONSTRÜKTİVİST EKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Şahriban ŞAHİN*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Yüksek Lisans Programı, sahruban.sahin@std.yildiz.edu.tr; ORCID: 0009-0000-1719-8058

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, urfali@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Tarihî yapılar, geçmişten günümüze miras kalan, tarihin izlerini üzerinde taşıyan, kültürel değeri olan yapılardır. Bu yüzden tarihî yapıları korumak ve gelecek nesillere aktarmak kültürün sürekliliği açısından önemlidir. 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü'nün 4. maddesi: "Anıtların korunmasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, sürekliliğinin sağlanmasıdır." şeklindedir. Venedik Tüzüğü'nde de ifade edildiği gibi tarihî yapıların korunmasında sürdürülebilirlik önemli bir kavramdır. Tarihî yapıların koruma ve bakımının sürdürülebilirliğinin sağlanması için tarihî yapının aktif olarak kullanılması yaşam sirkülasyonunun sağlanması gerekmektedir. Bunun için başvurulan yöntemlerden biri de tarihî yapıların yeniden işlevlendirilmesidir. Bu durum literatürde yeniden kullanım (re-use) ve uyarlanabilir yeniden kullanım (adaptive re-use) olarak geçmektedir. Bu yöntem özellikle tarihî yapılar açısından zengin ülkelerde son yıllarda çok tercih edilmektedir. Tarihî yapılar özgün işlevleri değiştirilerek çağa uygun ve ihtiyaca uygun şekilde dönüştürülürken, aynı zamanda bu yapıların bakım ve onarımı da yapılmaktadır. Yeni bir işlev verilen tarihî bir yapının, bu yeni işleve uygun fonksiyonları karşılayabilmesi genellikle yeni bir ek yapı ile sağlanabilmektedir. Bu durum Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde şöyle açıklanmıştır: "Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir."

Bildiri kapsamında tarihî yapıların bakım ve onarımının yapılması, korunması, sosyal hayata kazandırılması için son yıllarda sıklıkla kullanılan yeniden kullanım veya uyarlanabilir yeniden kullanım ile tarihî yapılara eklenen çağdaş ek yapıların yapılmasında göze çarpan özellikle dekonstrüktivist üsluptaki ek yapılar ele alınmıştır. Öncelikle dünya genelinde uyarlanabilir yeniden kullanım örnekleri incelenmiş, bu örnekler içinde mimar Daniel Libeskind'in yaptığı uygulamaların sayısının fazla olduğu görülmüştür. Daniel Libeskind'in tarihî yapılara yaptığı dekonstrüktivist ek yapıların tespiti için dünyadan ve Türkiye'den dekonstrüktivist ek yapı eklenerek yeniden işlevlendirilen 50 örnek tarihî yapı incelenmiştir. İncelenen 50 örnek yapı içerisinde Daniel Libeskind'in 7 tane yapı tasarımının olduğu görülmüştür. Bu 7 yapıya ait veriler kataloglama yöntemi kullanılarak tespit edilmiştir. Kataloglarda yapının hangi ülkede bulunduğu, özgün yapının fonksiyonunun ne olduğu, özgün yapının üslubu, özgün yapının ve yeni ek yapının mimarlarının kimler olduğu, yapının hangi yılda dönüşüme uğradığı, yeni ekte hangi üslubun seçildiği, hangi malzemelerin kullanıldığı, yapının planı, kesitleri, görünüşleri, kent içindeki konumu gibi bilgiler irdelenerek ele alınmıştır. Buna göre Daniel Libeskind'in tarihî yapılara yaptığı dekonstrüktivist eklerde daha çok hangi malzemeleri kullandığı, daha çok hangi dönem yapılarına yeni ek yaptığı, yeni eklerin en çok hangi işlevde kullanılmak üzere eklendiği, ek yapıların mevcut tarihî yapılar ile olan konumları üzerine inceleme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihî yapı, Koruma, Dekonstrüktivizm, Yeniden işlevlendirme, Daniel Libeskind.

EDEBÎ ANLATILARDA MİMARİ ARKETİPLER ÜZERİNE BİR İNCELEME: EVLİYA ÇELEBİ'NİN SEYAHATNAME'Sİ ÖRNEĞİ

Büşra HAMZAOĞLU ZAFER*, Veli Şafak UYSAL**

* Lisansüstü öğrencisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü, Mimarlık Tarihi, Teorisi ve Eleştirisi Yüksek Lisans Programı, busra.hamzaoglu@bilgi.edu.net; ORCID: 0009-0008-5736-3706

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, safak.uysal@bilgi.edu.tr; ORCID: 0000-0002-2362-3994

'İlk örnek', 'asıl olan' anlamına gelen arketipler, Carl Gustav Jung'un tanımladığı bir kavramdır ve insanların doğal olarak sahip olduğu ortak düşünceleri anlatmak için kullanılan kolektif bilinç dışının yapı taşları olarak düşünülebilir. Jung arketip araştırmalarında mimarlık alanına doğrudan atıfta bulunulmuş da; birbirinden bağımsız bireysel araştırmacılar tarafından mimarlıkta arketip kavramı ele alınmıştır. Mimarlar ve düşünürler doğrudan ya da dolaylı olarak arketip fikrine atıfta bulunarak bu alanı besler. Mitler ve anlatılarda kolektifin imgeleri görünür olur, bu nedenle Jung, arketiplerin mitler ve masallarda, yaratıcı üretimlerde aranması gerektiğini söyler; anlatılar arketiplerin kaynaklarıdır. Jung'un işaret ettiği bu anlatı alanı, mimari arketiplerin araştırılması açısından da zengin bir içeriğe sahiptir. Çünkü anlatı ve mimarlık da içerme, kapsama, ilham olma gibi birbirleriyle farklı ilişkilenebilecek şekillerine sahip olan iki araştırma alanıdır. Anlatının kaynağı olan anlatıcı ise Benjamin tarafından yoldan gelen biri olarak tanımlanır. Yani anlatı; gezgin ve gezme/seyahat eylemi sayesinde oluşur, yayılır, nesiller boyunca aktarılır. Geziler anlatıların oluşmasına neden olurken, anlatılar da gezilerin başlatıcısı olma potansiyeli taşır. Üç ana kavram olan gezi, anlatı ve arketip arasındaki bu ilişkilere göre seyahatnameler yani gezi yazıları anlatıların dayandığı ilk örnekler ve mekânın ilişkilendiği önemli kaynaklardır. Mimari kültürün, bu örnekler üzerinden arketipler aracılığıyla okunma potansiyeli yeni bir araştırma alanının zeminini oluşturur. Seyyah-anlatıcının yer yer kurgusal olarak ele aldığı mekânlar, kolektif bilinç dışındaki mimari tahayyüllerin harekete geçmesine aracı olur. Çünkü mimari formlar, tezahürleri oldukları arketipsel anlamlar üzerinden deneyimlenir. Anlatı da bu imgesel tetiklenmenin başlatıcı ögesidir. Bu araştırmanın yapılabileceği gezi yazılarından biri olarak Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si, seyyahın aktör olduğu mimari fikir araştırması için önemli bir kaynaktır. Çelebi'nin eseri, dünya edebiyatının en uzun ve kapsamlı seyahat anlatılarından biri olarak değerlendirilmiştir. On ciltten oluşan bu uzun anlatının ilk cildinde anlatılan 'İstanbul' seyyah tarafından gezilen diğer yerlere göre daha uzun bir zamanı ve mimari detayları kapsar. Ayrıca seyyahın başlangıç noktası olmasıyla da diğer şehir anlatıları arasında öne çıkar. Böyle bir anlatının içeriğindeki mimari yapılar, işlevsel bir kategorizasyondan farklı olarak fiktürel bir değerlendirmeyle şehri yeniden okuma imkânı sunar. Çelebi'nin anlatısında mimari tahayyüllerin izi sürülerek 'ev', 'koordinat' ve 'şebeke' olarak belirlenen bu kaynaktaki mimari arketipler, kolektif bilinç dışının İstanbul kurgusunu oluşturur. Ev arketipinin tezahürleri olarak; haneler, saraylar, türbeler ve camilerle karşılaşılırken; koordinat arketipi ise x, y, z eksenlerindeki hareketle mekânsal formunu kuran mimari yapıları kapsar ve bu arketiple yükselmek, sınırlamak, geçmek gibi eylemlere karşılık gelen ve belli bir koordinatı etkileyen kule, sur, kapı, kale, kule gibi mimari yapılarda karşılaşılır. Şebeke arketipi ise değişen ilişkiselliklere bağlı şehri veya bir merkezi çepeçevre saran, toplanan, dağılan veya üst üste binen unsurların kurduğu kentsel ağları tanımlar. Örneğin, hanelerin birleşmesiyle mahalleler, mahallelerin birleşmesiyle semtler, semtlerin birleşmesiyle şehirler kurulu ya da meydanlar yol ağlarıyla birbirlerine bağlıyken, çeşme, hamam gibi yapılar su yolları ve su kaynaklarıyla bir ağ olarak şehri sarar. Çelebi'nin işaret ettiği konumlara göre, şehrin içinde yer alan yapılar, İstanbul'un mevcut haritasına yerleştirildiğinde anlatıcının aracılığıyla oluşan İstanbul'un arketipsel haritası elde edilir. Böylece seyyahın aktör olduğu, mimarsız mimari bir düş kurma örneği olarak gezi edebiyatı, kurgusal yönü ve doküman olma özelliği nedeniyle mimari arketipsel bir araştırmanın ana kaynağı olma potansiyeli taşır.

Anahtar Kelimeler: Mimari arketipler, Anlatı, Seyahatname, Evliya Çelebi.

EDREMİT'İN ZEYTİNYAĞI ÜRETİM HAFIZASI VE MİRASI BAĞLAMINDA SELATİN ZEYTİNYAĞI FABRİKASI KORUMA PROJESİ

Ceren KORKMAZ*, Demet ULUSOY BİNAN**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, 20212101009@ogr.msgsu.edu.tr; ORCID: 0009-0001-6807-5557

** Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, demet.binan@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-3513-6576

Edremit, Balıkesir iline bağlı bir ilçedir. Ege Denizi'ne oldukça yakın bir konumda bulunan Edremit, zeytin yetiştiriciliği için uygun bir iklim ve toprak yapısına sahiptir. Zeytin ağaçları, genellikle kıyı bölgelerinde ve dağ eteklerinde yaygın olarak yetiştirilir. Edremit'in iklimi, zeytinyağı üretimi için ideal koşullar sunar. Ilıman bir Akdeniz iklimine sahip olan bölge, zeytin ağaçlarının sağlıklı bir şekilde yetişmesini ve kaliteli zeytinlerin olgunlaşmasını destekler. Ayrıca, zeytinlerin kolayca tedarik edilmesi ve işlenmesi için lojistik açıdan avantajlı bir konumdadır. Bu bölgelerdeki zeytinyağı üretimi geleneksel yöntemlerle yapıldığı gibi modern teknoloji de kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Genellikle taş baskı veya soğuk pres yöntemleri tercih edilir, bu da zeytinyağının kalitesini korumasına yardımcı olur. Ayrıca, bu bölgelerde düzenlenen zeytinyağı festivalleri ve etkinlikler, yerel üreticilerin ürünlerini tanıtmak ve pazarlamak için önemli bir platform sağlar. Zeytinyağı hem yerel tüketicilere hem de ulusal ve uluslararası pazarlara sunularak bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlar.

Bu araştırmada, Edremit'in tarihsel süreçteki zeytinyağı üretimine ait somut ve somut olmayan miras değerlerinin ve korunma yaklaşımının Selatin Zeytinyağı Fabrikası üzerinden irdelenmesine çalışılmaktadır. Selatin Zeytinyağı Fabrikası, 1899 yılında kurulmuştur ve dördüncü kuşak zeytinyağı üreticisi Selin Ertür tarafından işletilmektedir. Fabrika, Edremit Körfezi'nin belirli coğrafi bölgelerinden özel olarak seçilen zeytinlerden uluslararası ödüllü özel üretim naturel sızma zeytinyağı üretmektedir. Fabrikanın mimari yapısı, bölgenin zeytin, zeytinyağı ve sabun sanayisinin tarihsel gelişimine tanıklık etmiş ve kültürel mirasın bir parçası haline gelmiştir. Fabrika, endüstriyel arkeoloji açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Fabrikanın plan şeması, cephe görünüşleri, kesitleri, malzeme kullanımı, yapısal özellikleri, dönem analizleri ile restorasyon ve koruma önerileri bu çalışmada detaylı bir şekilde sunulmaktadır.

Çalışmada, Edremit ilçesinde yer alan Selatin Zeytinyağı Fabrikası'nın mimari özellikleri ve tarihî önemi ele alınarak, bu benzersiz yapıyı koruma önceliği bağlamında incelemek amaçlanmaktadır. Selatin Zeytinyağı Fabrikası'nın mimari yapısı, malzeme kullanımı, tasarım detayları ve geleneksel zeytinyağı üretimindeki işlevselliği ele alınarak, mimari özelliklerinin neden korunmaya değer olduğu vurgulanacaktır. Yapının içinde bulunduğu çevresel değişimlere ve modernleşme baskılarına karşı nasıl bir tehdit altında olduğu üzerinde durularak, bu özgün yapının koruma ihtiyacının neden önemli olduğu argümanlaştırılacaktır. Edremit'in zeytinyağı üretim hafızası ve geleneği ele alınarak, bu bağlamda Selatin Zeytinyağı Fabrikası'nın bu kültürel mirası koruma ve gelecek nesillere aktarma rolü de incelenecektir. Aynı zamanda, fabrikanın mimari tasarımının bölgedeki diğer yapılarla olan uyumu ve kültürel dokuya katkıları üzerinde durularak, zeytinyağı üretim tarihini koruma ve çağdaş mimariyle birleştirme çabaları ele alınacaktır. Çalışmada, bölgedeki farklı zeytinyağı fabrikaları da incelenmiştir ve tarihî değeri olan, özgün fonksiyonunu ve mimarisini koruyan bu tarz yapıların mimari ve kültürel değerlerinin korunması için bu konuda kapsamlı çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edremit, Zeytinyağı üretimi, Endüstri mirası, Yağhane, Mimari belgeleme ve koruma.

ENDÜSTRİ KENTLERİNDE BÜTÜNCÜL KORUMA YAKLAŞIMLARI: ZONGULDAK KÖMÜR HAVZASI ÖRNEĞİ

Neslihan BAYRAM*, A. Binnur KIRAÇ**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, neslibayram@gmail.com; ORCID: 0009-0004-3174-6654

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, binnur.kirac@msgsu.tr; ORCID: 0000-0001-5531-8647

Sanayi Devrimi ve buharlı makinelerin icadı dünyada kömür üretimini hızlandırmış ve önemli bir hale getirmiştir. 1800'ü yılların başlarında bu kömür ihtiyacını Avrupa'dan sağlayan Osmanlı İmparatorluğu 1830'lara gelindiğinde yabancı sermayelerden de destek alarak Zonguldak'ta bulunan taş kömürü havzasında çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda 1850'lerde Zonguldak'ta kömür üretimine başlanmıştır.

Zonguldak Kömür Havzası kömür üretimi öncesi, sonrası ve günümüz olarak üç döneme ayrılmıştır. 1800'lerden önce, yani kömür üretimi öncesinde, günümüz Zonguldak kent merkezi sınırlarında bir yerleşim olmadığı ve yalnızca limanların kullanıldığı bilinmektedir, 1800'lerde kömürün bulunması ve çıkarılmaya başlaması ile birlikte kentleşme süreci başlamıştır. Zonguldak Kömür Havzasından çıkarılan kömür Zonguldak Limanı'ndan başta İstanbul olmak üzere kullanım alanlarına ulaşmıştır. Kömürün çıkarılmasından limana kadar olan tüm yolculuğu demiryollarıyla sağlanmıştır. Tüm ana kömür işletmeleri, liman ve hatta ocakların içi demiryolu ve dekovil hatları ile bağlıdır. Zamanla bu üretim ve ulaşım sistemi çevresinde idari yapılar, hastaneler, okullar ve lojmanlar da yerini almış ve kent gelişmiştir. Bunun yanında, demiryolunun çevresinde kömürü ve kömürün yan ürünlerini kullanan Çatalağzı Termik Santrali ve Ateş Tuğla Fabrikası gibi diğer endüstri yapıları da yerini almıştır. 21. yüzyılın başlarına kadar büyümeye ve üretmeye devam eden bu sistem 2000'lerde başlayan üretim azalması ve özelleştirme politikaları gibi sebeplerle küçülmeye başlamıştır. Bölgede gün geçtikçe azalan üretim ve dolaylı olarak işçi sınıfı nedeniyle 1900'lerin ikinci yarısında kent olan yerler günümüzde kırsallaşmaya hatta çöküntü alanlarına dönüşmeye başlamıştır.

Zonguldak Kömür Havzasında Armutçuk (Ereğli), Kozlu, Üzülmüş, Karadon ve Amasra olmak üzere beş ana kömür işletme müessesesi bulunmaktadır. Çalışma güncel Zonguldak ili sınırları ile sınırlı tutulmuş olup, geçmişte de dekovil hatlarıyla birbirine bağlı olan üç kömür işletmesi Kozlu, Üzülmüş ve Karadon işletmeleri ve merkez lavuar ele alınmıştır. Bu üç işletmeye öncelikle üst ölçekten bakılıp demiryolları ile geçmiş ve güncel bağlantıları ve bu ağ çevresinde gelişen kentin değişimi incelenmiştir. Sonrasında ise, şimdiye kadar çalışma yapılmamış olan Karadon işletmesine daha yakın bir ölçekten bakılarak belgeleme ve envanter çalışması yapılmıştır.

Çalışma yapılırken alana bir bütün olarak bakmak, kömür işletmeleri ve demiryollarını birbirinden ayırmamak amaçlanmıştır. Zonguldak kenti kömür üretimi ile kurulmuş bir kent olmakla birlikte bu kömür ocakları ve demiryolları çevresinde genişlemiş; günümüzde de yine kullanılmayan ocakların olduğu çeperde küçülmeye başlamıştır. Bu bağlamda bütüncül bir koruma yaklaşımıyla kömür işletmeleri, demiryolu ve dekovil hatları ve bu işletmelerin bir gereksinimi olarak inşa edilen lojmanlar, sosyal tesisler, hastane ve okullar da çalışma kapsamında belgelenmiştir. Sonuç olarak alanda bir mevcut durum analizi yapılmış ve bütüncül bir belgeleme önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bütüncül koruma, Demiryolu, Maden mirası, Zonguldak.

ENDÜSTRİ MİRASI FABRİKA YAPILARININ KULLANIM DÖNÜŞÜMÜ MİLAS GÜMÜŞKESEN ZEYTİNYAĞI FABRİKASI ÖRNEĞİ

Rabia YENİÇERİ*, Kunter MANİSA**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Araştırma ve Planlama Yüksek Lisans Programı, rabia.yeniceri@std.yildiz.edu.tr; ORCID: 0009-0008-7366-2757

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, kmanisa@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0002-8209-0905

Kentler gelişen ihtiyaçlara göre sürekli değişim halinde olmuşlardır. Dönemin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış endüstri yapıları da, kentler gibi geçirdiği değişimle beraber günümüz ihtiyaçlarını sağlayamayarak işlevsel ve fiziki olarak eskimeye uğramaktadır. Endüstri mirası niteliğindeki fabrika yapıları sahip oldukları mekânsal kurgu ve özellikleri ile sadece mimari olarak değil sosyokültürel anlamda da var oldukları dönemin tanığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Süreç içinde atıl kalmış kimi fabrikalar, kent içerisinde merkez konumları bakımından önemli bir kamusal mekân olma niteliği taşıyabilmektedir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak zamanla işlevini kaybeden endüstri mirası fabrika yapıları yeniden işlevlendirilerek tekrar kent yaşamına kazandırılmaktadır. Endüstriyel miras, insan emeğini merkeze koyarak miras hakkını görünür kılmak üzere sadece yapıyı çevreyi değil, aynı zamanda çevreyi var eden öznelerin hakkı ile kent belleğinin ve sosyokültürel değerlerin korunması açısından da önemlidir. İşlevini kaybeden endüstri mirası fabrika yapıları için yeni kullanımlar belirlemek üzere dikkat edilmesi gereken birçok kriter bulunmaktadır. Bu çalışma içerisinde söz konusu kriterlerin önem değeri baz alınarak sınıflandırılıp farklı işlev alternatiflerine göre kriterlerin etki değerleri belirlenerek endüstri mirası fabrika yapılarının yeni işlev seçiminde en uygun işlevin bulunma yöntemleri tartışılmaktadır. Muğla ili, Milas ilçesi bulunduğu konumdan dolayı antik çağlardan itibaren yerleşim yeri olmuş, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve üretim merkezi olmuştur. Milas için zeytin yıllar boyu büyük öneme sahip ve bölgenin ana geçim kaynaklarından biridir. Milas'ta zeytin üzerinden üretim ön planda olmuştur. Zeytinden yağ elde etme ve sabun üretme gibi işlemler yapılarak bölgede endüstri faaliyetleri başlamıştır. Milas'ın tarih boyunca zeytincilikle uğraşması, üretim faaliyetlerinin sonucu kurulan fabrikalar zamanla çoğalıp Milas'ta "Fabrikalar Bölgesi"ni oluşturmuştur. Zamanla değişen üretim teknolojisindeki değişiklikler sebebiyle yapılar terk edilmiş, kentte atıl alanlar olarak kalmıştır. Terk edilen fabrikaların tarihî dokuya sahip kimliği, işlevsizlikten dolayı kaybolmaya başlamıştır. Kentsel mekânın zamanla atıl kalmasında büyük rol oynayan endüstriyel miras niteliğindeki fabrika yapılarının yeniden işlevlendirme süreçlerinde yapıların nitelikleri, nicelikleri, kentteki konumları, algısal özellikleri, müdahale şekilleri örnekler üzerinden incelenmiştir. Örneklerden yapılan çıkarımlar ışığında Milas merkezinde bulunan gelişen şartlardan ötürü atıl durumda kalmış Milas Gümüşkesen Zeytinyağı Fabrikası örneklem alan olarak seçilerek dönüşüm olasılıkları tartışılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle yeniden işlevlendirme, fabrika yapıları, kültürel miras, kent belleği kavramları incelenmiştir. Araştırılan bu kavramlar ve incelenen kullanım dönüşümü örnekleri, kriterlerin proje alternatiflerine etkisi üzerinden ise fabrikanın geçmişteki kullanımına ve mekânsal organizasyonuna ilişkin tespitler yapılarak seçilen kriterlerin etki değerleri doğrultusunda en uygun, en verimli işlev önerisi geliştirilmektedir. Çalışmanın, kullanım dönüşümüne uğrayacak endüstri mirası fabrika yapılarında en uygun, en verimli işlev seçiminde yapılması gerekenler için öneri bir çalışma modeli olması, ayrıca somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ve yaşatılmasına, Milas Gümüşkesen Zeytinyağı Fabrikası'nın Milas kentinin endüstri mirasının gezi rotalarına dâhil edilerek sosyal yaşama katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kullanım dönüşümü, Fabrika yapıları, Bellek.

ENDÜSTRİ MİRASI YAĞHANELERİN KORUNMASINA YÖNELİK DÖNÜŞÜM ÖNERİSİ: MİLAS SANAT VE ZANAAT TASARIM FABRİKASI

Berrak YAZICI*, Kunter MANİSA**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Araştırma ve Planlama Yüksek Lisans Programı, yaziciberrak@gmail.com; ORCID: 0009-0004-4008-981X

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, kunterma@yahoo.com; ORCID: 0000-0002-8209-0905

Zeytinlik alanları genişliği ve zeytinyağı üretimi bakımından önemli bir merkez olan Milas ilçesinde zeytin, kentli için ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimin önemli bir unsurudur. Endüstriyel miras niteliği taşıyan geleneksel üretimin gerçekleştiği eski zeytinyağı fabrika ve işliklerinin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanarak gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Günümüze ulaşılabilmemiş birçok zeytinyağı fabrikasının yer aldığı Milas'ta zeytinyağı üretiminin yanı sıra; kiremit, tuğla, çırçır, sabun ve pirina üretiminin de gerçekleşmiş olduğu Milas Fabrikalar Bölgesi, kent içinde bulunduğu konum itibarıyla da önemli potansiyeller taşımaktadır. Balavca Deresi kıyısına konumlanmış olan bu endüstri yapıları teknolojik gelişmeler sonucu işlevsel ve fiziksel eskimeye maruz kalarak zamanla terk edilmişlerdir.

Çalışma kapsamında Milas Fabrikalar Bölgesinde yer alan korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmiş Gölcükler Çırçır ve Zeytinyağı Fabrikası ele alınmış olup, günümüzde kullanım dışı kalmış miras alanının yeniden canlandırılmasına yönelik dönüşüm önerileri sunulmuştur. Kullanım dışı kalmış endüstriyel miras alanının kentsel yaşama yeniden dâhil olabilmesi için günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir. Alanın yeniden işlevlendirilmesinde, Milas için büyük değer taşıyan zanaat geleneğini sanatla buluşturarak fabrikanın sürekli canlı kalacak bir kamusal alana dönüşümünü sağlayacak öneriler ortaya konmaktadır.

Tasarım Fabrikası'na dönüşmesi önerilen fabrikada, çeşitli sanat ve zanaat atölyeleri, sergi ve konser alanları, tanıtım ve satış birimleri, sanatçılar için konaklama ve ofis birimleri, açık hava sineması, sanat terapisi ve tadım bahçesi gibi alanların yer alması önerilmektedir. Zeytinliliğin yanı sıra ipek dokumacılığı ve el işlemeciliğinin de yaygın olduğu Milas'ta dokumacılık ve işlemecilik mirasının sürekliliğinin sağlanması için ana üretimin yapıldığı yağhanede belirlenen öncelikli işlev moda tasarım atölyesi olmuştur. Geleneksel sanatların modern çizgilerle yorumlanacağı moda tasarım atölyesinin yanı sıra zeytinlikte yetişen zeytinlerin sabuna dönüşüm serüvenine tanıklık edecek sabunculuk atölyesi, alanında deneyim sahibi sanatçı ve zanaatkârlar önderliğinde yürütülecek olan eğitim ve üretim faaliyetlerine ev sahipliği yaparak yağhane binasının yeniden üretim merkezi haline gelmesine de olanak tanıyacaktır. Yeniden işlevlendirme aşamasında etkinlik ve kullanıcı çeşitliliğinin artması amacıyla esnek kullanım olasılıkları oluşturulmuş, oluşturulan alternatifler sayesinde ise mekânlar tek bir işlevle sınırlandırılmayarak alanı daha fazla kişinin deneyimlemesi mümkün hale getirilmiştir.

Günümüz koşulları ve kentlinin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada, Milas Fabrikalar Bölgesinde yer alan endüstri mirası niteliğindeki Gölcükler Çırçır ve Zeytinyağı Fabrikası'nın korunmasına yönelik dönüşüm önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiş; saha çalışması, arşiv taraması, literatür araştırması ve örnek projelerin analizleri sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda tasarlanmış olan yeniden kullanım önerisine ilişkin müdahale kararlarının ortaya konmasıyla çalışma sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri mirası, Yağhaneler, Zanaat geleneği, Yeniden işlevlendirme, Milas.

ENGELLİLİK VE KAMUSAL MEKÂN ÇÖZÜMLERİ

Çağla TAN*, Ercan KOÇ**

* Lisansüstü Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Dönüşüm ve Planlama Yüksek Lisans Programı, caglaozturktan@gmail.com; ORCID: 0009-0001-4456-9675

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, kocercanozan@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6676-5434

TÜİK verilerine göre, en az bir engeli olan (3 yaş ve üzeri) nüfusun oranı %6,9'dur (4.876.000 kişi) ve erkeklerde %5,9 olan bu oran kadınlarda %7,9'dır. Sadece 6 Şubat 2023 depremlerinde ise bu sayıya yaklaşık 1 milyon kişi eklenmiştir. Bir yandan ekonomik açmazlar ve kentlerin sahip olduğu kaos ortamı engellilik oranını artırırken, diğer yandan da teknolojik gelişmeler engellerin aşılması için fırsatlar sunmaktadır. Sayısal veriler önemli boyuttaki engellilere yönelik her tür düzenlemenin önem taşıdığını ve bu boyuttaki bir beşerî sermayenin görmezden gelinmemesi gerektiğini işaret etmektedir. Konu sosyal boyutuyla olduğu kadar ekonomik boyutu ile de önemlidir.

Bu çalışmanın amacı engellilik kavramı üzerinden toplumsal farkındalığı artırmak, kentsel mekânda engellileri toplumsal ve ekonomik hayata kazandıracak öneriler geliştirmek ve kamusal alanlarda kapsayıcı, yol gösterici çözüm örnekleri ortaya koymaktır. Engellilik sadece bireysel bir durum değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk ve kalkınma stratejilerini de yönlendirebilecek ekonomik boyutludur. Bu makalede, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını sağlamak için kamusal alanlarda geliştirilebilecek çözümler ele alınmıştır. Bu kapsamda kamusal alanlarda engelli bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak fiziksel çevrenin yeniden şekillenmesi için kentsel mekânın nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair iyi uygulama örnekleri ve yasal çerçeveler araştırılmıştır. Bu doğrultuda uygulama örnekleriyle kamu kurumları ve uygulayıcılara rehberlik amaçlanmaktadır.

Yöntem olarak ulusal ve seçilen gelişmiş ülke mevzuatları ile engellilere yönelik uygulamaların incelenmesinde ülkemiz uygulamalarına katkı sağlayacak bir yaklaşım izlenmiştir. Bu kapsamda, mevcut literatürün incelenmesi gerçekleştirilmiş; erişilebilirlik ve kamusal mekân çözümleri ile ilişkisine odaklanılmıştır. Ulusal ve uluslararası alanda geçerli yasal düzenlemeler ile evrensel tasarım yaklaşımının ele alınmasını içermiştir. Bu şekilde, fiziksel engellerin kentsel hizmetlere erişime olan etkileri anlaşılmasına çalışılmıştır. Ayrıca, engelli bireylerin toplumsal yaşam kalitesini artırmak amacıyla dünyadaki ve Türkiye'deki kamusal mekânlar incelenmiş, kentsel izler, donatı elemanları ve kamusal açık alanlar dikkate alınarak kapsamlı bir analiz ortaya konulmuştur. Erişilebilirlik ve engellilere yönelik mekânsal tasarım çözümleriyle engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını artırdığına dair güçlü kanıtlar sunulmaktadır.

Engelsiz kent tasarımı ve erişilebilirlik, yalnızca engelli bireylerin yaşamını değil; toplumdaki her bireyin yaşam kalitesini artırarak toplumsal bütünleşmeyi güçlendiren önemli araçlardır. Bu çerçevede, kamusal alanlarda yapılan düzenleme ve tasarımların engelli bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi sosyal, ekonomik ve toplumsal yararlılık, başta engelliler olmak üzere toplumun her bir bireyinin kentsel yaşama aktif katılımını sağlayacaktır. Konu bir boyutu ile de farkındalık, engelliliği önlemek, özünde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ile ilgilidir.

Sonuç olarak kentsel mekân, gerçek bir toplumsal bütünlük ve eşitlik anlayışına dayanarak, her bireyin benzersiz ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmalı, Engelsiz kent tasarımı sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları da içeren kapsamlı bir perspektife odaklanmalıdır. Evrensel tasarım felsefesi, bu çok boyutlu ihtiyaçları karşılamak üzere tasarım süreçlerine entegre edildiği durumda, herkesin aidiyet hissi taşıdığı, tam anlamıyla erişilebilir ve kucaklayıcı bir kent yaratılmasına olanak tanır. Bu yaklaşım, engelli bireyleri sadece azınlık olarak değil, zengin bir çeşitlilik içindeki toplumun eşit ve değerli birer üyesi olarak kabul eder ve engellileri kazanmaya yönlendirir. Bu kapsamda çalışma ile amaçlanan evrensel tasarım prensipleri koşutunda kentleri herkes için sadece uygun ve erişilebilir olarak düzenlemekle kalmayıp, aynı zamanda birbirinden farklı bireylerin yaşam kalitesini artıran dinamik ve kapsayıcı mekânlara dönüştürmektir. Çalışma somut uygulama önerileri ile bu amaca katkı vermeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Erişilebilirlik, Kamusal mekân, Engelsiz tasarım, Evrensel tasarım.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANKARA'DA YABANCI MİMARLAR TARAFINDAN YAPILAN SANAYİ VE TİCARET YAPILARI

Ayşe Betül KÖKSAL*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Doktora Programı, seneraysebetul@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7267-8545

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nururfalioglu@msn.com; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Osmanlı'da 18. yüzyılın sonunda başlayan ve 19. yüzyıl boyunca devam eden Batılılaşma hareketleri, mimarlık alanında da kendisini göstermiş, bu dönemde mimaride yabancı uzmanlardan yararlanılmıştır. 1923'te de Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte yeni bir yönetim anlayışının sonucu olarak başlayan modernleşme hareketleri, Cumhuriyet'in Türk toplumunu çağdaş toplumlar düzeyine getirmek hedefini de kapsayacak şekilde ivme kazanmıştır. Modernleşen toplumun bireylerinin de modern yapılarda yaşamını sürdürmesi istenmiş, oluşturulacak yeni mekânlar Türk modernleşmesinde önemli bir araç olarak görülmüştür. Modern mimarlık, tarihselciliği reddedişi, geleneklerle kendini sınırlandırmaması, insanı merkeze alması gibi özellikleriyle Türk modernleşmesiyle paralellik göstermektedir. Bu nedenle bu dönemde modern mimarlık Türk devriminin de mimarisi olarak görülmüştür. Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkede planlı bir kalkınma ve imar faaliyeti başlamıştır. Bu dönemde öncelikle yaşam alanları kentler olarak ön plana çıkmış, kent planlamaları yapılmıştır. Yeni malzemeler ve bu malzemelerin olanak verdiği biçimler kullanılmıştır. Yabancı devletler ile yapılan ikili antlaşmalar ve 1927'de kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu gereği devletin öncelik verdiği sanayi alanında çalışmak üzere ülkemize gelen yabancı uzmanlar arasında, devlet tarafından yönlendirilen yabancı mimarlar da bulunmaktadır. İmar faaliyetlerinin merkezi ise, 1923'te başkent olan ve ülkedeki modernleşme çalışmalarının somut örneği olması, yabancı başkentler düzeyine erişmesi ve bütün dünya başkentlerinde bulunan yapılara sahip olması istenen, Ankara olmuştur. Bunun sonucu olarak planlanan ve gerçekleştirilen imar faaliyetleri ile Ankara, modern bir devlet oluşturma düşüncesi kapsamında Türk inkılâplarının sahip olduğu ideolojinin benimsenmesi ve yaygınlaştırılmasında öncü ve örnek olmuştur. Kentin yarışma ile elde edilen imar planı sonucunda, yönetim merkezi, konut alanları, sosyal donatı alanları ve sanayi alanları ile gelişme alanları belirlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra, ülkeyi kalkındırmak ve modern devletler seviyesine getirmek düşüncesi ve yeni kurulan devleti kalkındırmanın ilk yolunun üretim olacağı bilinci ile ülke bu dönemde hızlı bir şekilde endüstrileşme çabasına girmiştir. Kabul edilen kanunlar, yapılan imar planları ve getirilen uzmanlar ile teknoloji ve sanayiye verilen önem neticesinde, erken Cumhuriyet döneminde Ankara'da yoğun kamusal yapılaşmanın yanı sıra, sanayi ve ticaret yapıları da kendine yer bulmuştur. Cumhuriyet'in modernleşmesi, teknoloji ve sanayileşme alanında kendini fabrikalarda, ulaşım yapılarında, altyapı sistemlerinde göstermiştir. Sanayileşmenin sonucu olarak gelişen, iş hanı mimarisi de dikkat çekicidir.

Bu çalışmada, erken Cumhuriyet döneminde Ankara'da yabancı mimarlar tarafından yapılan ve günümüzde endüstriyel miras değeri sayılabilecek yapılardan Su Süzgeci Binası, Tarihî Elektrik ve Havagazı Fabrikası, Çubuk Barajı, Atatürk Orman Çiftliği Bira Fabrikası; ticari yapılardan ise Koç Han ve Ankara Ulus Hali yapıları, plan şemaları, yapım teknikleri, cephe özellikleri bakımından yapıldıkları dönemin mimari üslupları çerçevesinde incelenecek, bu dönemde hedeflenen modernleşme çalışmaları bağlamında yapıların kente ve ülkeye katkısı ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı, Yabancı mimarlar, Ankara, Endüstriyel miras, Modern mimari.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANKARA'DAKİ SPOR YAPILARI

Nur ŞAHİN*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Yüksek Lisans Programı, nur.sahin1@std.yildiz.edu.tr; ORCID: 0009-0005-9297-7736

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nururfalioglu@msn.com; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı ve güçlendirildiği, devlet ideolojisinin şekillendiği bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu dönemde ülkenin her yönden kalkınması hedeflenmiş, çağdaşlaşma düşüncesi hızla yayılmaya başlamış, birçok alanda değişimler ve dönüşümler gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet ile birlikte başkent olan Ankara'ya bakıldığında, bu anlamda dikkate değer uygulamalar söz konusudur. Kentin inşa edilme sürecinde rasyonel yaklaşım ve çağdaş ilkeleri benimseyen, ağırlıklı olarak Almanca konuşulan ülkelere davet edilen yabancı mimarlar ve kent planları görev almıştır. Birçok kamusal yapı ve meydanlar üretilmiştir.

20. yüzyıla doğru günden güne gücünü kaybetmeye başlayan ve zamanla yıkılma noktasına gelen Osmanlı İmparatorluğu, 1900'lü yılların başlarındaki savaşlarda büyük kayıplar yaşamıştır. Nüfus savaşlar, yoksulluk, salgın hastalıklar gibi çeşitli nedenlerden dolayı oldukça azalmış durumdadır. Bu doğrultuda Cumhuriyet ile birlikte halk sağlığına ilişkin çeşitli politikalar geliştirilmiş, uygulanmaya başlanmış, güçlü ve sağlıklı bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesinin ülkenin sosyal, ekonomik ve askerî yönlerden kalkındırılmasında etkili olacak faktörlerden biri olduğuna inanılmıştır. Dönem içerisinde söz konusu alanlarda kalkınma, gençlerin birtakım düşünsel ve fiziksel becerilerini geliştirmekle ilişkilendirilmiş ve projelendirilen tüm eğitim kurumlarında spor alanları kurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri topluma spor yapma, çeşitli spor disiplinleriyle tanışma ve spor faaliyetlerini seyretme imkânlarını sunan, halkın kullanımına açık, çağdaş spor alanları da kent planlarında yer almıştır.

Bu çalışma kapsamında yeni kurulan Cumhuriyet ile birlikte Ankara'nın başkent olma süreci, erken Cumhuriyet dönemindeki mimarlık ortamı, bu dönemde Türkiye'ye gelip faaliyet gösteren yabancı mimarlar ve onların eserleri, düzenlenen mimari proje yarışmaları ve yeni imar planları ile özellikle başkentte tasarlanan ve inşa edilen spor yapıları ele alınmıştır. Ankara'da erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen 19 Mayıs Stadyumu ve Ankara Hipodromu, Atatürk Orman Çiftliği'nin spor alanları, Gençlik Parkı ve Ankara Paraşüt Kulesi olmak üzere toplamda dört yapı detaylı bir biçimde incelenmiş, bu yapıların Cumhuriyet'in kuruluş ve gelişme süreçlerinde sağlıklı nesiller yetişmesindeki önemi, dönemin kent ve mimarlığı ile bağlantıları ve kente etkileri irdelenmiştir.

Sonuç olarak; Cumhuriyet'in ilk yıllarında, savaştan çıkmış bir toplum ve yıkılmış bir devletin yerine büyük zorluklarla kurulmuş yeni bir devlette spor faaliyetlerine ve çağdaş spor yapılarının inşasına önem verildiği ve devletin maliyetli olsalar bile özellikle başkentte spor yapılarının inşa edilmesi için bir şekilde bütçe ayırabildiği tespit edilmiştir. Gençler başta olmak üzere halk, spor yapmaya teşvik edilmiştir. Yeni yönetimin merkezi olan başkent Ankara, belirli bir süre boyunca ülkenin spor alanında da bir anlamda merkezi olmuş, milli bayramlar ve resmî geçit törenleri 19 Mayıs Stadyumu ve Ankara Hipodromu'nda yapılmıştır. Ulusal ve uluslararası ölçüde birçok etkinlikte spor faaliyetlerine ilişkin dikkat başkentte yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada ele alınan, Türkiye Cumhuriyeti ideolojisinin bir parçası olarak nitelendirilebilecek olan söz konusu yapıların günümüzde bir kısmı yıkılmış, kalanlar özgün halini koruyamamış veya temel işlevlerinden uzaklaşmıştır. Bu durum ise spor yapılarının niteliklerinin ve sporun anlamının Türkiye Cumhuriyeti'ndeki yerinin tekrar sorgulanması gerektiğini akla getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Erken Cumhuriyet dönemi, Ankara, Spor, Spor yapıları.

EVRENSEL TASARIM PERSPEKTİFİ İLE AKILLI MOBİLYALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ece ERKAZAN*, Şenay ÇABUK**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Yüksek Lisans Programı, eceerkazan@icloud.com; ORCID: 0000-0001-9756-2752

** Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, senay.boduroglu@msgsu.edu.tr; ORCID: 0009-0006-9729-0615

Sanayi Devrimi ve endüstrileşme ile birlikte kişiye özel üretim yerini, kullanıcısı ve/veya tüketicisine ürüne ulaşma kolaylığını daha ekonomik bir yolla sunması nedeniyle seri üretime bırakmıştır. Seri üretim ise, makineleşmeyi ve hızla tüketilen zamana karşı standartlaşmayı, ya da daha net bir ifade ile, tek tip bir portföye evrilen mobilya sektörünü beraberinde getirmiştir. Mobilya sektörü teknoloji ve endüstri alanlarında kaydedilen devinimle Endüstri 4.0 kapsamında kendi içinde bir dönüşüm göstermektedir. Bu noktada, mobilya ve teknoloji kavramları arasındaki birliktelik, kullanıcısına getirdiği yenilikler bakımından kişiye göre kurgulanma durumunu teknoloji ile iyileştirici bir açıdan tekrar gündeme getirerek uyarlanabilir ya da kullanıcısına göre karakterize edilebilir olarak işlevlendirmektedir.

Kullanıcısı ve/veya tüketicisini bir standarda indirgemeyen bu entegrasyon "akıllı" sıfatını kazanım edinmesiyle olmaktadır. Günümüz dünyasını çevreleyen ve akıllı nesnelere çağrı olarak da tasvir edilebilecek akıllı telefon, bilgisayar, saat ve diğer "akıllı şeyler" bilgi iletişim teknolojileri ve geliştirilmekte olan yapay zekâ alt yapılarıyla desteklenerek kullanıcısının gereksinimlerine cevap vermektedir. Bu bağlamda geliştirilen bu teknolojiler gerçekleştirilecek işi ya da eylemi tanımlayarak; kullanıcısının ihtiyacını ekstra fiziki bir güç ve zaman kullanımı gerektirmeden özerk bir şekilde karşılamaktadır. Akıllı olarak nitelendirilen bu cihazlar, zamanın getirilmesi ile içinde bulunulan çevreye, yaşanılan yerlere ve/veya evlere de yeni bir yaşam tarzı kazandırmaktadır.

Evi oluşturan en önemli öğelerden biri olan ve eylemleri gerçekleştiren bir diğer 'yer' olgusu içinde kabul görülebilecek mobilya tasarımlarının akıllı olarak ele alınmasında ise; mobilyaların çeşitli duyarga, aktüatör gibi ürünlerle ortak bir ağ üzerinden kullanıcısının fizyolojik durum ve sağlığını analiz edip ona uygun durumu kendi bünyesinde yaratması çalışma prensibini ve yönelimini belirtmektedir. Bu bağlamda, kişiye özel algısının geri dönüşümünü kişiselleştirilebilirlik olarak sunan akıllı mobilyalar kullanıcısının fiziksel ve psikolojik durumunu gözetenek konfor ve rahatlık sunmaktadır. Bu çalışmada amaçlanan, akıllı mobilyaların çıkış noktasında öncelikli olan ayırım; kullanıcısının yaşı, kilosu, herhangi bir duyu ya da hareket zorluğu ve/veya engeli yaşayıp yaşamadığı ya da sadece o gün yaşadığı bir sağlık sorunu (nabızının çok hızlı atması, kalp çarpıntısı vb.) ile ilişkilendirildiğinde tasarım olgusunun herkes için tasarım yaklaşımı olan evrensel tasarım çerçevesi bağlamında ele alınmasının daha doğru bir yaklaşım olduğunu göstermektedir.

Evrensel tasarım kavramı, ortalama insan profiline göre tasarlama fikrine karşılık birbirinden farklı özelliklere sahip olan kullanıcıları da kapsayacak şekilde tasarlamayı desteklemekte ve/veya başka bir ifade ile herkes için ulaşılabilir bir tasarımı nitelendirmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, değerlendirme kistası olan evrensel tasarım yaklaşımı, tanım ve prensipleri ile ilk bölümde açıklanmıştır. İkinci bölümde dijitalleşme çağrısında güncel bir odak olan akıllı mobilya kavramına ilk patentli akıllı mobilyaların ele alınma biçimleri, tanımları, örnek ve özellikleri ile yer verilmiştir. İçinde yaşanılan mekânlara kullanım kolaylıkları ve yeni bir yaşam biçimi kazandıran akıllı mobilyalar evrensel tasarım perspektifi ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı mobilya, Evrensel tasarım, Herkes için tasarım, Mobilya.

FOTOGRAMETRİNİN ARKEOLOJİK SİT ALANLARINDAKİ YAPILARIN BELGELENMESİNDE KULLANIMI: AYDIN-MİLET ÖREN YERİNİN DOĞUSUNDAKİ MENTEŞE BEYLİĞİ DÖNEMİ TÜRK HAMAMI ÖRNEĞİ

Muhammed Akif UĞAN*, Zeynep ERES**

* Lisansüstü öğrencisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Restorasyon Yüksek Lisans Programı, ugan22@itu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-4406-8659

** Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, eresze@itu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-8473-5009

Günümüzde, gelişmekte olan teknoloji sayesinde üç boyutlu modelleme yöntemleri çeşitli mesleki disiplinlerin içerisinde önemli bir yer edinmektedir. Mimari korumada teknolojinin sunduğu olanaklardan çeşitli çalışma alanlarında sıklıkla faydalanmaktadır. Fotogrametri yöntemi ile elde edilen üç boyutlu modeller, özellikle mimari belgeleme çalışmalarında önemli avantajlar sağlamaktadır.

Kültürel mirasın önemli bir ayağını oluşturan somut kültürel mirasın korunması için mimari belgeleme son derece kritiktir. Tarihi, kültürel değeri olan bir yapının doğru biçimde belgelenmesi hem yapı üzerinde gerçekleştirilecek koruma müdahalelerinde doğru kararların alınması ve uygulanması için hem de gelecekteki çalışmalarda yapıya dair dönem verisi sunması bakımından son derece önemlidir. Yıllar boyu iklime karşı savunmasız olmaları ve insan kaynaklı müdahalelere maruz kalmaları sebebiyle ağır hasarlar ve deformasyonlarla günümüze ulaşan arkeolojik sit alanlarındaki kültür varlığı yapıları, mimari belgeleme çalışmalarının son derece uzun ve meşakkatli olduğu bir çalışma sahasıdır. Dijital fotoğraf makineleri, insansız hava araçları, lazer tarayıcılar gibi teknolojilerden faydalanılarak toplanan verilerin dijital ortamda işlenmesi ile elde edilen üç boyutlu fotogrametrik modeller ise bu tip çalışma sahalarında daha kısa süreler içerisinde daha az eforla ön belgelemenin tamamlanması, üç boyutlu modele her an dijital olarak erişilebilmesi sebebiyle sahada geçirilmesi gereken süreyi azaltması, düşük hata payına sahip veriler elde edilmesi gibi avantajlarıyla ön plana çıkmaktadır.

Bildirinin konusunu oluşturan hamam yapısı, Aydın ilinin Didim ilçesi, Balat köyü yakınlarında bulunan Milet Antik Kenti, arkeolojik sit alanı içerisinde yer alan bir Menteşe Beyliği dönemi eseridir. Arkeolojik sit alanının doğusunda yer alan hamam yapısı, Roma dönemine ait kalıntılara oturan çok katmanlı bir kültür varlığıdır. Doğu tarafı "İyonik Stoa" kalıntılarının, batı tarafı "Roma Caddesi"nin üzerinde konumlanmakta olan hamam yapısı, "Capito Hamamı" ve "Delphinion Tapınağı" ile de yan yanadır. Taş-tuğla almaşık bir duvar örgüsüne sahip olan yapıda devşirme malzemeler temelde ve duvar örgüsünde fazlaca kullanılmıştır. Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı, çift halvetli plan şemasına sahip, erken dönem Türk mimarisi özellikleri taşıyan arkeolojik hamam yapısı, duvarları, kapı açıklıkları, çeşitli bezemeleri ve kubbeye geçiş elemanlarına kadar büyük oranda sağlam bir şekilde günümüze ulaşmış olmasına rağmen yapının üst örtüsünün önemli bir kısmı kaybedilmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar sırasında; soğukluğun kuzey tarafı kazı amacıyla kaldırılmış ve temel olarak kullanılmış Roma kalıntıları ile temelin oturduğu platform açığa çıkarılmıştır. Çalışmanın ardından hamam yapısının soğukluğundan ana hacimlere erişimi sağlayan açıklığa erişimin mümkün olabilmesi için birtakım muhdes müdahaleler gerçekleştirilmiş ve belgelemesi son derece karmaşık ve zorlu bir çok katmanlılık durumu ortaya çıkmıştır.

Bu bildiriye, arkeolojik sit alanlarında mimari belgeleme yöntemi olarak fotogrametri ile üç boyutlu modelleme tekniğinin 21. yüzyılın başından itibaren geldiği noktada bugün gerçekleştirilen çalışmalarda nasıl avantajlar sağladığı ve ne tip yenilikler sunduğu, Milet Ören Yeri'nin doğusunda yer alan Balat Menteşe Beyliği dönemi Türk hamamı yapısı üzerinden yapılacak bir karşılaştırmalı inceleme aracılığıyla ele alınacaktır. Arkeolojik sit alanı içerisinde bulunan çok katmanlı hamam yapısının koruma projesinin hazırlanması amacıyla belgelenmesi sırasında fotogrametri ile üç boyutlu modelleme yönteminin kullanılmasının güçlü yönleri, zayıf yönleri, sunduğu fırsatlar ve karşılaşılabilen problemler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hamam, Fotogrametri, Belgeleme, Arkeolojik sit alanı, Beylikler Dönemi Türk mimarisi.

HAVALANDIRMA STANDARTLARININ TÜRKİYE'YE UYARLANMASI: ULUSLARARASI DENEYİMLER VE GELECEK YÖNELİMLERİ

Tuğba YAĞMUR*, Selman SEVİNDİK**

* Lisansüstü öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, 4011030131@erciyes.edu.tr; ORCID: 0009-0009-0505-0422

** Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, selmansevindik@erciyes.edu.tr; ORCID: 0000-0002-0828-4226

Havalandırma sistemlerinin temel amacı, kullanıcı odaklı sağlıklı, konforlu ve verimli ortamlar yaratmaktır. Bu hedefe ulaşmak için kurula ve performansa dayalı gereklilikler, havalandırma standartlarının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye’de spesifik bir havalandırma yönetmeliğinin eksikliği, bu alanda önemli bir boşluk yaratmakta ve geliştirilmesi gereken bir alanı işaret etmektedir. Bu boşluğun doldurulması, yeni yapıların asgari şartları karşılama ve mevcut yapıların yenilenerek yaşam standartlarının artırılmasını sağlayacaktır.

Havalandırma tasarımında dikkate alınması gereken temel unsurlar; temiz hava miktarı, iç mekân CO₂ seviyeleri, diğer kirleticiler, COVID-19 etkisi ve enerji tüketimidir. Temiz hava miktarı, yapıların kendi koşulları, toksisite yaratmama ve kabul edilebilir ortam şartlarını oluşturma hedeflerine bağlı olarak belirlenir. İç mekân CO₂ seviyeleri, sağlıklı ve konforlu bir ortamın sağlanmasında kritik bir faktördür; CO₂, monitörler aracılığıyla ölçülebilmekte ve yarattığı rahatsızlık hissi ile tespit edilebilmektedir. Organik ve inorganik kirleticiler, partikül maddeler ve diğer iç ortam hava kirleticileri gibi çeşitli kirleticilerin sağlık üzerindeki etkileri bilinmektedir ve bunların kontrolü havalandırma tasarımında önemli bir rol oynamaktadır. COVID-19 virüsü, hava yoluyla hızla bulaşabilen bir virüs olup, kapalı mekânlarda yayılma riski yüksektir. Bu bağlamda, doğru tasarlanmış ve sürdürülebilir havalandırma sistemleri, virüsün yayılma riskini azaltmada kritik bir öneme sahiptir. Enerji tüketimi, günümüzün en önemli kısıtlayıcı faktörlerinden biridir ve havalandırma tasarımlarının enerji verimliliği ile uyumlu olması gerekmektedir. Ekonomik teknoloji üretimi ve geneli hedefleyen çözümler, uygulamaları kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda, farklı ülkelerin havalandırma yönetmeliklerinin karşılaştırılması, Türkiye için uygun bir model oluşturulmasına yardımcı olabilir.

Bu çalışma, Kanada-Ontario, Çin-Hong Kong, Avrupa Birliği ve İngiltere’ye ait yönetmelikleri 5 kategoride incelemekte, (1) temiz hava miktarı, (2) iç mekân CO₂ miktarı, (3) diğer iç ortam kirleticileri, (4) COVID-19 etkisi, (5) enerji tüketimi ve 50 alt kriterlere göre değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği yönetmeliği, enerji verimliliği, tasarım kriterleri, yapı konumu ve işlevi gibi birçok kriteri kapsamaktadır ve bu açıdan en kapsamlı yönetmelik olarak öne çıkmaktadır. İngiltere yönetmeliği, özellikle iç hava kalitesi ve bakım güvenliği gereklilikleri konularında detaylıdır. Kanada-Ontario yönetmeliği, enerji hesaplaması ve ticari pişirme ekipmanlarının havalandırması gibi spesifik konulara odaklanmıştır. Çin-Hong Kong yönetmeliği ise daha sınırlı kapsamda olup, temel sistem tipleri ve odalardaki insan yoğunluğu gibi kriterlere yer vermemektedir. Bu yönetmeliklerin detaylı bir şekilde incelenmesi, Türkiye’de havalandırma standartlarının oluşturulmasında yol gösterici olacaktır. Her yönetmeliğin farklı kriterleri ve uygulama yöntemleri, Türkiye için en uygun çözümlerin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Örneğin, Avrupa Birliği yönetmeliği, kapsamlı kriter seti ile enerji verimliliği ve iç hava kalitesi sağlama açısından örnek teşkil ederken, İngiltere yönetmeliği, özellikle ofis ve ticari binalarda iç hava kalitesinin iyileştirilmesi için detaylı kılavuzlar sunmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’nin kendi coğrafi koşullarına uygun, net sınırları olan bir havalandırma yönetmeliği geliştirmesi, refah seviyesini artıracak, tasarımları geliştirecek, enerji verimliliğini ve iç hava kalitesini sağlayacak ve COVID-19 gibi hava yoluyla bulaşma riski olan hastalıkların oranlarını azaltacaktır. Bu yönetmeliklerin uygulanması, hem yeni yapıların daha sağlıklı ve verimli olmasını sağlayacak hem de mevcut yapıların yenilenmesi sürecinde önemli bir rehber olacaktır. Bu sayede, Türkiye’deki havalandırma standartları uluslararası düzeye çıkarılarak, toplumsal sağlık ve konfor seviyesinin yükseltilmesi mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 etkisi, Enerji verimliliği, Havalandırma standartları, İç mekân hava kalitesi, Kirleticiler, CO₂ seviyeleri.

HIZLI KENTLEŞME BASKISI ALTINDA KENTSEL ARKEOLOJİK MİRASA YAKLAŞIM: NİKOMEDİA ÖRNEĞİ

Demet YILMAZ*, Ceylan İrem GENÇER**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Rölöve-Restorasyon Doktora Programı,
mdemetyilmaz@gmail.com; ORCID: 0009-0008-2276-1245

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
yaylali@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0001-5940-2571

Günümüz kentlerinin fiziksel ve mekânsal yapısı, kuruluşundan bugüne kadar katmanlardan oluşmuş ve bu katmanlarda meydana gelen değişim ve dönüşümlerle mevcut şeklini almıştır. Bu tarihsel süreçte yerleşimin geçmişten günümüze uzanan izleri, yer altıyla birlikte yer üstünde de belirgin şekilde görülebilmektedir. Farklı zamanlara ait fiziksel kalıntılar ve izlerin karmaşık bir şekilde bir araya geldiği çok katmanlı kentler, doğal etkenler, sosyopolitik/sosyoekonomik etkiler, hızlı kentleşme, nüfus ve teknolojik gelişmeler gibi değişimler karşısında izlerini kaybetmektedir. Özgün kalması güçleşen kentlerde tarihî katmanların korunması bir yandan da çağdaş yaşam ihtiyaçlarının sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Çok katmanlı kentlerde bu dengenin kurulması için mevcut koruma kavramlarının yetersiz kalması ve kentlerin sürekliliğinin algılanmasının güçleşmesi sonucunda "kent arkeolojisi" kavramı ortaya çıkmıştır. Kentlerin sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunmak amacıyla, geçmişten gelen verilerin araştırılması, belgelenmesi ve yazılı veya grafik dokümanlarla desteklenerek değerlendirilmesi önemlidir. Bu çalışmalar sadece kent tarihini aydınlatmakla kalmaz, aynı zamanda kentin sosyal ve kültürel gelişimine de katkıda bulunur. II. Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa'da ortaya çıkan bu kavram, zaman içinde gelişerek tüm dünyada uygulanabilen bir yöntem olmaya başlamıştır. Ülkemizde de arkeolojik ve tarihî öneme sahip kentlerin çok katmanlı olması aynı problemi karşımıza çıkarmaktadır. Gelişen bir ülke olan Türkiye'de hızlı kentleşen yerleşimlerde yapılmak istenen alt yapı veya üst yapı çalışmaları sırasında arkeolojik katmanlara rastlanmaktadır. Bu durum koruma-gelişme ikilemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde Kocaeli ili, İzmit ilçesi sınırları içerisinde yer alan, antik dönemde Bityhnia Krallığı'na ve Roma İmparatorluğu'na başkentlik yapmış, İstanbul'un başkent olmasıyla kale kent görevi üstlenmiş olan Nikomedia Antik Kenti, 20. yüzyılın başlarında sanayileşmenin başlaması ve buna bağlı olarak artan nüfus yoğunluğu, nüfus artışına cevap verecek konut stokunun olmaması nedeniyle kent katmanları üzerinde doğal afetlerin ve insan kaynaklı tahribatin artması ile karşı karşıyadır. Çalışma kapsamında kentsel arkeoloji kavramının gelişim süreci ulusal ve uluslararası ölçekte incelenecektir. UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların bu alanlara yönelik çalışmaları, yayınları incelenerek uygulanabilirliği ele alınmıştır. Kentsel arkeolojik alanlara ilişkin sorunlar irdelenerek, koruma yöntemleri örneklerle desteklenmiştir. Kentsel arkeoloji kavramına ilişkin örneklerin irdelenmesi çalışmaya konu olan Nikomedia Antik Kenti özelinde uygulanmasına yol gösterici niteliğindedir. Kentleşmenin arkeolojik katmanlara zararının önlenmesi ve kentliyle diyalogunun gelişmesine katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Hızlı kentleşme baskısı altındaki İzmit yerleşiminin içinde kalan Nikomedia Antik Kenti kalıntılarının günümüzdeki durumu irdelenerek kentsel gelişme ve koruma arasındaki dengenin kurulmasına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel arkeoloji, Nikomedia, Kentleşme, Koruma, Gelişme.

İSTANBUL DIŞINDA YER ALAN MİMAR SİNAN ESERLERİNDEN MANİSA MURADİYE CAMİSİ

Dilek KOÇ*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Yüksek Lisans Programı, diiilekkoc@gmail.com; ORCID: 0009-0005-4659-4902

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nururfalioglu@msn.com; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Osmanlı Devleti'nde imar denilince ilk akla gelen isim olan Mimar Sinan, 1539'dan 1588 yılına kadar hizmet ettiği, üç padişah dönemini kapsayan süreç boyunca birçok eser vermiştir. Sinan'ın eserleri, 16. yüzyıl ve "Klasik Dönem" Osmanlı mimarlığı kapsamı içinde değerlendirilir. Onun yaşamı ve yapılarına ilişkin başvuru kaynağımız olan Tezküret ül-Bünyan, Tezküret ül-Ebniye ve Tuhfet ül-Mi'marin'de kayıtlı toplam 477 yapı listelenmektedir. Bu yapıların bir kısmı saptanamamış, bir kısmı yok olmuş veya harabe halde, bir kısmı yenilenmiş, kalan büyük bir kısmı ise özgün biçimi bozulmadan kalarak günümüze ulaşmıştır. Listelenen yapıların, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde dağılımları ise şöyledir; saptanamayan 29 yapı çıkarıldığında 328 tane yapı İstanbul ve yakın çevresinde, 75 tane yapı Anadolu, Suriye, Irak ve Hicaz'da, 45 tane yapı ise Rumeli, Kırım ve Balkan coğrafyasında yer almaktadır. Kısacası; 448 yapının %73'ü başkent İstanbul ve yakınlarında yer alırken sadece %27'si başkent İstanbul dışında yer almaktadır. Bu orana rağmen; Mimar Sinan, mimarbaşı olarak hizmet ettiği üç padişah için yaptırdığı selatin camilerinden ikisini İstanbul dışında inşa etmiştir. Sinan; Kanuni Sultan Süleyman için İstanbul Süleymaniye Camisi'ni, II. Selim için Edirne Selimiye Camisi'ni ve III. Murad için de Manisa Muradiye Camisi'ni inşa ederek ustalığını sergilemiştir. İstanbul dışındaki diğer camiler de hanedan mensupları ve ileri gelen devlet adamlarının Mimar Sinan'a sipariş ettiği yapılarıdır.

1580'li yıllara tarihlenen Manisa Muradiye Camisi, diğer iki selatin camisinden ve eyalet camilerinden farklıdır. Çünkü cami ve imarethanesinin adı üç tezkerede de Sinan yapıları arasında yer alsa da; Mimar Sinan, Süleymaniye ve Selimiye Camisi'nde olduğu gibi yapı inşaatında geçkin yaşından dolayı bulunamamıştır. İnşaat, İstanbul'dan görevlendirilen başka mimarlarca gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple, Sinan'ın son selatin camisi olan Manisa Muradiye Camisi'nde, Osmanlı mimarlığının önemli mimarları olan Mimar Sinan, Mimar Mahmud Ağa ve Mimar Mehmed Ağa sırayla görev almıştır. Mimarların yapım sürecinin farklı aşamalarında görevlendirilmeleri ve Muradiye Camisi'nin selatin cami olması, başkent İstanbul dışında yer alan Sinan yapılarından farklı olmasına sebep olmuştur. Bu çalışmada; Klasik Dönem Osmanlı mimari anlayışının Anadolu'da yaygınlaşmasında öncü rol oynayan Manisa Muradiye Camisi'nin gösterdiği üç yarım kubbeli, merkezî planlı şema, eyaletlerde inşa edilmiş diğer Mimar Sinan eserlerinden Konya Ilgın Lala Mustafa Paşa Camisi, Edirne Defterdar Mustafa Paşa Camisi, Ankara Cenabi Ahmet Paşa Camisi, Konya Karapınar İkinci Selim Camisi, Van Hüsrev Paşa Camisi, Kütahya Lala Hüseyin Paşa Camisi, Erzurum Lala Mustafa Paşa Camisi, Hatay Payas Sokullu Mehmed Paşa Camisi, Diyarbakır Behram Paşa Camisi, Tekirdağ Rüstem Paşa Camisi, Kayseri Kurşunlu Camisi, Kocaeli Pertev Mehmet Paşa Camisi, Kırklareli Babaeski Semiz Ali Paşa Camisi ve Edirne Selimiye Camisi ile karşılaştırılmış ve Osmanlı Klasik Dönemi cami mimarisi içindeki yeri ve önemi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Manisa, Muradiye Cami, Selatin cami, Mimar Sinan üslubu.

İSTANBUL FATİH FEVZİ PAŞA CADDESİ VE ÇEVRESİNDE BELİRLENEN KÜLTÜREL ÖNEMİN KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Edibe PAK*, Mevlüde KAPTI**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, edbpak@gmail.com; ORCID: 0009-0000-9497-505X

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mevlude.kapti@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0001-6086-1871

Tarihi Yarımada'da bulunan Fevzi Paşa Caddesi; Bizans döneminde Mese yolunun kuzeybatı aksı üzerinde yer almakta, Osmanlı döneminde yapılan önemli törenlerin güzergâhı içinde kalmaktadır. Günümüzde ana yollardan biri olarak yoğun bir şekilde kullanılan bu aksın çevresinde birçok kültür varlığı bulunmaktadır. Fevzi Paşa Caddesi, günümüzde ticari bir aks olarak bilinmesinin üstünde bir değere sahiptir. Tarih boyunca farklı dönemlerde önemle kullanılan bu tarihî aks ve çevresindeki dokuya dair farkındalığın artması korunması için önemlidir.

Bir yerin kültürel önemi korunacak şekilde bir koruma sağlanmalıdır. Bu sebeple öncelikle korunması gereken yerin kültürel öneminin belirlenmesi gerekmektedir. Burra Tüzüğü'ne (2013) göre "kültürel önem, geçmiş, şimdiki veya gelecek nesiller için estetik, tarihî, bilimsel, sosyal veya manevi değer" olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte "kültürel önem; yerin kendisinde, dokusunda, ortamında, kullanımında, çağrışımlarında, anlamlarında, kayıtlarında, ilgili yerlerde ve ilgili nesnelere somutlaşır" olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda çalışma alanında kültürel önem belirlenirken, bu tanıma göre hareket edilmiş, alanın geçmişten günümüze sahip olduğu kültürel değerler göz önünde bulundurulmuştur.

Tarihsel süreçte çalışılan aksın çevresinde yapılan kültür varlıklarından günümüze kadar ulaşanların yanı sıra; deprem, yangın gibi doğal afetler, caddenin açılması ve düzenlenmesi ile gelişen süreçte artan imar çalışmaları sonucunda günümüze ulaşamayan kültür varlıkları da bulunmaktadır. Böylece çalışılan alan; Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yapılan kültür varlıklarıyla ve sahip olduğu kültürel değerlerle çok katmanlı bir dokuya sahip olmuştur.

Fevzi Paşa Caddesi'nin devamı olan Macar Kardeşler Caddesi de çalışmaya dâhil edilmiştir. Böylece Fevzi Paşa Caddesi'nin ulaştığı son nokta olan Kara Surlarından Atatürk Bulvarı'na kadar olan aks bütün olarak ele alınmıştır. Aksın yakın çevresi de dâhil edilerek alanın sahip olduğu değerlerin daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. Çalışmada kültür varlıkları yerinde tespit edilmiş ve güncel durumları belgelenmiştir. Özellikle günümüzde ticari amaçla kullanılan kültür varlıklarında görülen koruma sorunları değerlendirilmiştir. Alan için yapılan araştırmalar sonucu belirlenen kültürel önemler; dünya miras alanı yönü, topografik yönü, su kültürü yönü, eğitim yönü, ticaret merkezi yönü, somut olmayan kültürel miras yönü, kültür varlıklarıyla oluşturduğu çok katmanlı yön başlıkları altında anlatılmıştır. Kültürel öneme sahip yönlerin alandaki etkisini görebilmek için, yazılı ve görsel kaynaklar toplanmıştır. Çalışma alanı için temin edilen hâlihazır harita altlık olarak kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucu ulaşılan bilgiler bu haritaya işlenmiş ve kültürel öneme dair belirlenen maddeler için bu değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca Fatih Belediyesi tarafından çalışma alanı için planlanan projeler belirlenmiş ve bunların çalışma kapsamında ele alınan kültürel öneme olan katkısı değerlendirilmiştir.

Cadde'nin ve yakın çevresinin ticari olarak kullanımına dair bir rehberin olmaması, kültürel öneme sahip bu dokuda tahribata yol açmaktadır. Bu tahribat, çalışma alanında kültürel öneme dair farkındalığın olmamasının, gerekli önlemlerin alınamamasının bir sonucudur. Çalışmada ticari olarak kullanılan bu aks ve yakın çevresi sahip olduğu kültürel önemle ele alınmıştır. Çalışmanın ana konusu; geçmişten günümüze birikerek ulaşan kültürel önemin ortaya konması, günümüzdeki koruma sorunlarının tespit edilmesi ve bu doğrultuda çağdaş koruma düşüncesiyle çözüm önerisi sunulmasıdır. Böylece alanda, bütüncül bir yaklaşımla korumada farkındalığın sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fevzi Paşa Caddesi, Fatih, Kültürel önem, Ticari aks, Çağdaş koruma.

KADIKÖY BAHARİYE CADDESİ VE ÇEVRESİNİN KÜLTÜREL MİRAS YAPILARI: SÜREYYA OPERASI ÖRNEĞİ

Nilay KARACA*, Şenay ÇABUK**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Yüksek Lisans Programı, nilaykaraca98@hotmail.com; ORCID: 0000-0001-6948-8364

** Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, senay.boduroglu@msgsu.edu.tr; ORCID: 0009-0006-9729-0615

Kültürel miras değerine sahip tarihî yapılar geçmişle gelecek arasında köprü görevi görür ve toplumların sahip oldukları değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar. Bu tarihî yapıların büyük bir kısmı atıl durumda kalıp yok olmaya mahkûm olurken; diğer bir kısmı da günümüze kadar ayakta kalıp toplumun kültürel miras değerinin oluşmasında önemli bir örnek teşkil eder. Söz konusu bu kültürel miras değerine sahip tarihî yapıların korunma konusu tek bir yapı ölçeğinden kentsel doku ölçeğine kadar genişleyebilmektedir. Bu da, bütüncül bir koruma yaklaşımının benimsenmesini gerektirmektedir.

Cumhuriyet dönemi, ülkemizin birçok alanda değişime uğradığı, geliştiği bir dönem olma özelliğine sahiptir. Bu dönemde sürdürülen modernleşme çalışmalarının sosyal, kültürel ve mimari açıdan çok önemli etkileri olmuştur. Bu gelişim süreci içerisinde pek çok değişikliğe sebep olan bu etkileri Cumhuriyet dönemi yapıları üzerinden de okumak mümkündür. Cumhuriyet dönemi modernleşme hareketlerinin okunduğu yapılardan birisi de Süreyya Operası'dır. Süreyya Operası, bulunduğu çevreye kültür ve sanat etkinlikleri bağlamında sağladığı katkılar açısından önemli bir kültürel miras yapısıdır. Bu nedenle Cumhuriyet dönemi yapısı olan Süreyya Operası'nın incelenmesi, bu dönemde yaşanan modernleşme çalışmalarının anlaşılması açısından önemli faydalar sağlayacaktır. Dönem yapılarının bulunduğu çevre ve kültürel miras örneklerinin incelenmesi, o dönemin anlaşılabilirliği ve kentsel bir belleğin oluşabilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında, yapının özgün dokusunun günümüze kadar nasıl geldiğinin ve çevresiyle var olan ilişkisinin anlaşılabilirliği amacıyla Süreyya Operası'nın bulunduğu cadde ve çevresi incelenecek ve tüm detaylarıyla analiz edilecektir.

İstanbul'un Kadıköy ilçesi Caferağa Mahallesi'nde bulunan ve "Bahariye Caddesi" olarak bilinen General Asım Gündüz Caddesi, farklı kültürlerin bir araya geldiği sanat ve kültür faaliyetleri açısından oldukça zengin bir caddedir. Cumhuriyet dönemine ait sinema, tiyatro vb. birçok kültür ve sanat binasını bünyesinde barındırmıştır ve hâlâ da barındırmaya devam etmektedir. Bu çalışmada, Bahariye Caddesi'nin ve yakın çevresinin analizleri yapılmış, bulunduğu konumun özellikleri açıklanmıştır. Süreyya Operası'nın yeri ve öneminin detaylı bir şekilde anlaşılabilirliği adına, yakın çevresindeki kültür ve etkinlik binalarına değinilmiş ve önemli kültürel miras yapıları incelenmiştir. Bu yapılar benzer alt başlıklar altında incelenerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, internet ortamında bulunan belgeler incelenmiştir. Dijital ortamdan erişilen belgelerin Bahariye Caddesi ve çevresiyle ilgili yol gösterici olacağı düşünülmüş ve çalışma kapsamında bu belgelere yer verilmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Bahariye Caddesi'nin tarihi incelenmiş ve güncel analizleri yapılmıştır. İkinci bölümde Bahariye Caddesi ve yakın çevresinde bulunan kültürel miras binaları incelenmiştir. Son bölümde ise Süreyya Operası'nın Bahariye Caddesi'ndeki konumuna ve önemine değinilerek binanın yeniden kullanımının caddeye kazandırdığı önemin değerlendirilmesi yapılmış ve sonuca gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, Bahariye, Süreyya Operası.

KENTSEL DÖNÜŞÜME ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM: FİKİRTEPE ÖRNEĞİ

Göksel ÖKSÜZ*, Feride Pınar ARABACIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Doktora Programı, goksel@medmim.com; ORCID: 0009-0001-8626-2487

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, fpayan@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0001-5197-1622

İnsanoğlunun yeryüzünde var oluşundan bugüne ortak yaşam alanı olan kentler, sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde olmuştur. Kentler, dönemlerindeki inanç, kültür, gelenekler gibi sosyal etkiler ya da üretim modelleri gibi ekonomik etkiler ile şekillenmiştir. Bu değişim ve dönüşüm süreçlerinde en etkili dönem hiç şüphesiz Sanayi Devrimi olmuştur. Artan nüfusa hazırlıksız olan kentlerde insanlar plansız, sağlıksız ve güvenlikten yoksun yapılar ve alanlarda yaşamaya başlamış bu da beraberinde sosyoekonomik problemleri getirmeye başlamıştır.

Benzer süreçler Ülkemizde 1950'li yıllar sonrası özellikle ülkenin batısında başlayan sanayileşme hareketleri ve bu gelişmeyi takiben kırsal bölgelerde yaşayan insanların daha iyi bir yaşam ümidiyle kent merkezlerine yoğun göçleri ile yaşanmıştır. O dönemde, bu yoğun göç hareketlerine hazırlıksız olan kentlerde eksikliği en fazla hissedilen konut fonksiyonu kentlerin çeperlerindeki plansız alanlarda, mühendislik hizmetlerinden yoksun gecekondu bölgeleriyle çözümlenmeye çalışılmıştır.

Günümüz kentleri, hızla değişen sosyal, ekonomik ve çevresel dinamiklerle yüzleşirken, kentsel dönüşüm bu zorluklara karşı önemli bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm sadece binaların fiziksel dönüşümünü değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik yapılarının da yeniden şekillenmesini içeren kapsamlı bir süreci temsil etmektedir. Bu dönüşüm, günümüz kentlerinin sürdürülebilirlik, estetik ve toplumsal uyum bağlamında daha işlevsel hale gelmesini amaçlamaktadır.

Son dönemde ülkemizde gerçekleşen kentsel dönüşüm modellerinde ise karar alma süreçlerinin yerel dinamiklerden uzak merkezî bir planlama ve uygulama anlayışı ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak, kentsel dönüşüm projelerinin başarısı, bu süreçleri yönlendiren temel aktörlerin etkileşimi ve projelerin topluma olan etkisinin doğru bir şekilde anlaşılmasına bağlıdır.

Bu çalışmanın amacı, kentsel dönüşüm sürecini aktörlerinin söylemleri üzerinden analiz etmek, dönüşüm sürecindeki ifadeler, açıklamalar, uygulamalar arasındaki ilişkileri saptamak, gerçekleşen dönüşüm çalışmaları üzerinden kentsel dönüşüm-söylem ilişkisini kavramsallaştırmaktır. Söylemlerimiz kendimizi ifade etmekten öte dünyamızı yaratmada ve değiştirmede etkin bir rol oynayan araçlardır. Yaşam alanlarımızı doğrudan etkileyen kentsel dönüşüm pratiğinin nasıl bir söylemin sonucu olduğunu aktörlerin söylemleri üzerinden analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada, söylem analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma bölgesi, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkındaki Kanun kapsamında riskli alan ilan edilen Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi alanıdır. Kentsel dönüşüm, yasal düzenlemeleri, planlama, tasarım ve uygulama çalışmalarını kapsayan ve her bir çalışma içerisinde karar vericilerden kullanıcılara kadar uzanan çok katımlı bir kentsel yenileme sürecidir.

Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmalarına dayanarak kentsel dönüşüm uygulamalarının karar vericileri ve etkilenen topluluklar ana aktörler olarak belirlenmiştir. Resmî kurumların internet sayfalarından, yerel yönetimlerin internet sayfalarından, haber sitelerinden ve birebir yapılan görüşme kayıtlarından elde edilen söylem metinleri analize tabi tutulmuştur. Aktörlerinin söylemlerinden elde edilen ve analize tabi tutulan veriler, benzerlikler, farklılıklarına göre uygun kod ve kategoriler altına toplanmış ve yorumlanmıştır. Çalışmanın söylemler ve uygulamalar arasındaki ilişkiye yeni bir bakış açısı getirmesi öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, Fikirtepe, Yenileme, Söylem analizi.

KENTSEL MEKÂNDAN ALGI VE YÖN BULMANIN MURALLAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Buse ERKAN*, Mehmet Emin ŞALGAMCIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı, erkanb22@itu.edu.tr; ORCID: 0009-0000-3275-5035

** Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, salgamcioglu@itu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-7218-8044

Kent ve insan davranışları değişen döneme ve o dönemdeki farklı potansiyellere göre kentsel mekânın dinamiğini oluşturmaktadır. Geçmişten bugüne insan kent içerisinde kendi kimliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda kent de kendi kimliğini barındırdığı kullanıcılar sayesinde oluşturmaktadır.

Bir kent içerisinde iz süren kent kullanıcıları farklı deneyimlere sahip olmaktadır ve kentsel mekândaki izlerini oluşturmaktadır. Kent bir deneyim mekânı oluşturur ve her kent kullanıcılarında bu deneyimler farklılık göstermektedir. Bir kentsel mekânı ilk kez deneyimlemek ile birden çok kez deneyimlemek arasında büyük farklar oluşmaktadır. Kullanıcı kentin içerisinde hareket ederken farklı kentsel imajlar algısında baskın gelmektedir. Tüm bunlarla beraber kent kullanıcılarının kentte yön bulurken, çevresel algısıyla beraber yön bulmasında imajların rolü önemli olmaktadır. Aynı zamanda kent içerisinde ihtiyaç ve isteklere göre de bu imajlar değişebilmekte ve sapabilmektedir. Bu her kullanıcıda ve toplumda farklılık göstermektedir. Bu kentsel imajlar, geçmişten bugüne farklı araştırmalarda farklı alt bölümlere ayrılmıştır. Fakat insan kendi imajlarını bir yandan da kendisi belirlemektedir. Böylelikle bir kent imajı belirli çerçevelerde ayrılan ve kabul edilebilirliği daha bireysel olabilmektedir. Simgeleşmiş kentsel anıtlar kentsel imaj olarak kabul edilirken, insan algısında o kentsel mekân için yerini belli eden elemanlar da kentsel imaj olabilir. Örneğin vurgulu ve insan algısında farklılık uyandıran bir yapı cephesi, sık ziyaret ettiği bir kafe vb. gibi farklı fakat kent kullanıcısının zihninde o kentsel mekânı simgeleyen elemanlar olabilmektedir. Kent kullanıcılarının çeşitli dönemlerde kentsel mekânı etkiledikleri farklı sosyal, politik, ticari, kültürel vb. gibi çeşitli durumları simgeleyen murallar da günümüzde kentsel imaj olarak tanımlanabilmektedir. Murallar, çeşitli dönemlerde etkilerini gösteren kentsel mekânın yapı taşlarından olan fiziki yapı çevrenin duvarlarına yapılan sokak sanatı olarak da tanımlanabilmektedir. Bu muralların bulunduğu kentsel mekâna görsel hafıza ve algıda katkıları önemli rol oynamaktadır. Bir kent kullanıcısı bu muralların bulunduğu konumlardan kendi konumlarını ortaya koyarak kentte iz sürebilmektedir. Sadece kendisi değil kullanıcının çevresini de tanımlarken, bulunduğu konumu algılamada rol oynamaktadır. Bu algıların davranışlara yansımalarının tamamı kentsel mekânı okumakta rol oynamaktadır. Aynı zamanda bu tüm algı ve davranışsal okumalarla beraber kullanıcı kentte yönünü bulurken zihninde bir harita oluşturabilmektedir. Aslında bu haritalar, kentsel mekânın zihinsel temsilleri olarak da adlandırılabilir. Mekânın zihinsel temsilleri bilişsel haritalar olarak da tanımlanabilmektedir. Bilişsel haritalama, ilk kez bir psikoloji deneyi ile Tolman tarafından 1948 yılında ortaya konmuştur. Psikoloji üzerinden çıkan bu kavram şu an mimarlığın ve kentsel tasarımın önemli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Mimarlık ve kentsel tasarım alanları yalnızca teorik temellere dayalı sistematik alanlara sahip değildir. İnsan-mekân algısı çevre davranış psikolojileri gibi durumlar mimarlığın getirileri olmaktadır. Bunlar da yalnızca sistematik mekânlar dışarısında insanların algıladığı mekânlar ile daha esnek oluşumlar olmaktadır.

Tüm bunlarla beraber kent kullanıcılarının kentsel mekânın zihnindeki temsilleri ile gerçekte var olan kentsel mekânın arasındaki ilişkiyi kurabilmekte yardım sağlamaktadır. Çalışmanın amacı, kent kullanıcılarının kenti deneyimlerken ve kentsel imajların kentsel mekândaki davranışlarına etkilerini ve yön bulmalarında bilişsel haritalamaların etkilerini saptamaktır. Bu etkiler kent kullanıcılarının özelliklerine göre değişim göstermektedir. Örneğin bu imajların bulunduğu kentsel mekânda yaşayan kalıcı kullanıcılar ve geçici kullanıcılar için algısal değişimler bulunmaktadır. Sonuç olarak çalışma kapsamında, kentsel mekânda kent kullanıcıları kentsel imajlardan faydalanarak algısal olarak nasıl bir yol izleyebilmekte ve kenti zihninde nasıl temsil edebilmektedir gibi sorular irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yön bulma, Bilişsel haritalama, Algı, Mural, Kentsel mekân, Çevresel davranış.

KIRSAL MİMARİ MİRAS ALANLARININ KORUMA SORUNLARININ KAYSERİ KORAMAZ VADİSİ YERLEŞİM YERLERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

Hande ERDOĞAN BEYGİRCİ*, Uzay YERGÜN**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Rölöve-Restorasyon Doktora Programı, hande.erdogan@yahoo.com.tr; ORCID: 0000-0003-2224-1190

** Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, yergunuzay@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0032-5211

Kırsal mimari miras alanları hem geçmiş insan faaliyetinin fiziksel kalıntılarını hem de manevi ilişkileri kapsayan ve birçok açıdan oldukça kırılgan alanlardır. Korunması gereken mimari, kültürel ve toplumsal değerlere sahip olan bu alanlar günümüzde bu önemli değerleri tehdit eden birçok sorunla (ekonomik, toplumsal, yasal, mimari ve teknik) karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle ekonomik ve toplumsal sorunlar nedeniyle kırsaldan kentsele alanlara doğru ciddi bir göç yaşanmaktadır. Bunun sonucunda geçmişin izlerini taşıyan geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş bu alanlar korumasız ve bakımsız kalarak zaman içerisinde tamamen yok olma tehlikesi içine girmektedir. Kırsal mimari miras alanları ne kadar kendine özgü niteliklere sahip olsa da benzer koruma sorunları ile karşıımıza çıkmaktadır. Geçmişle aramızda bağ kuran bu kırsal mimari miras alanlarının yeni nesil tasarımlara yön vermesi için, sahip olduğu somut ve somut olmayan tüm değerleriyle sürdürülebilir bir yaklaşımla bütüncül olarak korunması ve gelecek nesillere aktarılması oldukça önemlidir.

Bu çalışmayla kırsal mimari mirasın koruma sorunları ortaya konmuş, bu sorunlara yönelik öneriler sunulmuş ve benzer nitelikteki kırsal yerleşim yerleri için örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Bunun için, 2020 yılı Nisan ayında UNESCO geçici miras listesine dâhil edilen geçmişte çok eski tarihlere dayanan, farklı kültürlerle tanıklık etmiş Kayseri Koramaz Vadisi yerleşimleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. İsmi doğusunda yer alan Koramaz Dağı'ndan alan Koramaz Vadisi yaklaşık 12 km uzunluğa sahip bir deprem kırığı oluşumudur. Kayseri-Sivas yolunun onsekizinci kilometresinden başlar, Ispıdın, Vekse, Dimitre (Turan), Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Üskübü (Bağpınar) köylerinden geçerek Büyük Bürüngüz köyünde son bulur. Vadi'nin güneye doğru uzanan bir yan kolunun yamacında yer alan Dimitre (Turan) köyü, 1966 yılında heyelan tehdidi sebebiyle afet bölgesi ilan edilerek boşaltılmıştır. Vadi yerleşimlerinin geleneksel dokusunu, bölgenin sahip olduğu jeolojik yapıda yer alan tüf oluşumlarından oyularak şekil verilen mekânlar (konut, ibadet alanları, savunma yapıları, güvercinlik) ile camiler, çeşmeler, köprüler, okullar, bezirhaneler, sırahaneler, değirmenler, setenler ve konutlar oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında, öncelikle Koramaz Vadisi yerleşim yerleri ile ilgili literatür ve arşiv çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra alan çalışması yapılarak vadi yerleşimlerinin mimari biçimlenme özellikleri (yapı tipolojisi, yapı tekniği ve malzemeleri) ve korunmuşluk durumları (hatalı onarımlar, yeni yapılaşmalar, yapıların fiziksel durumları) fotoğraf ve analizler ile belgelenmiştir. Yerinde yapılan gözlem ve sözlü görüşmelerle birlikte Koramaz Vadisi yerleşim yerlerinde görülen toplumsal, ekonomik, yasal, mimari ve teknik sorunlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Özellikle kente göçle birlikte insansızlaşan Koramaz Vadisi yerleşim yerlerinde güvenlik sorunlarının ortaya çıkması bu sorunun kaçak kazılara zemin hazırlaması, zamanla bakımsız kalan geleneksel dokunun daha fazla tahribatına yol açmaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda yukarıda bahsedilen koruma sorunlarının önüne geçmek ve vadinin geleneksel dokusunun korunmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal mimari miras, Koramaz Vadisi, Koruma.

KIRSAL MİMARİ MİRAS BAĞLAMINDA DİVAN CAMİLERİ VE KORUMA SORUNLARI: KASTAMONU MERKEZ VE DEVREKANİ İLÇELERİ ÖRNEĞİ

Gökçen GÖKGÖZ GEDİK*, Emre KİSHALI**, Nurdan KUBAN ORCAN***

* Lisansüstü Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Doktora Programı,
gokcengokgoz@kastamonu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-6595-3457

** Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
emre.kishali@kocaeli.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1740-5042

*** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
nurdan.kuban@marmara.edu.tr; ORCID: 0000-0003-1928-9951

Kırsal mirasta cami mimarisi Osmanlı döneminde kullanım pratiği ile çeşitlilik göstermekte ve günümüze kadar ulaşan yapıların maruz kaldığı müdahaleler ile özgün değer tartışmaları yapılabilmektedir. Kastamonu kırsalında, tarlalarla çevrili arazilerde, yol güzergâhlarında veya birkaç köye eş uzaklıkta arazide cuma ve bayram namazlarında kullanılmak üzere inşa edilmiş cami yapıları görülmektedir. Yörede Divan Cami olarak bilinen ve İslamiyet'in ilk yıllarında "Mescid-i Cuma" olarak adlandırılan cuma camisi yapıları dönemin tekniğini, malzeme bilgisini ve kültürel gereksinimlerini de aktarmaktadır. 13. yüzyıl itibari ile Türk-İslam kültürünün etkisinde kalan coğrafyada divan (cuma) camileri, sadece bir inanç mimarlığı değil, aynı zamanda sosyokültürel bir buluşma mekânını da temsil etmektedir. Coğrafi şartlar sebebi ile Osmanlı Devleti'nin dağınık yerleşim gösteren bölgelerde uyguladığı idari düzenin cami mimarisine yansması bu sebeple önemlidir. Çalışmada somut olmayan mirasın bir örneği ve geleneksel teknik ve malzemenin bir göstergesi olarak divan camisi, Kastamonu kazasında yer alan Akkaya, Kuzyaka, Göl ve Devrekani nahiyelerinde yer alan örnekleri üzerinden ele alınmıştır. Ortak kullanılan bu camilerin çevresinde pazar yerlerinin kurulduğu, toplu sosyokültürel etkinliklerin yapıldığı söylenmektedir. Taş ya da ahşap malzemeden, kâgir yapım tekniği ile üretilmiş bu camiler kareye yakın dikdörtgen, merkezî planlıdır.

Kastamonu kazasında yer alan dört nahiyenin kapsadığı kırsal alanda divan (cuma) camilerinin tespitleri için kapsamlı arşiv taraması yapılmıştır. Camiler ile ilgili kurumlar ve kullanıcılar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tespit edilen ve günümüzde mevcudiyetini koruyan 35 cami, dışarıdan ve içeriden gözlem yolu ile incelenmiştir. Her bir caminin yerden ve havadan panoramik fotoğrafları çekilmiş, divan (cuma) camileri özelinde hazırlanmış envanter ve durum tespit fişleri doldurulmuş ve kayıt altına alınarak belgelenmiştir. Çalışmada incelenen 35 cami arasından yerleşim yeri içinde bulunan veya kent dışındaki arazilerde yer alan günümüzde divan cami olarak bilinen ve kullanılan Halil Bey Camisi, cuma ve bayram namazları için kullanılan Fadra Cuma Yanı Camisi, divan cami olarak bilinmesine rağmen kullanılmayan Delimusa Camisi, halk tarafından bilinmeyen ve kullanılmayan Çavundur Yeni Cuma Camisi ile Kadioğlu Divan Camisi; kent ölçeğindeki yeri, kullanım pratikleri ve sorunları, müdahaleler ve riskler üzerinden ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Kırsal alanda yer alan camilerin, değişen koşullar ile koruma sorunları bulunmaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ile cuma namazları için uygulanan kısıtlamanın (cuma namazının padişahın berat verdiği camide kılınması geleneği) kalkması, geleneksel teknik ve malzeme ile üretilen yapıların günümüz konfor anlayışına olanak tanımaması, zaman içerisinde maruz kaldığı atmosferik olaylar ve afetler sonucunda oluşan hasarlar ve bozulmalar, tarımsal ekonominin azalması sonucu köylerin boşalması, divan kültürünün benimsenmemesi somut olmayan miras değeri taşıyan divan camilerin bilinçsizce kullanılmasına veya terk edilmesine sebep olmuştur.

Zaman içerisinde çevresinde yerleşim kurulmuş olan camilerin günümüzde de kullanılmaya devam edildiği, günümüz şartlarına uymasına yönelik niteliksiz müdahaleler geçirdiği gözlemlenmiştir. Çevresinde yerleşim yeri oluşmamış ya da arazide yer alan divan camilerinin ise terk tehdidi ile karşı karşıya kaldığı, köhneleştiği ve vandalizm sonucu yapısal kayıpların olduğu tespit edilmiştir.

Bir dönemin sosyokültürel anlayışına ve inanç olgusuna ışık tutan bu camiler günümüzde kimliklerini yitirmiş, özgün değerinin bellekteki hatırasını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Yapıların gelecek kuşaklara aktarılması bu kültürün mimari ve somut olmayan değerleri ile belgelenmesi ile mümkün olacaktır. Bu çalışma gelecekteki çalışmalar için bir yöntem sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal miras, Cami mimarisi, Kastamonu, Somut olmayan miras.

KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASI ÜZERİNE NÜZHETİYE MAHALLESİ (KÖYÜ) ÖLÇEĞİNDE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Muhammet Kerem YAVUZ*, Nurdan KUBAN ORCAN**

* Lisansüstü öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, mkeremyz@gmail.com; ORCID: 0009-0005-9733-502X

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nnkuban@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1928-9951

Kırsal mirasın korunması, uluslararası ölçekte Endüstri Devrimi'nin çıkış süreci de olan 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan bir kavram olmuştur. Artan sanayileşme sürecinde kır nüfusunun kente göç etmesiyle birlikte nüfusu azalan ve neredeyse bitme noktasına gelen kır yerleşimlerinde geleneksel yapım tekniklerinin, gelenekselleşmiş yaşama biçiminin, kültürel miras öğelerinin ve genel olarak kırsal yaşamın tehlike altına girdiği görülmüştür. Bu süreçte yaşanan gelişmelerle birlikte korumanın, kente ait simge yapıların ve anıtsal yapıların dışında "sıradan" yerleşimleri de kapsamı gerektiği kabul edilmiştir. Bu duruma yönelik yapılan çalışmalarda mimari miras öğelerinin yanında somut olmayan miras öğelerinin de korunması, bu değerlerin kırsal yaşamda birbirini üreten ve birbirinin devamlılığını sağlayan öğeler olduğu görülmüştür.

Çalışmaya örnek alınan alan Kocaeli ilinin, Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye Mahallesi'dir. Kocaeli'nin güney tarafında uzanan Samanlı Dağlarının eteklerinde kurulan Nüzhetiye, uzun bir süre Ermeni ve Laz nüfusunun birlikte yaşadığı bir yer olmuştur. I. Dünya Savaşı sürecindeki Tehcir Dönemi'nde köydeki Ermeni nüfus azalarak bitmiştir ve yerlerine Osmanlı Devleti tarafından Gürcü halklar yerleştirilmiştir.

Nüzhetiye köyünde Köksal'ın 2011 yılında yaptığı çalışmalarda 370 adet yapı bulunmaktadır ve bu yapılardan 36 tanesinin geleneksel sistemle inşa edildiği tespit edilmiştir. Yavuz'un 2022 yılında yaptığı çalışmalarda Köksal'ın tespit ettiği yapılar alanda incelenmiştir. 36 adet geleneksel sistemle inşa edilmiş yapının 35 tanesinin konut, dükkân veya depo olarak kullanıldığı; 1 tanesinin ise ahşap bir cami olduğu Köksal tarafından raporlanmıştır. Bu 36 geleneksel sistemle inşa edilmiş yapıdan 26 tanesinin durumunun iyi olduğu, mevsimsel veya sürekli bir yaşama sahip olduğu tespit edilmiştir. Kalan 10 yapıdan 5 tanesinin yerinde olmadığı, yitirildiği tespit edilirken diğer 5 yapının da durumunun kötü veya hasarlı olduğu tespit edilmiştir.

2012 yılına kadar köy statüsünde olan Nüzhetiye, o tarihte çıkarılan 6360 sayılı Kanun doğrultusunda idari yapısı mahalle olarak güncellenmiştir. Bu noktada kanun ve yönetmelikler gereği bazı değerleri tehlike altına girmiştir. 2023 yılında alanda yapılan çalışmalarda Nüzhetiye Mahallesi'ne doğalgaz hattı için kazı yapıldığı görülmüştür. Yine 2023 yılında alanda görüldüğü üzere birtakım yeni yapılaşmalar mevcuttur. Bunların bir kısmı müstakil ev, villa olurken bir kısmı da temelsiz olarak inşa edilen bungalov ve "tiny house" konseptli yapılardır. Kırsal yaşamın sürekliliği için en önemli olan etken kırdaki demografik yapıdır. Bu yeni yapılaşma tipiyle birlikte köyün nüfusunun değişmesi ihtimali köy için bir tehdit olarak görülmektedir. Mevsimlik veya günübirlik turizmin köydeki nüfusu değiştirebileceği düşünülmektedir.

Nüzhetiye'ye ait yapılacak çözüm önerileri, köydeki ekonomik ve sosyokültürel durumun korunması, fiziksel şartlarının iyileştirilmesi, geleneksel geçim kaynaklarına yönelik desteğin artırılması üzerinden üretilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal miras, Restorasyon, Geleneksel mimari, Gölcük, Nüzhetiye.

KOLONADLI CADDELER VE MEKÂNSAL DEĞİŞİMLERİ

Beyzanur DEMİRCAN*, Yasemen SAY ÖZER**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, beyzanur.demircan@std.yildiz.edu.tr; ORCID: 0009-0002-5075-679X

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, yasemen@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0001-9497-9368

Bu çalışmanın amacı, kentte bir kamusal arayüz oluşturan kolonadlı caddelerin tarihsel süreçte geçirdiği mekânsal değişimleri incelemektir. Yaşam kent mekânında gerçekleştiği için kent planlamasındaki değişiklikler yaşam kalitesini etkiler. Kent mekânı insanların sadece gelip geçtiği bir mekândan öte, durmak, dinlenmek, sohbet etmek gibi rastlantısal karşılaşmaların mümkün olduğu kamusal alanlardır. Bu alanlar insanlar arasında açık ve erişilebilir bir arayüz oluşturduğu için, kentteki yaşam kalitesine katkı yaparlar. Kentsel mekânların tanımladığı boşluklara ait sınırlarda toplumsal olayların gerçekleşmesi, kenti meydana getiren sokak, meydan ve cephelerde kamusal arayüz kavramını ortaya çıkarmıştır. Kentsel mekânın bir parçası olan arayüzler, kamusal ve özel mekân arasındaki geçiş noktasını temsil eder. Bu geçiş noktası barındırdığı ticari, kültürel ve sosyal işlevler sayesinde insanlar için duraklama, paylaşma ve buluşma noktası haline gelmektedir. Kent içinde oluşturulan arayüzler, insan-kent ilişkisini kuvvetlendirir. Kentteki kamusal arayüzler sokaklar/caddeler, meydanlar ve yapı cepheleri olarak üç başlıkta tanımlanabilir. Özel ve kamusal alan arasında geçiş oluşturan, yarı-özel ve yarı-kamusal alanlar barındıran kolonadlı caddeler konum, mekânsal biçim, işlev gibi birçok açıdan kamusal arayüz karakteri taşırlar. Kolonadlı caddelerde portiko olarak adlandırılan, kolonlar ile dükkânlar arasında kalan doğrusal mekân kullanıcıya yürümek, oturmak, ayakta durmak, dinlenmek, alışveriş yapmak, sohbet etmek, caddeyi izlemek gibi günlük yaşam aktiviteleri için uygun koşullar sağlar. Ticari, törensel, dinsel ve başka birçok sebeple halkın toplanabileceği bir mekân sağlayan kolonadlı caddeler ve üstü kapalı portikolar kent içinde odak noktası ve çekim alanı olmuşlardır. Kolonadlı caddelerin inşasında iklim, ekonomi, sosyal yapı ve sosyal yaşam gibi unsurların etkisi vardır. Kolonadlı caddelerin günümüze ulaşan en eski örneklerine Antik Yunan ve Antik Roma kentlerinde rastlanmaktadır. Side, Perge, Efes, Antakya, Palmyra, Şam ve Petra'daki caddeler geçmişten günümüze ulaşan antik kentlerdeki kolonadlı caddelere örneklerdir. Fatih ilçesinde bulunan Mese (bugünkü adı Divanyolu Caddesi), Uzunçarşı Caddesi ve Direklerarası (bugünkü adı Şehzadebaşı Caddesi) ile Kadıköy ilçesinde bulunan Söğütluçeşme Caddesi ve Moda Caddesi İstanbul'da bulunan kolonadlı caddelere örnektir. Kolonadlı caddelerin kentin kamusal yapıları ile bağlantılı olarak konumlandırılmış olması bu caddelerin, kamusal arayüz özelliğinin yanı sıra, kent için önemli mekânları birbirine bağlayan bir aks niteliği taşıdığına göstergesidir. Ayrıca anıtsal kent giriş kapısı olan zafer takları ile bağlantılı olarak inşa edilmesinin sebebi, bu caddelerin o dönemlerde sefere çıkış ve seferden dönüşlerde tören caddeleri olarak da kullanıldığının göstergesidir. Kolonadlı caddeler genellikle kuzey-güney ve doğu-batı olmak üzere kenti boydan boya kateden ana aks konumundadırlar. Roma dönemi kent planında görüldüğü üzere, kuzey-güney doğrultusundaki cadde 'cardo maximus', doğu-batı doğrultusundaki cadde ise 'decumanus maximus' olarak adlandırılır. Kentlerin konumuna ve yerleşim planına göre bu caddelerden biri ana aks, diğeri yardımcı aks olarak planlanmıştır. Bu çalışma kapsamında, kolonadlı caddelerin tarihsel süreçteki mekânsal değişimleri ve kentsel arayüz olma potansiyelleri geçmiş ve günümüzde bulunan örnekleri üzerinden irdelenecek ve Moda Caddesi kapsamında okuması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal arayüz, Kolonadlı cadde, Antik kentler, Portiko, Moda Caddesi.

KONARGÖÇER TOPLULUKLARIN MİRASI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ: SARIKEÇİLİ YÖRÜKLERİ ÖRNEĞİ

Gizem BÜYÜKGÜNER SÖNMEZ*, Emre KİSHALI**, Nurdan KUBAN ORCAN***

* Lisansüstü öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Doktora Programı,
gizem.buyukguner@kocaeli.edu.tr; ORCID: 0000-0001-5593-1118

** Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
emre.kishali@kocaeli.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1740-5042

*** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
nnkuban@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1928-9951

Yerel toplulukların yaşam pratikleri, iklimle ve çevreyle sağladıkları uyum, toplulukların sahip oldukları kadim kültürlerinin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Orta Toroslarda yaşamını sürdüren yerel topluluklardan konargöçerlerin kültür ve yaşayış biçimi iklimle doğrudan ilişkilidir. Konargöçer topluluklar yaşamlarını hareket halinde sürdürmesi sebebiyle iklim krizinden doğrudan etkilenir. Türkiye coğrafyasında önemli bir yer olan Orta Toroslarda yaşayan konargöçer topluluklardan Sarıkeçili Yörükleri iklim değişikliğinden etkilenmektedir. Bu çalışma Sarıkeçili Yörüklerinin sahip olduğu somut ve somut olmayan kültürel mirası ve söz konusu yerel topluluğun iklim değişikliği ile olan hassas ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Sarıkeçililer yazları Orta Toroslarda, kışları Torosların güneyinde, Akdeniz'in sahil bölgesinde yaşamını sürdüren konargöçer bir topluluktur. Barınma, geçim ve günlük yaşam pratikleri hayvancılık ile şekillenen Sarıkeçili Yörükleri kış mevsiminde "kışlak" adı verdikleri yurtlarında yaşarken, yaz mevsiminde "yayla"ya göç etmektedir. Yörüklerin somut olmayan mirası olan göç, temel geçim kaynakları olan keçilerine uygun iklimsel koşulları sağlamak için yapılır. Göç sürdükçe, Yörüklerin sahip oldukları geleneksel yapım tekniği, geleneksel ekolojik bilgi korunmakta ve geleceğe taşınmaktadır. Sarıkeçililer kış mevsiminde orman içlerinde, yaz mevsiminde meralarda, çadırlarda yaşamaktadır. Mevsimsel gerçekleştirdikleri göç sırasında Sarıkeçili Yörükleri 'konalgı' adı verilen konaklarda geçici olarak barınarak kilometrelerce yol kat etmektedir. Somut kültür mirası olan 'kara çadır', barınma mekânlarını oluştururken göç sırasında taşınabilir olarak üretilmiştir.

Çalışmada on Sarıkeçili aile ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde Sarıkeçililerin yaşama pratikleri, miras, iklim ile ilişki, geçim kaynakları, tarihsel arka plan, sosyalleşme etkinlikleri, sosyoekonomik yapı, mülkiyet, doğa bilgisi, geleneksel yapım tekniği gibi temel alanlara dair derinlemesine bilgilere ulaşmak adına sorular yöneltilmiş olup, görüşmeler kamera kaydına alınmıştır. Bu görüşmeler yazıya dökülmüş ve yorumlanmıştır. Sarıkeçili Yörüklerinin kültürü ve somut olmayan kültürel mirası belgelenmiştir. Orta Toroslar bölgesini ve Sarıkeçili Yörüklerinin kültürünü anlamak, yerleşik ve taşınabilir mimari mirasını belgelemek amacıyla görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında kırk beş gün süreli saha çalışması yapılmıştır. Bölgedeki mimari miras, konalgalar ve göç rotaları konumsal olarak CBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) ortamında sayısallaştırılmıştır. Kara çadır, çatki, ağıl, kuzluk (sütlük), sağım yeri, makam, dolap, dam, aralık gibi mimari miras unsurları fotoğrafla belgelenmiştir.

Sözlü görüşmelerden ve sahadaki gözlemlerden bölgede yaşayan göçer, yarı-göçer ve yerleşik toplulukların kültürel olarak birbirinden etkilendiği gözlemlenmiştir. "Örtme", örtünün bölgede yaşayan topluluklar için ortak bir dilde geliştiği anlaşılmıştır. Göçerlerin kara çadırlarda ahşap dikmeler üzerine çul örtme eylemi; yarı-göçerlerde taş duvar üzerine çulu örterek mekânı oluşturması, yerleşiklerde ise duvarları taş ustasına ördürüp damı kendisi örtmesi şeklinde kendini göstermiştir. Tek hacim mekân olgusu kara çadırdan başlayarak dam ve köy evinde de sürdürülmektedir.

Sarıkeçili göçerlerin varlığının orman yangınlarını önlemede etkili olduğu anlaşılmıştır. Keçilerin orman içindeki kuru çalları, çam pürlerini ezmesi ve buradaki varlığı artan sıcaklık karşısında otların tutuşmasının önüne geçmektedir.

Bulgular ışığında, Sarıkeçili Yörüklerinin sahip olduğu somut olmayan kültürel mirasın, iklimle ve çevreyle olan karşılıklı ilişkisi bu örnek özelinde güçlü bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İklim-kültürel miras ilişkisine dair bulgular kültürün sürdürülmesi adına yol haritası ortaya koymaktadır. Dahası, konargöçer toplulukların yaşamlarının sürdürülmesi, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve iklim uyumunda katkılar sağlar. Bu araştırmada Sarıkeçili kültürünün iklim değişikliği karşısında risk altında olduğu ve iklim karşısındaki kırılganlığı vurgulanmıştır. İklim açısından risklerin irdelenmesinin yanı sıra Sarıkeçili Yörüklerinin sahip olduğu somut ve somut olmayan kültürel miras belgelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Somut ve somut olmayan miras, Konargöçer topluluklar, İklim değişikliği, Geleneksel bilgi, Sarıkeçili Yörükleri.

KONYA-SİLLE KOMESİS TES PANAGİAS KİLİSESİ'NİN MİMARİ NİTELİKLERİ VE KORUMA SORUNLARI

Buse AĞRIŞ*, Burcu BÜKEN CANTİMUR**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, buseagrs@gmail.com; ORCID: 0009-0004-2179-4548

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, burcu.cantimur@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-7545-4096

Sille, Konya şehir merkezinin yaklaşık 8 kilometre kuzeybatısında Takkeli Dağı ile Karabuğa Dağları arasında Sille Deresi'nin açmış olduğu vadide yer alan tarihî bir yerleşmedir. Antik çağlardan itibaren iskân edilen Sille, Frigya, Lidya ve Roma dönemlerinde önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Erken Hristiyanlık döneminde, Anadolu'nun önemli Hristiyanlık merkezlerinden birisi haline gelmiş ve bölgede birçok kaya oyma kilise ve manastır inşa edilmiştir. Anadolu'daki askerî ve ticari güzergâhların keşiştiği bölgede yer alan yerleşim, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de gelişmeye devam etmiştir. Sille'deki Erken Hristiyanlık, Bizans ve Selçuklu dönemi anıtsal yapıları, geleneksel yerleşim dokusu ve yüzyıllardır devam eden çömlekçilik gibi zanaatlara sahip kültürel peyzaj alanıdır.

Hristiyanlığın ilk havarilerinden Aziz Paul ve arkadaşları, baskılardan kurtulmak, dinlerini tanıtmak ve yaymak üzere İconium'a (Konya) gelmişlerdir. Halkın bir kısmı bu yeni inancı benimsemiştir, fakat ağır baskılar karşısında şehrin kuzeybatısındaki Takkeli Dağı'na kaçarak mağara yerleşimlerinde yaşamayı tercih etmişlerdir. Sille'nin dağ yamaçlarında büyüklü küçüklü birçok mesken ile manastır ve kilise bulunmaktadır. Hristiyanlığı kabul eden ilk imparator olan I. Constantine'nin annesi A. Helena'nın Kudüs ziyareti sırasında, Michael Archangelos adına 372 yılında inşa ettirdiği Aya Elenia (Hagios Michael) Kilisesi, Ak Manastır (Hagios Khariton Manastırı, Deyr-i Eflâtun), Panaya (Komesis Tes Panagias) Kilisesi, Kriakon (Hızır İlyas) Kilisesi, Salasorma mevkisindeki Manastır ve Tepe Şapeli günümüze ulaşan önemli dinî yapılar ve kaya oyma kiliselerdir. Sille'de bulunan kaya oyma kilise ve manastırlar Hristiyanlık tarihi ve mağara turizmi açısından önemli kültür varlıklarıdır.

Çalışma konusu olan Komesis Tes Panagias Kilisesi, Sille'nin güney yamacındaki dağın eteğinde Dikili Kaya mevkisinde inşa edilen kaya oyma bir yapıdır. Doğu ve batı olmak üzere bitişik iki kiliseden oluşan yapının, iki dönemde geliştirilmiş olduğu, yapıdaki farklılaşan yapı tekniği ve malzeme izlerinden anlaşılmaktadır. Başlangıçta iki nefli olan batı kilise güney ve doğu yönünde genişletilerek bugünkü halini almıştır. Batı kilisesi üç nefli bazilikal plan tipine sahiptir. Apsisi düzensiz yarım daire formudur ve önünde kayadan oyulmuş altar bulunmaktadır. Kilise giriş kapısının üzerinde iç duvarda kiliseye adını veren Komesis sahnesi görülmektedir. Apsis önündeki ayaklarda, ayakları bağlayan kemerlerde, apsis ön mekânının tavanında aziz tasvirleri bulunan freskler görülmektedir. Bu freskler yoğun tahribata uğramıştır. Kilisenin zemininde 23 adet mezar nişi ve bodrum katında bir mezar odası bulunmaktadır. Doğu kilisesi kapalı Yunan haç plan tipine sahiptir. Ocak nişleri ve zemindeki silolardan, mekânın çok amaçlı kullanıldığını anlaşılır. Kilisesinin doğusunda, küçük bir ek mekân bulunmaktadır. Doğal ayrışma sonucunda; kilisenin kuzey cephesi çökmüş ve birçok bölgede malzeme kayıpları, çatlak ve kırıklar oluşmuştur. İnsan kaynaklı tahribatlar, temizlik ve koruma çalışmalarının ihmal edilmesi bozulma sürecini hızlandırmıştır.

Bu çalışmanın amacı Sille'de bulunan kaya oyma kiliselerin mimari ve yapısal özelliklerinin araştırılması ve Komesis Tes Panagias Kilisesi'nin mimari ve kültürel değerlerinin belirlenerek koruma ve sunum önerisi geliştirmektir. Erken Hristiyanlık dönemi kilise, kaya oyma kiliseler ve kaya oyma yapılarının korunmasına ilişkin sınırlı sayıda literatür bulunmaktadır. Sille Komesis Tes Panagias Kilisesi ile ilgili devam eden bu çalışma, alanın sunduğu değerleri, fırsatları ve korunmasına yönelik tehditleri incelemeyi ve kültürel mirasın korunabilmesi ve daha iyi sunulabilmesi için prensip ve öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sille, Kaya oyma kilise, Kilise mimarisi, Belgeleme, Bozulma.

KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA KENTSEL ARAMA VE KURTARMA: 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ, İSKENDERUN ÖRNEĞİ

Alper TUNA*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, alper.tuna@gmail.com; ORCID: 0009-0001-5583-0306

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nururfalioglu@msn.com; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Kültürel miras alanlarında kentsel arama ve kurtarma (KAK), yeni oluşmakta olan bir disiplindir. 20. yüzyılın sonlarına kadar, meydana gelen afetlerde arama ve kurtarma çalışmaları, öncelikle insan hayatını kurtarmaya odaklanmış ve tarihî eserlere ve yapılaraya yeterince önem verilmemiştir. Zamanla, kültürel mirasın önemi ve korunması ihtiyacı fark edilmeye başlanınca, 1972 yılında UNESCO tarafından kabul edilen Dünya Mirası Sözleşmesi, bu farkındalığın artmasında önemli rol oynamıştır. Sözleşme, ülkeleri dünya mirası alanlarını korumaya ve gelecek nesillere aktarmaya teşvik etmiştir. Türkiye de 14.04.1982 tarihli ve 2658 sayılı Kanun maddesi ile Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi'ne katılmıştır.

1980'lerde ve 1990'larda, kültürel miras alanlarında KAK konusunda birçok araştırma ve eğitim programı başlatılmıştır. Bu programlar, arama ve kurtarma ekiplerinin tarihî eserlere ve yapılaraya zarar vermeden çalışmasını sağlayacak özel teknikler ve prosedürler geliştirmeye odaklanmıştır. 1999 yılında, Birleşmiş Milletler tarafından kurulmuş olan Uluslararası Arama Kurtarma Danışmanlık Grubu (INSARAG) tarafından "Kültürel Mirasın Afetlerden Korunması: Acil Durum Hazırlığı ve Müdahale Rehberi" yayınlanmıştır. 2000'li yıllarda, birçok ülke KAK konusunda yasal düzenlemeler yapmaya başlamış, bu düzenlemeler, afetlerde kültürel mirasın korunması için gerekli çerçeveyi oluşturmuştur. Kültürel miras alanlarında KAK, günümüzde hala gelişmekte olan bir disiplindir. Bu alandaki çalışmalar, tarihî eserlerin ve yapıların afetlerde daha iyi korunmasını sağlayacak yeni teknikler ve prosedürler geliştirmeye odaklanmaktadır.

Bu çalışma, kültürel miras alanlarında kentsel arama ve kurtarmanın, tarihî ve kültürel değerlerin korunması için önemini vurgulayıp, ekiplerin karşılaştığı zorlukları ve ihtiyaçları belirledikten sonra, KAK'ın geliştirilmesine katkıda bulunarak, tarihî ve kültürel değerlerin korunmasına önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye ve Suriye'de meydana gelen, 7.8 Mw ve 7.5 Mw büyüklüğündeki iki deprem sonucunda resmî rakamlara göre ülkemizde 53.537 kişi hayatını kaybederken 122.000'den fazla kişi de yaralanmıştır. 11 ilde hissedilen deprem sonucunda 518.000 konut yıkıldı ya da ağır hasar aldı. 30 yıllık INSARAG tarihinde müdahale edilen en büyük afet oldu. 90 farklı ekipten yaklaşık 500 arama kurtarma personeli sahada çalıştı. 300 kişiyi enkazlardan kurtardılar.

Depremden etkilenen illerde 4 adet dünya miras alanı, 3715 sit alanı ve 7987 tescilli taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Deprem, İskenderun'da da büyük hasara yol açmıştır. Kentin deniz dolgusu üzerine inşa edilen sahil bölümü sular altında kalmıştır. 12 binden fazla yaralının olduğu ilçede 3.019 kişi öldü. 407 bina da tamamen yıkıldı. Acil yıkılacak 321, ağır hasarlı 2.325, orta hasarlı 1.664, az hasarlı 10.490, hasarsız ise 12.935 konut vardır. Latin Katolik Kilisesi büyük ölçüde yıkıma uğramıştır. Aziz Nikola Rum Ortodoks Kilisesi depremde kısmen yıkılmış ve yangın geçirmiştir. Karasun Mangants Ermeni Kilisesi de hasara uğramıştır.

Bu bildiri kapsamında bölgede deprem sonucu hasar görmüş mimari kültürel varlıklar tespit edilerek, depremde sonra yapılan arama ve kurtarma çalışmaları ve sonrasında yapılmakta olan çalışmalar örneklendirilerek, kültürel miras alanlarında arama, kurtarma ve korumanın geliştirilmesi için önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi, Kültürel miras alanı, Koruma, Kurtarma.

KÜLTÜREL PEYZAJIN KAVRANMASINDA KÜLTÜREL ROTA PLANLANMASININ ROLÜ: ALİNDA VE ALABANDA ÖRNEĞİ

Zeynep GÜRSOY*, Burcu BÜKEN CANTİMUR**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, gursoyzeynep.0133@gmail.com; ORCID: 0009-0004-1946-4080

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, burcu.cantimur@msgu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-7545-4096

Rotalar belirli bir alan içerisindeki miras değerlerinin bütüncül olarak algılanmasına, sergilenmesine ve deneyimlenmesine yardımcı olan araçlardır. Rotalar oluşturulurken kullanılan yollar, geçmişten günümüze çeşitli amaçlar doğrultusunda oluşturulmuştur. Çalışmanın ana konusu, potansiyeli yüksek kültürel ve doğal miras değerlerine sahip bu güzergâhların önemini kavranması ve bu değerlerin ortaya çıkardığı bütüncül kültürel peyzajın sürdürülebilirliği için koruma yöntemi olarak kültürel bir rotanın planlanmasıdır.

Çalışma alanı olarak günümüzde Aydın'ın Karpuzlu ve Çine havzasında bulunan geçmişte Karia medeniyetinin hüküm sürdüğü önemli kentler arasında yer alan Alında ve Alabanda antik kentleri arasındaki güzergâh seçilmiştir. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı, kırsal yerleşimlerin hâkim olduğu, somut ve somut olmayan miras değerlerinin doğal çevre ile ilişkisi açısından zengin bir kültürel peyzaja sahip bu bölge, geçmişten günümüze önemli güzergâhların arasında bulunmaktadır. Bu güzergâhlardan biri hâlihazırda "Karia Yolu" olarak adlandırılan ve Karpuzlu ilçesindeki Alında Antik Kenti'nde sonlanan yürüyüş parkurudur. Diğer güzergâh ise Aydın merkezden başlayarak Alabanda Antik Kenti'nin bulunduğu Çine'den geçip Muğla'ya doğru giden ve günümüzde yok olmuş olan antik Roma yoludur. Alında ve Alabanda arasındaki güzergâhın seçilmesindeki amaç "Karia Yolu" parkurunu devam ettirip ona eklenerek bölgenin çevresinden geçen antik Roma yoluna bağlanmaktır. Böylece güzergâh üzerindeki özgün kültürel peyzaj değerlerinin ortaya çıkarılarak yerelin kalkınmasının sağlanması ve bölgesel boyutta koruma anlayışının geliştirilmesi planlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmanın yöntemi kuramsal çerçevenin çizilmesini sağlayan literatür taraması ve alan çalışmasına dayanmaktadır. Literatür taraması, yazılı ve görsel kaynaklar, tüzükler ve belgeler; kültürel peyzaj kavramı, çalışma alanının tarihsel süreci ve mevcut durumuna yönelik araştırmalara dayanmaktadır. Alan çalışmasında ise Karpuzlu ve Çine havzasının sahip olduğu kültürel peyzaj değerlerini tespit etmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilerek alanın değerleri, potansiyelleri ve buna yönelik önerilerin nasıl geliştirileceğine dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Çalışma kapsamında ulaşılmayı planlanan hedef, çalışma alanındaki zengin kültürel peyzaj değerlerinin sunulması, bölgesel boyutta koruma için bütüncül bir bakış açısı getirerek miras değerlerinin sürdürülebilirliğine yönelik önerilerin geliştirilmesine yardımcı olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel peyzaj, Kırsal yerleşimler, Kültürel rota, Alında ve Alabanda.

LYRBE ODEIONU (BOULETERION? - NEKTARION?): KORUMA SORUNLARI VE ÖNERİLERİ

Gizem KÖROĞLU*, Umut ALMAÇ**

* Lisansüstü öğrencisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Restorasyon Yüksek Lisans Programı, gizkoroglu@gmail.com; ORCID: 0009-0000-6435-1107

** Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, umutalmac@gmail.com; ORCID: 0000-0002-9038-2502

Lyrbe kenti, Side'nin 23 km kuzeydoğusunda, Manavgat ilçesine bağlı Bucakşeyhler köyünün 5 km kuzeyindeki bir tepenin üzerinde konumlanmaktadır. Bu çalışmanın konusunu kentin önemli kamu yapılarından biri olan Odeion yapısı oluşturmaktadır. Yapı, Lyrbe kentinin agorasında bulunmakta; söz konusu agoranın doğu bölümündeki mekân sırasının güney ucunda yer almaktadır.

1800'lü yıllardan başlayarak pek çok araştırmacı tarafından gezilerek hakkında kısa bilgiler verilmiş olan kent; hamam, tapınak, kilise gibi pek çok yapının yanı sıra çok iyi durumda korunmuş olan agorası ile Pamphylia kentleri arasında önemli bir yere sahiptir. Araştırma konusu olan yapı da bu kente uğrayan her araştırmacının dikkatini çekmiş; yapının işlevi ve dolayısıyla da isimlendirilmesiyle ilgili farklı fikirler oluşmasına sebebiyet vermiştir. Kente ilk kez uğrayan araştırmacılardan olan F. v. Luschan yapıyı bir "hemicyclium" olarak adlandırmış, ancak işleviyle ilgili bir fikir belirtmemiştir. H. Rott, Agora'nın doğu tarafındaki bütün dükkânlarla birlikte bu yapıdan oluşan bir "bouleuterion" olarak kabul etmektedir. G. Bean ve T.B. Mitford ise yapının müzik gösterileri ve konuşmacılar için bir "odeion" olduğunu düşünmektedir. 1972 ile 1979 yılları arasında kentte kazı çalışmalarını gerçekleştiren ekip bir toplantı yapısı olarak tanımlarken, N. Yıldırım ise 2014 yılında yayınladığı tez çalışmasında sağdaki büyük kapının lentosu üzerinde yer alan "TO EPFON NEKTAPEION" yazısına dayanarak mekanın bir "nektareion" olarak kullanılmış olabileceğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmanın odak noktası, odeion yapısının mimarisi ve koruma sorunlarıdır. 2022 ve 2023 yazında gerçekleştirilen alan çalışmalarında ayrıntılı ölçüm, fotoğraf çekimi ve literatür araştırması yapılarak yapının mimari özellikleri ve koruma sorunları belgelenmiştir. Doğu-batı yönde yarıçapı 14,92 m olan yarı dairesel planlı bu yapı 23,70 m genişliğinde olup konglomera kesme taşlarından örülmüş ve iyi korunmuş anıtsal cephe bölümünde sahip olduğu iki büyük ve iki küçük kapı ile Lyrbe agorasının doğu bölümünü devam ettirmektedir. Cephe görünümünü devam ettiren kapı, pencere ve duvar işçiliği açısından agoranın diğer bölümleriyle aynı düzleme ve yapım tekniğine sahip olan yapının agoranın genel inşaa programı dahilinde yapıldığı kesindir. Ancak yapının yarı dairesel arka bölümünde gözlemlenen onarım amaçlı duvarlar ile yapı içerisinde farklı akslarda uzanan duvarların benzer şekilde hem farklı boyutlarda kırma ve moloz taşlar kullanılarak oluşturulmuş olmaları hem de kaba bir işçilik göstermeleri nedeniyle yapının geç dönemlerde de müdahale aldığını söylemek mümkündür.

Bu çalışma kapsamında Lyrbe odeionunun koruma sorunları da ayrıntılı olarak incelenmiştir. Koruma sorunlarının ağırlıklı olarak çevresel faktörler ve bölgeye gelen ziyaretçi müdahaleleri kaynaklı olduğu, çevre koşullarının da malzeme bozulmalarında etkili olduğu gözlenmiştir. Geçmişten günümüze uygun olmayan malzeme ve tekniklerle yapılan müdahaleler göz önünde bulundurularak, Lyrbe agorası ve odeionunun gelecek nesillere ulaşabilmesi için doğru koruma önerilerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lyrbe, Odeion, Bouleuterion, Arkeolojik alan, Koruma.

MEHMET YUSUF AKYURT'UN ÇİZİMLERİ ÜZERİNDEN, KONYA İLİNDEKİ ALTI YAPININ MİMARLIK TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Işıl ESEN*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Doktora Programı, isil.esen@std.yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0002-0344-5625

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, nururfalioglu@msn.com; ORCID: 0000-0002-6451-193X

9 Nisan 1877 tarihinde Halep'te dünyaya gelen Mehmet Yusuf Akyurt, sadece dönemi için değil, günümüz için de oldukça önemli sayılabilecek çalışmalara imza atmış bir 19. yüzyıl aydınıdır. Konya ilinde yer alan, 'Mevlana Müzesi' olarak bilinen, Konya Asar-ı Âtika Müzesi'nin (2 Mart 1927) kurucu müdürüdür, burada 14 yıl Müze Müdürlüğü yapmıştır. Emekliliğinin ardından Türk Tarih Kurumunda, Türk İslam Kitabeleri uzmanı olarak 8 yıl çalışmıştır. Türk Tarih Kurumunda çalıştığı süre zarfında (1942-1950 yılları arasında) Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar döneminden kalan tarihî anıtların yoğun olduğu şehirlerde 1.065 anıt incelemiş, bunlara ait 235 vakfiye, 1.217 kitâbe, 602 mezar kitâbesi kopya etmiş, 1.474 fotoğraf çekmiş, 63 plan çizmiştir. Mehmet Yusuf Akyurt, bir dönem Mevlana Müzesinin müdürlüğünü yapmış, Erdoğan Erol'un 'Mevlana Müzesinin kurucu müdürü M. Yusuf Akyurt isimli kitabında Cumhuriyet döneminin ikinci bir Osman Hamdi Bey'i olarak tanıtılmıştır. Sanayi-i Nefise Mektebi mezunu olup, mimarlık eğitimi almadığı halde, mimarlık disiplini kullanılarak 'Tezyin-i Resim' gibi teknik çizim kitapları yazmış ve profesyonel titizlikle plan çizimleri gerçekleştirmiştir. El yazması eserlerinin çoğu Türk Tarih Kurumu tarafından ciltlenerek, erişime açılmıştır. Mehmet Yusuf Akyurt'un çeşitli arşivlerde yer alan el yazması eserleri, çizimleri ve makaleleri mimarlık tarihi açısından önemli boşlukları doldurabilecek bilgiler sunmaktadır. Mehmet Yusuf Akyurt, öğrenciliği sırasında, 1894 senesinde Chicago'da (ABD) açılan sergide altın madalya, Mısır'da İskenderiye'de açılan sergide ise gümüş madalya almaya hak kazanmıştır. Mehmet Yusuf Akyurt oyma işlerine büyük merakı olan Sultan II. Abdülhamid'e bu sanatı öğrettiği için, Padişah tarafından bir altın madalya ile ödüllendirilmiştir. Çalışma kapsamında, Mehmet Yusuf Akyurt'un planlarını çizdiği Konya ve çevre ilçelerinde yer alan Sırçalı Mescid (Konya), Emir Saadettin Kümbeti (Ilgın), Eşrefoğlu Cami ve Türbesi (Beyşehir), Eşrefoğlu Hanı (Beyşehir) ve İsmail Aka Medresesi (Beyşehir) incelenecek ve yapıların günümüzdeki durumlarıyla karşılaştırılacaktır. Çalışmadaki 6 yapıdan, Konya Sırçalı Mescid, Emir Saadettin Kümbeti, Eşrefoğlu Hanı ve İsmail Aka Medresesi literatürde kısıtlı bilgi ve belge olduğu için seçilmiştir. Eşrefoğlu Camisi ise, bu yapılar hakkında yazılmış ilk kaynak olması nedeniyle öncelikle tercih edilmiştir. Yazarlar, Mehmet Yusuf Akyurt'un yapılarla ilgili raporlarını ve çizimlerini incelemiş ve mevcut literatürü desteklemek amacıyla diğer kaynakları da kullanmıştır. Yapıların güncel durumları sahada incelenmiş, Konya Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu (KUDEB) tarafından hazırlanan rölöve raporları ve plan çizimleri temin edilmiştir. İncelenen rölöve, fotoğraf ve yapı raporları sonucunda, Mehmet Yusuf Akyurt'un, sadece rölöve almış olmakla kalmayıp, aynı zamanda nasıl bir koruma ve restorasyon yolunun izlenmesi gerektiğini hakkında bilgi verdiği görülmüştür. Mehmet Yusuf Akyurt'un iyi bir gözlemci olduğu, zengin bir kütüphanesinin olduğu, Kûfi yazıyı, hiyeroglif yazmayı ve okumayı, Süryanice ve Arapça dillerini çok iyi bildiği, Sultan II. Abdülhamid'e ahşap oyma dersi verecek kadar zanaatkâr olduğu, ödüller kazandığı ve teknik çizim kitaplarının bulunduğu düşünülürse; yapmış olduğu çalışmaların günümüzde de mimari çizim teknikleri açısından oldukça başarılı olmasının bir tesadüf olmadığı açıktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Yusuf Akyurt, Sırçalı Mescid, Emir Saadettin Kümbeti, Eşrefoğlu Külliyesi, İsmail Aka Medresesi.

MEKÂNSAL DEĞİŞİM İZİNDE KENTSEL MORFOLOJİ İNCELEMESİ: ORTAKÖY VE KUZGUNCUK

Büşra S. FİŞEK*, M. Rifat AKBULUT**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Koruma ve Yenileme Yüksek Lisans Programı, busrasumeyyefisek@gmail.com; ORCID: 0009-0006-4622-778X

** Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, rifat.akbulut@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-1261-4125

İnsan medeniyeti ile kentlerin gelişimi arasında karşılıklı bir etkileşim ve paralellik bulunmaktadır. İlk yerleşim yerlerinden günümüz metropollerine kadar kentler, uygarlıkların buluşma noktası ve gelişimin itici gücü olarak önemli roller üstlenmiştir. Bu bağlamda, dünya genelinde ve Türkiye'deki kentler, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin mirası, kentlerin kültürel ve yapısal dokusunda kendini göstermiştir. Bu doku, binalar, yapı adaları ve sokaklar gibi unsurları kapsayarak kentin kimliğini ve tarihî derinliğini yansıtır.

Kentsel morfoloji ve kent tarihi araştırmaları bu noktada kesişmektedir. Kentsel morfoloji, kentlerin zaman içinde nasıl değiştiğini ve bu değişimlerin kentsel yapıya yansımalarını inceler. Bu disiplin, kentlerin fiziksel formunu analiz ederek geçmiş ve bugüne dair bilgi edinmeyi amaçlar. Yapı türleri, sokak ağları, arsa biçimleri ve kentsel dokular gibi unsurları inceler. Kent tarihi ise kentlerin kuruluşundan günümüze kadar geçirdiği değişimleri, sosyoekonomik ve politik koşulları inceleyerek kentin kimliğini ve karakterini anlamaya çalışır.

Bu çalışmada, kentsel morfolojinin kent tarihi araştırmalarında nasıl kullanılabileceği Ortaköy ve Kuzguncuk örneği üzerinden incelenmiştir. Seçim kriterleri olarak her iki semtin de Boğaz kıyısında yer alması ve kendine özgü tarihî ve kültürel kimliklerinin bulunmasıdır. Ortaköy, modern binaların hâkim olduğu bir kent dokusuna sahipken, Kuzguncuk geleneksel ahşap evleri ve dar sokakları ile bilinir. Her iki semt de zaman içinde benzer sosyoekonomik ve politik değişimlerden etkilenmiştir.

Araştırma yöntemi olarak yazılı ve görsel kaynaklar kullanılmıştır. Yazılı kaynaklar arasında tarihî belgeler, seyahatnameler ve istatistiksel veriler yer alırken, görsel kaynaklar tarihî haritalar, planlar, fotoğraflar ve hava fotoğraflarından oluşmaktadır. Bu kaynaklar, Ortaköy ve Kuzguncuk'un kentsel morfolojisinde zaman içinde meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin sosyoekonomik ve politik koşullardan nasıl etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Ortaköy'de Osmanlı döneminden günümüze kadar önemli nüfus artışı yaşanmış, bu da kentin fiziksel formunu etkilemiştir. Geleneksel dar sokaklar ve ahşap evlerden oluşan doku, apartman binaları ve geniş caddelere dönüşmüştür. Ortaköy Camisi gibi tarihî yapılar, günümüzde de kentin önemli simgeleri arasındadır. Kuzguncuk ise, Doğu Roma döneminde Yahudi nüfusu hâkim iken Osmanlı döneminden beri yoğun Rum cemaatinin yaşadığı bir semt olmuştur. Semtte bulunan kiliseler, okullar ve hastaneler gibi tarihî yapılar, semtin kültürel mirasını yansıtır. Aynı zamanda Türklerin yerleşmeye başladığı semttir. Kuzguncuk'un geleneksel ahşap evleri ve dar sokakları günümüzde de korunmakta olup, semt Boğaz manzarası ile turistlerin ilgisini çekmektedir.

Bu çalışma, kentsel morfoloji ve kent tarihi disiplinlerinin ortak yöntemler ve analizlerle nasıl zenginleştirilebileceğini göstermektedir. Ortaköy ve Kuzguncuk'ta yapılan incelemeler, bu disiplinlerin birbirine nasıl entegre edilebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu da kentsel araştırmalarda daha bütüncül ve kapsamlı yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma kentsel morfolojinin kent tarihi araştırmalarında önemli bir veri kaynağı olduğunu ve her iki disiplinin birbirini tamamlayarak kentlerin geçmişi ve bugünü hakkında daha iyi bilgi edinmemizi sağladığını göstermektedir. Ortaköy ve Kuzguncuk örnekleri, kentsel morfolojinin kent tarihi araştırmalarında nasıl etkin bir şekilde kullanılabileceğini ortaya koyan önemli örneklerdir. Bu yaklaşım, kentlerin tarihi ve kültürel mirasının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortaköy, Kuzguncuk, Kentsel morfoloji, Kent tarihi, Mekânsal değişim.

MİLAS ENDÜSTRİ MİRASI: SAĞIROĞLU ZEYTİNYAĞI VE SABUN FABRİKASI'NIN KULLANIM DÖNÜŞÜMÜ

Esra Nur TEL*, Kunter MANİSA**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Araştırma ve Planlama Yüksek Lisans Programı, esra.tel@std.yildiz.edu.tr; ORCID: 0009-0004-4437-3383

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, kunterma@yahoo.com; ORCID: 0000-0002-8209-0905

Kentler kuruldukları zamanlardan günümüze kadar gelişen ihtiyaçlara göre sürekli değişim ve dönüşüm halinde olmuşlardır. Dönemin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış bir yapı, geçirdiği değişimle beraber günümüz ihtiyaçlarını sağlayamayarak işlevsel ve fiziki olarak eskimeye uğramaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ile beraber ülkemizde başlatılan endüstri devrimi hız kazanmış ve birçok şehirde üretimi artırmak amaçlı fabrikalar yapılmıştır. Bu yüzden de endüstri yapıları inşa edildiği dönemin üretim teknolojilerini, yapı malzeme ve yapım teknikleri, mekân dizilimlerini, yapılı çevre ve toplumun geçirdiği gelişmeleri göstermektedir. Bu yönden önemli olan endüstri yapıları kültürel ve toplumsal varlıklarını geleceğe ulaştırmak için gerekli altyapıyı sağlamakta ve korunması gereken kültür varlığı değerini taşımaktadır. Dönemi anlamamıza yardımcı olan ve miras niteliği taşıyan bu imgesel yapıların önemi kent için büyüktür. Fakat artık günümüz koşullarına uyum sağlayamayan fabrikalar işlevini kaybederek kullanılamaz duruma gelmektedir. Atılma bu yapı kompleksleri barındırdığı geniş mekânlar ve açık mekânlar açısından kent için cazibeli alanlar sunmaktadır.

Ülkemizde gün geçtikçe önemli bir konu haline gelen kullanım dönüşümüne örnek teşkil etmesi açısından Milas'taki Sağıroğlu Zeytinyağı ve Sabun Fabrikası'nın kullanım dönüşümünün yol haritası belirlenmiştir. Milas'taki fabrikalar bölgesinde yer alan birçok fabrikadan biri olan Sağıroğlu'nun terk edilip atılma bir alan haline gelmesi çevresini olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu olumsuzluğu gidermek ve kent belleğinde yer edinmiş olan fabrikalar kısmını geri kazandırmak için kullanım dönüşümü çalışması yapılarak fabrika ve alanı kente geri kazandırılacaktır. Bu çalışma endüstri mirası kapsamında farkındalık oluşturacaktır. Çevresine domino etkisi yaratması düşünülen çalışma diğer fabrikalar da dönüşüm projesi yapılması anlamında teşvik edici bir unsur haline gelmesi planlanmaktadır. Ayrıca ileride yapılacak çalışmalara ön çalışma niteliğinde olup çalışmaları besleyecektir.

Literatürde Milas'taki fabrikalardan verilerin bulunmadığı, literatürde boşluğun olduğu gözlemlenmiştir. Bu boşluğu dolduracak bilgilerin elde edilmesi araştırmacı tarafından yapılan analizler ve alınan röloveler yoluyla sağlanmıştır. Dünyada yapılan kullanım dönüşümü örnek havuzu oluşturulup incelendiğinde işlevlerin nasıl belirlendiği anlaşılmıştır. Bu havuzdan elde edilen çıkarımlar bir dönüşüm projesinde işlevler nasıl karar verildiğini anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Yapılan literatür araştırması ve alan araştırması sonucu elde edilen bilgiler fabrika için uygulanacak işlev kararlarını ve müdahale kararlarını belirlemiştir. Kararlar sonucu müdahale olasılıklarından biri oluşturulup alanın sağlıklılaştırılması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın amacı, Milas gibi palimpsest oluşturan şehir yapısının kültürel mirasının yanı sıra endüstri mirasının da önemli olduğunu vurgulayan örnek bir çalışmanın oluşturulmasıdır. Tarih boyunca zeytin üretiminin sağlandığı ve önemli olduğu bu şehirde bu üretime katkıda bulunan yapıların önemini insanların anlamasını sağlamak istenmektedir. Kent içinde hafıza noktası haline gelmiş olan fabrikanın kent belleğindeki yerini tekrar sağlamlaştırmak için öneriler geliştirilmiştir. Kamuya yönelik yeniden işlevlendirilen mekânlarda yapının dokusu korunup kullanıcılara işlev önerisinde bulunup, daha sonraki aşamalarda çevresine olan olumlu etkisi görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Endüstri mirası, Kullanım dönüşümü, Sağıroğlu Zeytinyağı ve Sabun Fabrikası.

MİMARİ DÜŞÜNCE SÜREÇLERİNDE DİYAGRAMLARIN OLASI ROLLERİ

Nehir Melis DOĞU*, Afet Derin İNAN**

* Lisansüstü öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Doktora Programı, nmelis.uzun@tedu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-2067-2958

** Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, derin.inan@tedu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-4618-8494

Diyagram, mimarlık disiplininde her zaman düşünme sürecinin bir parçası olmuştur. Doğası gereği diyagram yeni düşünme yolları açma ve yeni fikirler ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Tarih boyunca mimari diyagramların çeşitli rolleri, kullanımları olmuştur ama neredeyse her örnekte mimari diyagram inşa edilmiş nesnenin kendisinden ziyade mimari düşünceyle ilgilidir. 1960-1970 yıllarıyla birlikte mimarlık söyleminde vizyoner mimari figürlerin, günlük hayatın olası değişimlerini mimarlık disiplininin reddetmemesi gerektiğini savunmasını takiben, mimarlık söyleminde diyagram kullanımı ve diyagramların mimarlık söylemindeki rolleri artmıştır. Bu yıllarla birlikte mimari diyagram, düşünme süreçlerini teşvik eden aktif bir araç haline gelmiş, aynı zamanda vizyoner figürlerin uygulamalarıyla sürekli değişen verilerle baş etmeye yönelik bir arayüz görevi görmeye başlamıştır. Bu çalışmanın amacı, günlük yaşamın potansiyel değişimlerini temsil eden mimari diyagramların, mimari düşünme süreçlerindeki olası rollerini anlamaktır.

Mimarlık söyleminde, özellikle günlük yaşam ve fiziksel çevrenin değerlerinin hızla ve sürekli değiştiğinden hareketle, mimarlığın temsiliyet araçlarının bu değişimi yansıtmaya araçları neler olabilir? Mimari düşüncenin üretiminde potansiyel olarak sürekli değişen verinin temsiliyet aracı olarak diyagram kullanılmasının avantajları nelerdir? Diyagramın mimari söylemde sürekli değişen veriyle baş etmek için yeni roller kazanması, 1960-1970 yıllarında bilgi teknolojileri alanındaki teknolojik gelişmelerle de doğrudan ilişkilidir. 1960'lı yıllardan itibaren ve 1970'li yıllara doğru ilerleyerek bilgi teknolojilerinde daha az zamanda daha fazla bilgi üretilmesini sağlayan gelişmelerle birlikte verinin sabit değil, değişken bir değer olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalındı. Sürekli değişen verilerle başa çıkabilecek bir araca duyulan ihtiyaç, mimari söylemde diyagram kullanımını tetikleyen bir konu haline geldi.

Diyagram, bilgi teknolojisi alanındaki gelişmelerin mimarlık disiplininde yeni bir paradigma oluşturmasının takibiyle, mimarlık disiplini içerisinde, doğası gereği sürekli değişen verileri organize etme potansiyeli doğrultusunda üstlendiği farklı rollerle, mimari düşünme süreçleri için bir ortam tanımlamıştır. Diyagramın tanımladığı bu ortam, konvansiyonel temsil yöntemlerinin kısıtlayıcı özellikleri ve değişen koşullara uyum sağlayamamalarının yanı sıra, mimari söyleme özgürlük getirmiştir. Bu mimari söylemi özgürleştirici diyagram pratikleri, makale kapsamında Cedric Price, Yona Friedman gibi, bilgi teknolojileri alanını da sıkı sıkıya takip eden ve mimarlık söylemine yansıtan dönemin vizyoner mimari figürlerinde izlemekteyiz. Hem Cedric Price hem Yona Friedman, mimari düşüncenin temsil araçları üzerine düşünmüş ve farklı yöntemler üzerine çalışmış öncülerdir.

Hem Cedric Price hem Yona Friedman düşünme ve temsil açısından, mimari söylemin sınırlarını yeniden tanımladılar. Price ve Friedman, vizyoner projeler aracılığıyla deneysel fikirlerini test etmek için mimari söylemi sorguladılar. Üzerine düşündükleri ve ürettikleri vizyoner projelerde öncelikli araçları çizimler olduğundan, çizimler fikirlerini test etmeleri için vazgeçilmez bir alan haline geldi. Bu şekilde, mimari disiplinin değişken veriyi yönetmekten kaynaklanan düşünme süreçlerini destekleyecek araçlara duyduğu ihtiyaç üzerine düşündüler ve projelerinde diyagramları farklı rollerle, farklı düşünme süreçlerinde araçsallaştırdılar.

Anahtar Kelimeler: Mimari diyagram, Mimari düşünme süreçleri, Düşüncenin organizasyonu, Cedric Price, Yona Friedman.

MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNDA ÖZGÜRLEŞTİRİCİ BİR UNSUR OLARAK OYUN

Zeynep Canan AKSU CERAN*, Güldehan Fatma ATAY**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Bilgisi Doktora Programı, 20203101008@ogr.msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-9181-1399

** Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, guldehan.atay@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-0816-597X

Mimarlığın merkezinde olan toplumsal yapı, geçmişten günümüze türlü hâkim güç veya egemen paradigmanın hizmetinde olan uygulama ve söylemler tarafından şekillendirilmektedir. İktidar ve iktidar ilişkileriyle belirli sistemler ve stratejiler üretilerek, toplumsal yapı düzenlenirken; eğitim, sağlık, endüstri ve mimarlık gibi disiplinler ve sistemler iktidarın gücünü pekiştiren bir araç olarak değerlendirilmektedir. Aydınlanmayla birlikte bilim ve teknoloji alanındaki önemli gelişmeler beraberinde birçok yenilik getirirken aynı zamanda erkin gücünü korumasına etken olan bir başka unsur haline gelmiştir. Mimarlık, entelektüel bir düzen yaratma ve onu koruma biçimi olarak görülürken; toplumsal yapılandırmayı ve egemen paradigmanın sürekliliğini sağlayan en etkin araç ise eğitim olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada, iktidar salt siyasi biçimiyle değil, Foucault'nun ele aldığı gibi özelde de uygulanan ve belirli hüküm ve kuralların dikte edildiği söylemsel pratik olarak ele alınmaktadır. Bu türden pratikler pedagojik formlar ile korunmakta ve şekillenmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada mimarlık, eğitim ve iktidar kesişiminde bir okuma yapılırken, gözetim ve denetime karşı öne sürülen eleştirel görüşlere yer verilmektedir. Bu araştırma, çözüme ilişkin olarak ortaya konan önerilerin ortak noktası olan bireyin özgürleşmesini, mimarlık ve onun uygulayıcısı olan mimarların yetiştirildiği mimarlık eğitimi üzerinden açıklamayı amaçlar. Son yıllarda, özgürleşme söylemleri ve pratikleri özellikle eğitim alanında çokça yer bulmaya başlamıştır. Mimarlığın denetim ve gözetimin bir aracı olarak ele alınış biçimi, mimarlıkta gündelik hayat tartışmalarını, mimarlık eğitiminde ise özgürleştirici yöntemleri sorgulamayı zorunlu kılmıştır. Farklı bir bakışla eğitim ve mimarlığın iktidar ilişkilerinden uzak bir özgürleşme alanı açma potansiyelini vurgulayan ve bu nedenle mimarlık eğitimine odaklanmayı öncelik edinen bu çalışmada, "oyun" mimarlık eğitiminde özgürleştirici bir unsur olarak ele alınmıştır. Son dönemde oyun, mimarlık eğitiminde enformel yöntemlerden biri olarak sıklıkla uygulanmaktadır; ancak bu çalışmada daha çok oyunun zihni özgür kılarak düşüncüyü özgürleştirme yönüne odaklanılmıştır. Böylelikle mimarlık eğitimi, özgürleşme ve oyun bağlamında yeniden tartışmaya açmak ve mimarlık eğitimi hakkında geleceğe yönelik öneriler geliştirmek mümkün olabilecektir. Çalışma yöntem olarak literatür araştırmasının yanı sıra bir vaka çalışması ile de desteklenmiştir. Mimari tasarım eğitiminin odağı olan tasarım stüdyosunda gerçekleştirilen vaka çalışması için eğitimin ilk yıllarının etkisini gözlemlemek amaçlanırken birinci yıl mimari tasarım eğitimi bileşenlerinin daha yoğun olması nedeniyle ikinci yıl tercih edilmiştir. Böylelikle çalışmanın odağı olan özgürleştirici bir unsur olarak oyunun etkileri daha yalıtılmış biçimde gözlenebilmiştir. Çalışmada Maltepe Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü tarafından 2019 Yaz Öğretimi kapsamında düzenlenen Mimari Tasarım Stüdyosu III ele alınmıştır. Stüdyo kapsamında öğrencilerden "Geleceğin Konutu" ana başlığı altında, gelecekte gezegenimizi bekleyen koşullara ilişkin geliştirecekleri temalarla bir senaryo oluşturmaları ve bu doğrultuda bir kişi/aile/topluluk için konut tasarımları beklenmiştir. Tema ve senaryoların üretimi sürecinde katılımın, ortak tartışma ve etkileşim ortamının sağlanması amacıyla oyun yöntemine başvurulmuştur. Süreç sonunda oyunun çeşitli etkinliklerle diyalog kurarak iletişimi güçlendirme, bilgi aktarımı yerine katılımcılık pratiği kazandırma ve öğrenciyi daha etkin kılma gibi sonuçları olduğu kaydedilmiştir. Sürecin başına kıyasla öğrencinin tartışmaya daha eleştirel bir sorgulamayla yaklaştığı, fikirlerini daha rahat ifade edebildiği, daha esnek çözümler ürettiği ve bu doğrultuda oyunun özgürleşme anlamında potansiyeller barındırdığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, Mimarlık eğitimi, İktidar, Özgürleşme, Oyun.

MİMARİ TASARIM YARIŞMALARINA BİLGİNİN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ BAĞLAMINDA BİR BAKIŞ

Çağatay ÇOMAKLI*, Hande DÜZGÜN BEKDAŞ**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, cagataycomakli@hotmail.com; ORCID: 0009-0004-2693-2671

** Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, handeebru@gmail.com; ORCID: 0000-0001-8308-0170

Mimarlık ortamında yarışmaların tarihine bakıldığında 1800'lü yıllara dayanan bir mazisi olduğu bilinmekle birlikte, ulusal ölçekteki yarışma deneyimimiz ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarına tarihlenmektedir. Fakat, tüm dünyada mimari tasarım yarışmalarının bilimsel bir nesne olarak yapılandırılması ve konu üzerine akademik çalışmalar yapılması ancak 2000'li yılların başlarına uzanmaktadır. Eski bir tarihi olmayan ulusal ölçekteki yarışmaların nitelikli yapı, çevre ve yaşam elde etmekte önemli bir fırsat ve platform olmasının yanı sıra mimari tasarım yarışmalarının, nitelikleriyle birlikte tartışmaları da tarih boyunca beraberinde taşıdığı görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, mimari tasarım yarışmalarını tarihsel arka planı ile birlikte ele alıp, yarışma süreçlerine etki eden faktörleri ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini bilginin görselleştirilmesi bağlamında ortaya koyarak, üretilen tek görsel üzerinden bütüncül bir bakış açısıyla konuya yeniden yaklaşmaktır. Çalışmanın yöntemi olarak, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmakla birlikte, yapılan araştırma bilgiyi sentezlemek ve görselleştirmek amaçlı üretilen bir diyagram ile desteklenmektedir.

Gelişen teknolojiyle birlikte temsilin daha hızlı ortaya konması, mimari söylemlerin felsefi söylemlerle ilişkisini artırdığı ve mimarlığın söylemsel tarafının ön plana çıkardığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda kazanma motivasyonunun yarışmanın tek amacı olmaktan çıkarılıp, üstü örtük bir biçimde de olsa söylemler ve eleştiriler üretebilmeyi merkeze yerleştirmek önemli görülmektedir. Yarışmanın amacını, proje çizme biçimi ve iş alma fırsatı gibi bir yaklaşımdan çıkarıp tüm bu süreci felsefi yaklaşımla ve oyuncu bir içerikle kurgulayabilmek yarışma olgusunun yolunu/yordamını değiştirebilir. Bir sözcüğe veya kavrama yüklenen anlam onun içeriğini ve algısını dönüştürmektedir. Buradan hareketle yarışma kavramına da hangi anlamlar yükleyip nasıl yaklaştığımız önem arz etmektedir.

Yarışmaların, tasarımcılar üzerindeki bir diğer etkisi ve dönüştürücü rolü de alışkanlık oluşturmalarıdır. Deyan Sudjic bunu "anne kurabiyesi" metaforuyla açıklamaktadır. Anne kurabiyesi gibi alışkanlıkla sevilen, kimsenin mantıklı bir biçimde sorgulamaya yanaşmadığı bir kavram olarak ele almaktadır. Mark Wigley'in "Mimarlar yalnızca çizim yapmazlar, konuşurlar, oldukça çok konuşurlar. Hatta çizdiklerinden daha çok konuşurlar. Onların gerçek inşaat alanı sözcüklerdir." söylemi üzerinden, mimarların ve tasarımcıların yarışmaları, proje üretimlerindeki müşteri, mevzuat ve ekonomi gibi sınırlayıcı öğelerden kurtulma alanı ve bir söz söyleme, konuşma ortamı olarak görmeleri bahsi geçen anne kurabiyesi gibi alışkanlık kazanma halinin bir yansıması olarak görülebilir. Böylece tasarımcılar, yalnızca çizim, maket gibi geleneksel üretimlerin dışında, çok sayıda imge ve sözcük de üretmenin peşinde olurlar ve bunları birbirleriyle ilişkilendirirler. Bu söylemsel tarafın, soyut imgelerin mimari tasarıma nasıl yansıdığını göstermenin yolu da temsilden geçmektedir.

Bu noktada, mimari tasarım yarışmalarının bir diğer sac ayağını da temsilin oluşturduğu bir gerçekliktir. Mimari ürünün temsili, tasarım bilgisini üretme yollarından biri iken tasarım ürününün kendisi ise tasarım bilgisidir. Mimarlıkta temsil kavramı her zaman için var olmakla birlikte modern çağın avantajlarıyla birlikte temsilin ifade yöntemleri de çeşitlenmektedir. Geleneksel üretimlere, sayısal tasarım araçları, bilgisayar destekli tasarımlar, diyagram mimarlığı gibi kavramlar eşlik etmeye başlamaktadır. Bahsi geçen bütün dinamikler mimari tasarım yarışmalarının yap-boz parçalarından bazılarını oluşturmaktadır. Bunlar gibi daha birçok etkin mimari tasarım yarışmalarının parçalarını oluşturur. Bu parçalar zamanla azalır, çoğalır birbirleriyle ilişkilenen ve bir devinin halinde yaşamına devam eder.

Tüm bu faktörlere ve ilişkilere, bilginin görselleştirilmesi bağlamında üretilen diyagram görseli perspektifinden bakıldığında, üretilen görselin farklı katmanlara sahip ve bu katmanların iç içe geçen bir yapısının olduğu görülmektedir. Bu katmanlar, bilgisini yarışmaların aktörlerinden, faktörlerinden ve bunların ilişkiselliklerinden alır. Bu bağlamda bahsi geçen bu ilişkiselliklerin bütünü, yarışmaya katılım kararının duvarını ören parçalar olarak ele alınırsa, yarışmaya katılmaya karar vermek o örülü duvardan içeriye girmektir. İlk duvar, ilk eşik aşıldıktan sonra yap-bozun diğer parçaları sürece eşlik etmeye devam eder. İçinde bulunulan yere de yarışma süreç boşluğu adı verilebilir. Fikirsal üretimler, teknik detaylar, mekânsal tartışmalar, mimari temsil gibi kavramlar tasarımcılara bu boşlukta eşlik eder. Lineer bir süreç olmayan ve kavramlar arası döngüsel bir işleyiş olduğu bu süreç sonunda bir sonuç ürün çıkar ve Deyan Sudjic'in anne kurabiyesi gibi tasarımcının meslek pratiğinin bir parçası olarak tasarımcıda da dönüştürücü bir etki bırakabilir.

Tüm bunlar bağlamında üretilen diyagramda, mimari tasarım yarışmalarının süreçlerinde gündeme gelen kavramlara bütüncül olarak yaklaşılır. Sonuç olarak, yarışmaya katılım karar duvarı belli başlı etmenlerin getirdikleriyle aşılıp yarışma süreç boşluğuna geçilir ve yine belli başlı kavramların dahil olduğu devingen süreçle birlikte sonuç ürünle terk edilir hem de anne kurabiyesi gibi bir alışkanlıkla terk edilir. Diyagram özde bunların tümünü ve birlikteliklerini ifade eder.

Çalışmanın olası sonucu olarak, mimari tasarım süreçlerinin kendi içerisinde çok sayıda dinamiklerinin olduğu ve bunların zaman içerisinde farklı noktalara evrilebileceğini, tüm bu süreçleri tek başına ele almanın yanlış yorumlamalara sebebiyet vereceği düşünülerek bütüncül bir yaklaşımla ve temsil araçlarının gücünün kullanılmasıyla kavramların birarada görülmesi yarışma süreçlerinin içindeki ve dışındaki aktörler için de yeni bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mimari tasarım yarışmaları, Bilginin görselleştirilmesi, Diyagram, İçerik analizi, Yarışma süreçleri.

MİMARLIK BÖLÜMÜ BİTİRME PROJESİ İÇERİKLERİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME: KTÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ

Ece EROĞLU*, Evinay Elif TULUK**, Esra SEYYAH***, Gürkan TOPALOĞLU****

* Lisansüstü öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, eerogluece@gmail.com; ORCID: 0009-0006-8734-7956

** Lisansüstü öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, evinaytuluk@gmail.com; ORCID: 0009-0008-3888-4100

*** Lisansüstü öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, esraseyyah24@gmail.com; ORCID: 0009-0005-6064-1584

**** Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, topaloglugurkan@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9543-8520

Bitirme projeleri, Mimarlık Bölümü öğrencilerinin eğitimi süresince edindiği teorik ve pratik bilgiler doğrultusunda, o mesleği yapabilmek için 'yeterli mesleki düzeye' ulaştığını göstermeye yarayan özgün projelerdir. Bu projeler, öğrencinin çalışmasını kendi üretimi ile beklenen sürede ortaya koyması, diğer yandan meslek edinimi için de son adım olması açısından oldukça büyük bir önem ifade eder. Mimarlık öğrencilerinin, eylemlerinin olası sonuçlarını göz önüne alarak süreç boyunca bir mimar gibi düşünceleri ve bu doğrultuda fikir üretme gerekliliği taşımaları beklenir. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde bitirme projesi, 4 yıllık temel lisans eğitimi sürecinin ilk 7 yarıyıl proje çalışmalarını başarıyla geçmenin ardından 8. yarıyılında gerçekleşen, iki ara jüri ve bir final değerlendirmesi olmak üzere üç aşamadan oluşan bir çalışmadır. Projede öğrencilere proje konusunu, ihtiyaç programını, çalışma arazisini ve büyüklüğünü içeren bir yönerge sunulmaktadır. Öğrenciler ise bu yönerge kapsamında kendi özgün projelerini üretmektedir. Çalışmanın amacı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde 2013-2024 yılları arasında yapılan bitirme projelerinin yönergelerinin incelenmesi, değerlendirilmesi ve söz konusu tarihler arasında en az 1 bitirme projesi deneyimlemiş öğrencilere sorular yöneltilmesi ile bitirme projelerinin aksayan yönlerini saptamaktır. Bu doğrultuda yapılan çalışma, öğrencilerin süreç hakkındaki olumlu-olumsuz fikirlerini ölçen yapılandırılmış bir anket çalışmasıdır.

Bu kapsamda, bitirme projesi yönergeleri ile öğrenciye ulaştırılmış olan açıklama metinleri Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde gerçekleşen son 21 bitirme projesi üzerinden konu çeşitliliği, tekrar sıklığı ve birbiriyle ilişkisi karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi 2013-2024 yılları arasında çalışılan bitirme projeleri için yayınlanan yönergelerdeki açıklama metinleri, arazi, büyüklük ve konular üzerine başlıkların irdelenmesini ve saptamaların yapılmasını içermektedir. Nicel araştırma yönteminde ise yapılandırılmış anket tekniği kullanılmıştır. İncelenen başlıklar ve yapılan saptamalar sonucu oluşturulan önermeler ile yapılandırılan anket çalışması, 2013-2024 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde bitirme projesi alan öğrencilere/mezunlara uygulanmıştır.

Çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü bitirme projesi yönergelerinde belirtilen çalışma konusu, arazisi ve büyüklüğü gibi belirli kriterlerin bazı yıllarda sıkça tekrara düştüğü tespitinden hareketle ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda çalışmanın sonunda ulaşılmaması beklenen hedef, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde yapılan bitirme çalışmalarının belirlenen kriterlerinin tekrar sıklığını, bu durumun getirdiği aksayan yönleri ortaya koymak ve bu veriler üzerinden bir eleştiri niteliğinde değerlendirme çalışması gerçekleştirmektir.

Çalışma sonucunda, 21 bitirme projesi yönergelerinden ve 90 katılımcıya yapılan anket çalışmasından elde edilen verilere bakıldığında, KTÜ Mimarlık Bölümünde uygulanan bitirme çalışmasının aksayan yönlerinin; çalışma arazisi konumu ve büyüklüğü, konu çeşitliliği ve jüriler arası farklı değerlendirme tutumları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan analiz ve elde edilen bulguların bundan sonraki bitirme projelerinin belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık eğitimi, Bitirme projesi, Anket, Değerlendirme.

MİMARLIKTA İÇ VE DIŞ DİYALEKTİĞİNİ SORUNSALLAŞTIRMAK: POTEMKİN ÖRNEKLERİ

Zeynep Handan KOÇ*, Banu ÖZKAZANÇ**

* Lisansüstü öğrencisi, İstinye Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, zeynephandan8@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7350-3704

** Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, banu.ozkazanc@istinye.edu.tr; ORCID: 0000-0003-1961-4451

Bu çalışmanın temel motivasyonu, mimari tartışmalarda sıkça başvurulan genellemelere farklı bir bakış açısı getirmektir. "Biçim işlevi izler", "az çoktur", "süsleme suçtur" gibi kesin yargılar üreten ifadelerin haricinde Potemkin köyü efsanesi üzerinden bir iç-dış diyalektiği sorgulaması eşliğinde mimari eleştirilere alternatif bir bakış açısının olanaklılığı sorgulanmıştır. Yani, belirli bir ifadenin doğruluğunu ya da yanlışlığını savunmak yerine bu ifadelerin genel geçer kabul edilen anlamlarının ötesini irdelemek yoluyla ikili karşıtlıkları sorunsallaştıran örneklerin potansiyelleri önemsenmiştir. Bunun için de istisna bir örnek olarak Potemkin köyü kullanılmış ve hatta istisnallığı dahi tartışmaya açılmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda, iç-dış ilişkilerinden muaf gibi görünen Potemkin köyü, mimari düşünme alışkanlıklarına yeni bir parantez açma olasılığı taşımaktadır. İçeri-dışarı ilişkilerini sorgulamak yerine, içsiz bir dışarıyı tahayyül eden ya da dışarıyı olmadan içeri tahayyülü sunan örnekler sunabilme becerisi ile Potemkin kavramı sınırlayıcı soruların ötesine geçilerek, konvansiyonel mimari tartışmaları aşma imkânını vermektedir. Potemkin örnekleri, normlara karşı çıkarak sıra dışı bir mimari yaklaşım sunmakla birlikte, istisnai koşulların -ve dolayısıyla tasarımların- genelgeçer olanı da anlamamıza rehberlik etme kapasitesini gösterir.

Çalışmada, mekânın iç-dış diyalektiği detaylı bir biçimde sorgulanmış, mimari bir unsur olarak ifade edilen 'cephe'nin fiziksel yeri sorunsallaştırılmıştır. Cephenin mekân senaryosu oluşturulurken sadece yardımcı bir eleman olarak değil, mekân hakkında söz sahibi olan bir öge olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma boyunca, tartışma konusu edilen kavramlardan biri olarak cephenin, mimari süs olarak ya da giysi olarak tarif edilen metaforlardan çok daha fazlası olduğu vurgulanmış, mimari olarak tek başına 'cephe'nin -bir içeriği yokken dahi- mekân kurma gücüne değinilmiştir. Potemkin köyünün çıkış noktasında ortaya çıkan 'sözde' iki boyutlu maketlerin 21. yüzyılda da kullanılmaya devam etmesi ve bildik bağlamlara oturtulamamasına karşın, mimari mekânı tek başına oluşturma becerisi ilgi çekici bulunmuş ve çalışmanın ana iki sorusu sorulmuştur: (1) Mimari bir mekân oluştururken iç-dış ilişkisinde 'cephenin' yeri tam olarak nerededir? (2) Bu sorunun bir yanıtı var ise, bu yerin içeri ya da dışarı ile ilişkisi olmak zorunda mıdır?

Potemkin kavramını retorikle ilişkilendirmek başlangıçta dolaylı gibi görünebilir, ancak 'çağdaş Potemkin' örneklerinin ortak hedefinin mekânı deneyimleyen kişiler için bir ikna aracına dönüştürmek olması yaygın bir durumdur. Çağdaş Potemkin olarak tarif edilen örneklerin, geleneksel mimarlık bağlam ilişkilerinden saparak, anlam ve neden-sonuç ilişkilerini de mimarlık nezdinde başka mekanizmalar ile tarif etmesi, bu örneklerin özgün-taklit ayırımı da sorunsallaştırma becerisini ortaya koymaktadır. Tasarımın coğrafya ve kültürden bağımsız bir şekilde yapılandırılabilmesi ihtimali zannedildiğinin tersine yozlaşmayı değil 'diğer' tasarlama biçimlerinin -kimi zaman düpedüz taklitlerin ve hatta taklitlerin taklitlerinin bile varolabileceği bir mimarlık düşüncesini mümkün kılmaktadır. Kısacası çağdaş Potemkin örnekleri için bir tanım oluşturmak gerekirse, askeri eğitim alanlarından film setlerine, demans hastalarına özgü bakımevlerinden hayalet kasabalara kadar geniş bir yelpazede gezinen örneklerdeki, iç-dış ilişkisinin mekânda kontrollü bir biçimde manipüle edildiği ve izleyici veya kullanıcı üzerinde belirli bir algı oluşturma amacını taşıyan retorik stratejilerin yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Potemkin, İç, Dış, Cephe, Yüzey.

MİMARLIKTA ÖKSETİK (AUXETIC) STRÜKTÜRLER

Gizem KARAOĞLU ÇİTKEN*, Asena Kumsal ŞEN BAYRAM**

* Lisansüstü öğrencisi, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Doktora Programı, gizemkaraoglu@maltepe.edu.tr; ORCID: 0000-0002-2228-9461

** Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, asenakumsalsenbayram@maltepe.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1131-6073

Öksetik (auxetic) geometri veya malzemeler esnek ve uyarlanabilir şekilde deforme olarak başlangıç hallerine dönme eğilimine sahiptir. Negatif Poisson oranı olarak da tanımlanan bu özellik sayesinde, öksetik geometri ve malzemeler, gerildiklerinde her yönde genişlemekte ve sıkıştırıldığında her yönde büzülmemektedir. Çok yönlü davranış yeteneği sebebi ile mimarlık alanındaki çalışmalarda da yer bulan öksetik kavramı, tasarım ve üretim temelli birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu bildiriye, sözü edilen çalışmaların güncel araştırma alanlarını tespit etmek amacıyla yapılan bir literatür araştırmasının sonuçları tartışılmaktadır.

Açık kaynaklara erişim kolaylığı ve yayınların dizin (index) güvenilirliği için araştırma kapsamında, Web of Science veri tabanından auxetic anahtar kelimesi ile yapılan tarama sonuçları ele alınmıştır. Güncel çalışmalara yoğunlaşmak için yalnızca son 5 yıllık (2020-2024) makalelere odaklanılmıştır. Farklı araştırma konularına erişebilmek için arama başlıkları 'Material Science Multidisiplinary, Material Science Composites, Engineering Civil, Material Science Ceramics, Material Science Coatings Film, Engineering Manufacturing, Material Science Biomaterials, Multidisiplinary Science, Construction Building Technology, Computer Science Interdisciplinary Applications, Computer Science Information Systems, Green Sustainable Science Technology, Automation Control Systems, Computer Science Artificial Intelligence, Environmental Studies, Environmental Sciences' olarak belirlenmiştir.

Bu ölçütlerle yapılan arama sonucunda erişilen 434 makale, bibliyometrik analizler için kullanılan, "WOS viewer" arayüzüyle incelendiğinde, çalışmaların (1) malzeme, (2) üretim tekniği, (3) örüntü, (4) davranış ve (5) ölçek parametrelerine göre sınıflandırılabilirliği görülmüştür. Bu sınıflandırmaya göre; (1) malzeme alanındaki çalışmalarda öksetik kavramı, malzemenin doğal veya sentetik olması durumuna göre değerlendirilmektedir. Doğal olanlar, biyolojik (insan kaval kemiğinin süngerimsi dokusu) ve mineral (kadmiyum) olmak üzere iki biçimde bulunurken, sentetik malzemeler ise mekanik kuvvetler altında, deformasyon yönü ile ilgili iki boyutlu (delikli levhalar) ve üç boyutlu (gözenekli köpük) malzemeler olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. (2) Üretim teknikleri öksetik geometrinin boyutlarına bağlı olarak lazer kesim, 3 boyutlu baskı, köpürtme, katlama, döndürme ve birleştirme gibi farklı imalat yöntemlerini içermektedir. (3) Öksetik geometriler, 2 ve 3 boyutlu girintili formlar, kiral formlar, dönen/yarı rijit birimler, açılı/tabakalı kompozitler gibi farklı matematiksel örüntülere sahiptir. (4) Öksetik davranışlar, malzeme özelliklerine bağlı olarak ısı, ışık, nem gibi doğal uyaranlara tepki vermek amacıyla kendi kendilerine veya mekanik dış kuvvetler sonucu gözlemlenebilmektedir. (5) Öksetik uygulamalarla güneş kırıcılar gibi yapı elemanlarından, şişme strüktürler gibi yapının bütün formunu oluşturan biçim çalışmalarına kadar farklı ölçeklerde karşılaşılmaktadır.

Çalışmaların güncel araştırma alanlarını tespit etmek amacıyla erişilen 434 makaleden en çok atıf alan 50'si seçilerek ikincil bir veri analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucu araştırma konusu hakkında veri yoğunluğunun çoktan aza; (3) örüntü, (1) malzeme, (4) davranış, (2) üretim tekniği ve (5) ölçek sıralamasında olduğu tespit edilmiştir. (1) Malzemenin (3) örüntüden sonra en çok kullanılan parametre olması, biçim arayışlarının yeni meta-malzeme araştırmaları ile desteklendiğini göstermektedir. Üçüncü sırada yer alan (4) davranış çalışmalarının, malzeme ve örüntülerle birlikte çalışarak, dış etkilere verilen kinetik tepkimelerde yoğunlaşması bir diğer analiz sonucudur. Bu durum, öksetik konusunun takip eden (2) üretim tekniği parametresi ile birlikte, güncel dijital tasarım ve üretim yöntemlerinde sıklıkla yer buluyor olmasını da destekler niteliktedir. Geniş bir uygulama aralığında ele alınabilmesine rağmen, araştırmalarda en az yer verilen parametrenin (5) ölçek olması, öksetik konusunda yeni araştırmalara açık bir literatür boşluğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öksetik (auxetic), Öksetik malzeme, Öksetik davranış, Örüntü.

NUSRET ÇOLPAN MİNYATÜRLERİNDE PARİS VE KÖLN BETİMLEMELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Reyhan Naz FINDIKGİL*, Nur URFALIOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Yüksek Lisans Programı, nazfindikgil@gmail.com; ORCID: 0009-0007-8071-8504

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, urfali@yildiz.edu.tr; ORCID: 0000-0002-6451-193X

Mimarlık tarihi araştırmalarında ve yakın çalışma alanı olan restorasyon uygulamalarında görsel materyaller dönemlerine dair önemli veriler barındırır. Fotoğraf ve ileri fotoğraflama tekniklerinin icadı öncesindeki dönemlere ait yapı ve kent biçimlenişleriyle ilgili veri toplamak için, Batı'da "gravür" tekniğinde yapılmış resimler; Doğu'da ise çoğunlukla "minyatür" tekniğiyle yapılmış resimler belge niteliği taşır. Bahsedilen tekniklerde üretilen eserler, mimari unsurların yanı sıra dönemin sosyal yaşantısıyla ilgili de aktarım sağlar.

Minyatürün bilinen en eski örnekleri MÖ 2. yüzyılda Mısır'da; devamında Yunan, Roma ve Bizans Uygarlıklarında görülür. Başta kitap resimleme ve süsleme olarak kullanılan minyatür, sonrasında çeşitli konularda betimleme içeren görsel bir belge niteliği taşır. İncelenen sanat Orta Çağ'ın sonlarında; İran, Irak, Orta Asya ve Anadolu'da bulunan Türk ve Pers hanedanlıkları döneminde gelişmişlik seviyesine ulaşır. Türklerde minyatür geleneği Uygurlar döneminde İslam öncesinde ortaya çıkar. Uygur minyatürleri Selçuklu minyatürlerinin öncüsü kabul edilir. Selçuklu Hanedanı'nın İran ile ilişkilerine bağlı olarak minyatür sanatı İran etkisinde gelişmiş; Osmanlı minyatür sanatı da Selçuklu ve İran minyatürlerinden etkilenmiştir.

Minyatür, Batı resminden farklı olarak ışık, gölge ve perspektif barındırmayan bir tekniktir. Sanatçılar gördüklerini yorumlamadan, olduğu gibi resmeder; bu sebeple tarihsel incelemelerde belge niteliğinde görülerek kullanılabilir. Günümüzde modern sanatlara duyulan ilgi, değişen estetik algılar gibi nedenlerle minyatür sanatı eski popülerliğini korumasa da; geçmişi okumakta yol gösterici oluşuyla kazandığı tarihsel önemi ve kendine özgü tekniğiyle kültürel miras sayılmaktadır.

Osmanlı minyatür sanatının canlanması ve modernize edilmesine katkılarıyla tanınan mimar/sanatçı Nusret Çolpan (1952-2008), minyatürlerindeki mimari betimlemelerle öne çıkmaktadır. Eserlerinde minyatür ve mimari temsil arasındaki simbiyotik ilişki, ortak tarihsel bağlam, estetik ilkeler ve teknik metodoloji okunmaktadır. İslam coğrafyası minyatürlerinde sadece saray yaşantısı, savaş sahneleri, efsaneler gibi konuların işlendiği yanılgısına karşılık; Nusret Çolpan'ın kendine örnek aldığı Matrakçı Nasuh'a (16. yüzyıl minyatür sanatçısı) benzer şekilde dünya kentlerini betimlediği minyatürler önem taşımaktadır. Sanatçı, Paris ve Köln minyatürlerinde gerçek kent planlarını, kentlerin sembol yapılarının konumlarını, cephe ve vaziyet planı özelliklerini, kentlerin iki yakasını bağlayan köprüleri ve konut dokusunu olduğu gibi resmetmiştir. Tekniğin özü gereği, tüm yapıların eşit detayda ve çevresi hakkında bilgi verir biçimde yansıtılması kentler açısından çok yönlü bir okuma sağlamaktadır.

Bildiri kapsamında çağdaş minyatür sanatçısı Nusret Çolpan eserleri üzerinden; minyatür ile mimarlık arasındaki bağlantılara dair anlayışı derinleştirmek; ortak tarihlerini, tekniklerini ve anlamlarını vurgulamak hedeflenmiştir. Söz konusu iki sanat formunu birlikte inceleyerek sanat tarihi, mimari çalışmalar ve kültürel çalışmalar alanındaki tartışmalara katkıda bulunmak, bunların iç içe geçmiş miraslarına ve kalıcı önemine dair takdirimizi zenginleştirmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimari betimleme, Minyatür, Mimarlık tarihi, Kent, Nusret Çolpan.

OTOMOTİV SEKTÖRÜNDE MEKÂN KULLANIMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

Dicle KAPSAL ATÇAKAN*, Erincik EDGÜ**

* Lisansüstü öğrencisi, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, diclekapsal@gmail.com; ORCID: 0009-0003-7513-1478

** Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, erincikedgu@maltepe.edu.tr; erincik@gmail.com; ORCID: 0000-0002-9972-0897

Kadın ve erkeğin fiziksel farklılıklarına biyolojik cinsiyet denmektedir. Yaşadığı toplulukta kadın ve erkeklerin statülerinin belirlenmesi, toplum tarafından belli roller atfedilmesi toplumsal cinsiyet olarak adlandırılır. Kadınlar eskiden beri evde, tarlada, üretimde çalışmış, ancak çalışmasının karşılığı ücret almaya ilk defa Sanayi Devrimi ile birlikte başlamıştır. Günümüzde birçok ülkede kadın ve erkekler, kanun önünde eşit haklara sahip ve iş seçimlerinde serbest olmalarına karşın, bazı sektörlerde yapılan işin niteliğine bağlı olarak, kadın çalışan sayılarında farklılıklar vardır. Bu araştırmadaki ilk varsayım, bu farklılığın biyolojik yapı olduğu kadar, toplumsal cinsiyet algısından veya kabullerinden de kaynaklandığıdır. İşin niteliği, bireysel veya grup çalışması, zihinsel aktivite veya kol gücü gibi kısıtlara bağlı olarak farklı mekânlar gerektirmektedir. Yapılan işin niteliğinin çalışanın biyolojik veya toplumsal cinsiyetiyle ilişkisini anlamak üzere, Endüstri Devrimi'ni başlatan ve ilerleten, diğer yandan, toplumsal algı açısından da feminen ve maskülen olarak etiketlenmiş tekstil ve otomotiv sektörleri bağlamında tasarım ve üretim mekânları ele alınmıştır. Bu araştırmanın diğer bir varsayımı ise, bireylerin mekânları, toplumsal cinsiyet etkisiyle içselleştirdikleri davranışlara bağlı olarak kullandıkları, mahremiyet algılarının ve aidiyet duygularının da bu bağlamda ortaya çıktığıdır.

Ancak bu bildiri, yukarıdaki varsayımı araştıran ve devam etmekte olan yüksek lisans tezinin bir parçası olduğu için, yalnızca otomotiv sektöründen bir örnek üzerinde yapılan alan çalışmasının bulgularını içermektedir. Ele alınan örnek firma, 283.000 m² alanda ürünün tasarlanıp geliştirildiği bölümler ile üretimin yapıldığı imalathane alanlarını içermekte, yani, tasarım ile üretimi aynı yerde yapmaktadır. Alan, tasarım bölümlerinin olduğu Ar-Ge Merkezi ile üretim yapılan 3 ana binadan ve birkaç küçük teknik binadan oluşmaktadır. Üretim binalarının dış mekânlarının belli bölümü açık ya da üstü kapalı depolama için kullanılmaktadır.

Araştırmada, çalışanların mekân kullanımları gözlem yöntemiyle incelenmiş, mekânların mimari kurgularının analizi mekânsal dizim yöntemi ile yapılmış, çalışanların algı, sosyal etkileşim ve aidiyetlerini ölçmek için ise yapılandırılmış anket yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular istatistiksel yöntemlerle karşılaştırılmıştır. Ele alınan otomotiv firmasında TÜİK 2018 istatistiklerine paralel olarak, tasarım ve yan hizmetlerinde kadın çalışan oranı %24 erkek çalışan oranı %76 iken, üretim alanında ise %1 kadın, %99 erkek çalışan bulunmaktadır. Anket, gözlem ve mekânsal dizim analizlerinin çakıştırılmasından ortaya çıkan ilk bulgulara göre, otomotiv sektörünün maskülen algısı varsayımı, üretim kısmı için hâlâ geçerli olabilmekte ancak tasarım bölümleri için geçerliliğini yitirmektedir.

Vaziyet planı ölçeğinde yapılan mekânsal dizim analizleri, sosyal alan olması beklenen yemekhanenin düşük bütünleşme değerine sahip olduğu ve bu nedenle, özellikle tasarım alanında çalışan kadınların kahvaltı mekânı olarak burası yerine orta bütünleşme değerine sahip ofislerini tercih ettikleri görülmüştür. Kadınların iş dışı bir aktivite yaparken çalışma alanını ya da yakın mekânları tercih ettikleri söylenebilir. Kadınların açık mekân kullanım tercihlerinde ($p=0,051$) çatı terasını, özel telefon konuşmalarında ise, görsel mahremiyetten çok işitsel mahremiyete önem vererek, ofislerini terk etmeyen erkek çalışanların aksine, hol/koridor mekânlarını tercih ettikleri ($p=0,032$) X² testleriyle desteklenmiştir. Diğer yandan, seçim şansı verildiğinde tasarım ya da üretim alanlarında, mahremiyet seviyesi hem görsel, hem işitsel yönden düşük çalışma ortamlarının, cinsiyetten bağımsız olarak, tercih edilmeyeceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, Mekânsal kurgu, Algı, Tasarım mekânı, Üretim mekânı.

PRİZREN - MUSHNİKOVA KÖYÜ KIRSAL MİMARLIK MİRASININ KORUMA SORUNLARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA ÖNERİSİ

Ergin KEÇELİ*, Tülay ÇOBANCAOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, erginkeceli@gmail.com; ORCID: 0009-0007-1481-3036

** Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, tulay.cobancaoglu@msgsu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-4621-9775

Prizren, Kosova'nın ikinci büyük şehri olarak bilinir ve zengin tarihi ile kültürel öneme sahiptir. 7. yüzyıldan beri yerleşim yeri olan Prizren, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde önemli bir ticaret ve kültür merkezi olarak öne çıkmıştır. Şehir, birçok antik cami, kilise, hamam ve köprüye ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, Prizren UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer almaktadır.

16. yüzyılın sonlarında tek Arnavut köyü olarak kurulan Mushnikova, Osmanlı döneminde Prizren ve Üsküp gibi iki büyük başkenti birbirine bağlayan bir yolun üzerinde, Prizren'e 16 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mushnikova'nın tarihî geçmişi, atalarımızdan ve büyüklerimizden miras kalan sözlü geleneklere dayanmaktadır. Köyün tarihiyle ilgili yazılı ve görsel belgeler, savaş döneminde arşiv binasının kasıtlı olarak tahrip edilmesi nedeniyle ulaşılamamaktadır.

Mushnikova köyü, Kosova'nın Prizren iline bağlı önemli bir yerleşim alanı olarak Balkan mimarisinin nadir örneklerini barındıran nitelikli yapılarıyla tanınmaktadır. Mushnikova köyü, tarih boyunca birçok kültürü barındırmıştır. Bu çeşitlilik, köyün hem etnik hem de mimari açıdan zenginleşmesinde önemli bir faktördür. Ancak, günümüzde köyde yaşanan göç, nüfus azalması, yaşam tarzlarının değişmesi, plansız kentleşme ve tarihî yapıların bakım ve restorasyon maliyetlerinin yüksek olması gibi faktörler, köyün geleneksel dokusunun bozulmasına ve dönüşmesine neden olmuştur.

Geleneksel taş ve ahşap malzemelerin ustalıklı kullanıldığı mimari yapılar, geçmişin izlerini günümüze taşımaktadır. Bölgedeki evler genellikle taş kullanılarak inşa edilmiş ve malzemeler köyün etrafındaki yerlerden toplanmıştır. Evlerin duvarları taş malzeme kullanılarak çamur ile bir araya getirilmiş ve ahşap kirişlerle güçlendirilmiştir. Köyün mimarisi, işlevsellik ve pratiklik üzerine kuruludur. Konut tipine bağlı olarak, bazı konutların zemin katları bodrum veya ahır olarak kullanılırken, üst katlar konut amaçlı kullanılmaktadır. Ülkenin ekonomisi özellikle tarım, hayvancılık üzerine odaklanmıştır. Turizm ise ikincil bir sektör olup genellikle Sharri Dağlarında gerçekleşmektedir.

Yapıların bakım sorunları ve kültürel yozlaşma gibi etkenler de köyün mimari kimliğini ve geleneksel dokusunu tehdit etmektedir. Üstelik, Kosova-Sırbistan Savaşı sürecinde köy ağır hasar almış ve bu da geleneksel mimari üzerinde olumsuz izler bırakmıştır. Ancak, bu mirasın belgelenmesi ve korunması için yeni ve etkili yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, köydeki geleneksel mimari mirasın belgelenmesi için yapılması planlanan envanter ve detaylı röleve çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Ancak, bu çalışmaların yasal süreçlerle desteklenmesi ve köydeki mirasın korunması için somut adımlar atılması gerekmektedir.

Yerel halkın kültürel değerlere olan bağlılığı ve yapı sahiplerinin işbirliği, belgeleme çalışmalarında kritik bir rol oynamaktadır. Bu işbirliği sayesinde, köydeki geleneksel dokunun korunması için duyarlı bir yaklaşım sergilenmelidir. Geçmişte köy, geleneksel yapı ustaları yetiştirme anlamında da önemli bir yerleşim yeri iken bu özelliğini gündün güne yitirmektedir. Elde edilen bilgiler ve koruma önerileri, köyle ilgili alınacak yasal kararlara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Köyün kültürel mirasının korunması, toplumsal kimliğin ve tarihî bağların devamlılığı için yerel topluluk katılımı ve turizm gibi stratejiler önerilmektedir. Bu sayede, Mushnikova köyünün geleneksel dokusunun sürdürülebilirliği sağlanabilir ve gelecek nesillere aktarılabilir.

Sonuç olarak, Mushnikova köyünün kırsal mimari mirasını korumak için sürdürülebilir bir koruma stratejisi geliştirilmesi önemlidir. Bu strateji, farkındalık yaratma, yasal koruma, teknik destek, yerel malzemelerin kullanımı, eğitim programları ve sürdürülebilir turizm gibi unsurları içermelidir. Bu çaba, sadece bir köyün korunması değil, aynı zamanda bir toplumun ve ulusun mirasının korunması anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Prizren - Mushnikova, Kırsal doku, Yerel mimarlık mirası, Koruma sorunları, Sürdürülebilir koruma.

TARİHİ KALE VE SURLARA YENİ EKLERİN MİMARİ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: İSTANBUL ANADOLU HİSARI VE BURSA ZİNDAN KAPI ÖRNEKLERİ

Anwaar AL GHARİBİ*, Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ**

* Lisansüstü Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, anwaaralgaribi@gmail.com; ORCID: 0009-0002-1925-5065

** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, figenkivilcim@uludag.edu.tr; ORCID: 0009-0002-1925-5065

Bu çalışmada, tarihî kale ve surlara yapılan eklere yönelik olarak yeni tasarım ilkeleri incelenmiştir. Aynı zamanda bu çalışma, İstanbul Anadolu Hisarı ve Bursa Zindan Kapı Müzesi'ne odaklanarak, tarihî sur ve hisarlarda yapılan çağdaş mimari müdahaleleri ve müzeolojik stratejileri inceleyen bir örnek olay analizi araştırmasıdır. Bu çalışmada, hâlihazırda modern ekler eklenmiş tarihî kale ve surlarda yeni ekler incelenmekte ve ekin işlevinin, mimari özelliklerinin ve tasarım yaklaşımının avantaj ve dezavantajlarının analiz edilmesi üzerinde durulmaktadır.

Yöntem olarak bu çalışma, arşiv araştırması, yerinde gözlemler ve mekânsal analizlerden yararlanmaktadır. Böylece, tarihî yapı ve sitlerin özgünlüğünü ve bütünlüğünü korurken ziyaretçi deneyimlerini zenginleştirmek için modern eklentilerin önemini ve eski yapılarla bütünleşmesinin değerlendirilmesi için uygun yöntemler araştırılmaktadır. Tarihî belgeler, mimari çizimler ve çağdaş anlatımlar gibi birincil kaynaklar, binaların tarihini yeniden inşa etmek için temel veriler olarak kullanılmaktadır. Mekânsal analiz ise yapısal elemanların, inşaat tekniklerinin ve stilistik özelliklerin incelenmesi yoluyla yapıların özgün kültürel değerlerini, mekânsal dönüşümünü ve mekânsal dönüşüme bağlı olarak değişen somut olmayan kültürel nitelikleri ayırt etmeyi içermektedir. Ayrıca, bu eklerin tarihî yapılara entegrasyonu sırasında kullanılan malzemeler ve teknikler üzerinde durulmuş, sürdürülebilir mimari pratikler ve geleneksel el sanatları ile modern teknolojilerin birleştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Buna ek olarak bu çalışmada, tarihî yapıların özgün mimari niteliklerini bozmadan modern ihtiyaçlara cevap veren, estetik ve işlevsel yeniliklerin nasıl uygulanabileceği örnekler üzerinden tartışılmıştır.

Savunma mirası yapıları, günümüzde özgün kullanımlarını kaybetmiş olan bir yapı grubudur. Bu tür yapılara yapılan müdahaleler, bölgenin tarihî ve savunma değerine odaklanmaktadır. Mimari yapılar, yalnızca fiziksel yapılar değil, aynı zamanda onları üreten toplumların değerlerine ve sosyal ve politik dinamiklerine dair canlı tanıklıklardır. Bu çalışma, tarihî yapıların ve modern mimari eklerin incelenmesinde kullanılan yöntemler ve teorik çerçeveler hakkında kapsamlı bir genel bakış sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, eklerin işlevlerini anlaşılması ve eklerde ortaya konan çeşitli mimari yaklaşımların eleştirel olarak değerlendirilmesi için uygun yöntem ve kriterleri tespit etmeyi hedeflemektedir. Çalışma, aynı zamanda tarihî yapıların korunmasında paydaşların rolünü ve toplumun bu süreçteki katılımını incelemiştir. Paydaşların, projelerin planlanması ve uygulanması aşamalarında aktif rol alması, projelerin başarısını arttırmaktadır. Toplulukların katılımı, bu tür projelerin toplumsal kabulünü ve tarihî yapıların korunmasına yönelik genel farkındalığı güçlendirir.

Bu çalışmada, İstanbul ve Bursa'daki Anadolu Hisarı ve Zindan Kapı Surları ve bunlara eklenen çağdaş ekler örneklem olarak seçilmiş olup bu yapı ve çevreler mimari koruma bağlamında değerlendirilmiştir. Seçilen örneklerdeki çağdaş ekler, mimari koruma, malzeme kullanımı, multidisipliner işbirliği ve sosyokültürel etkiler gibi çeşitli yönlerden incelenmiştir. Son olarak, bu çalışma, tarihî yapıların korunması ve yeniden işlevlendirilmesi konularında gelecekte yapılacak araştırmalar için bir temel teşkil etmektedir. Önerilen yöntemler ve çıkarımlar, benzer tarihî yapılar üzerinde çalışacak araştırmacılara yol gösterici olabilir. Bu çalışma, aynı zamanda, tarihî yapıların korunmasının, kültürel mirasın sürdürülebilir bir şekilde geleceğe aktarılmasında oynadığı hayati rolü vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Restorasyon, Sur ve kaleler, Hisar, Tarihî dokuda yeni yapı, İstanbul, Bursa.

YAPI KUSURLARININ İRDELENMESİ VE AZALTILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

Duygu UYUŞAN*, Sevgül LİMONCU**, Semih Serkan USTAOĞLU***

* Lisansüstü Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yapı Yüksek Lisans Programı, duyguuyusan@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4609-8475

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, slimoncu@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2958-8103

*** Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, sustaoglu@fsm.edu.tr; ORCID: 0000-0003-0980-7970

İnsanların barınma gereksinimleri için doğal mekânları kullanımı günümüzde tarihsel değişim, teknolojinin ilerlemesi ile gelişmiş ve çağdaş yapı sistemleri ile oluşturulan mekânlara evrilmiştir. Teknoloji çağının bir getirisi olarak insanlar yaşamlarının büyük bir kısmını yapılar içerisinde sürdürmektedir. Özellikle Sanayi Devrimi sonrası plansız gelişen kentleşme, hızlı üretim gereksinimleri, kullanıcı odaklı olmayan üretim biçimleri çeşitli sorunlara yol açmıştır. Yapı üretim paydaşlarının, çağdaş yapı sistemlerinin geleneksel yapı tekniklerinin yerini almasıyla hızlı gelişen/değişen tekniklere ve ürünlere uyum sağlamasını zorlaştırmıştır. Yapım tekniklerinin gelişmesi ve yapım süreçlerinin artması ile karşılaşılan yapı üretimde hatalar/kusurlar çoğalmış ve farklılaşmıştır. Bunun sonucu olarak çevre ile uyumsuz, kullanıcı gereksinimlerini göz ardı eden, kullanıcının yaşamını olumsuz etkileyen, riskli yapılar üretilmeye başlanmıştır. Yapılarda meydana gelen çeşitli kusurlar; ekonomik ve doğal, hammadde kaynaklarının gereksiz kullanımına, işgücü kayıplarına, insan sağlığı ve güvenliği üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Kusurlu olarak üretilen yapılarda var olan kusurların ortadan kaldırılması için yapılacak bakım-onarım ve yenileme çalışmaları da kaynak kayıplarına yol açmaktadır. Bu nedenlerle yapı kusurlarının azaltılması için tasarım aşamasından başlayarak tüm yapı yaşam sürecinde yapı kusurlarının irdelenmesi, tanımlanması ve azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması önem kazanmaktadır. Kusurlar bilgi eksikliği, hatalı tasarım, yapı üretim paydaşları arasındaki iletişim sorunları, hatalı uygulama, yanlış ürün seçimi, bakım eksikliği vb. çok farklı nedenlerle ortaya çıkabilirler. Tasarım, üretim ve kullanım alt aşamalarını barındıran yapı yaşam sürecinde yapılabilecek hatalar, değişiklikler, zaman yönetiminin doğru yapılamaması kusurlara yol açabilmektedir. Kusurların azaltılması ve önlenmesi için öncelikle kusurların oluşum süreçleri ve nedenleri incelenmeli, kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları ile üretilen yapılardaki kusurlar tanımlanmalı, kanıta dayalı tasarım ve üretim yöntemi ile yeni üretilen yapılarda yapı kusurları azaltılmalıdır. Yapı kusurlarının tanımlanması, değerlendirilmesi ve kusurlu/başarısız yapıların ortaya çıkmasına neden olan etmenlerin tanımlanması, düşük düzeyde kusur barındıran yapı üretimi sağlamanın ilk adımındır. Bu amaçla yapı yaşam süreçlerinde yapı kusurlarını azaltacak ya da ortadan kaldıracak nitelikli çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu araştırma ile Türkiye mimari tasarım ve yapım sektöründe oluşan yapı kusurlarının açığa çıkarılması ve bu kusurların azaltılmasına yönelik çalışmaların irdelenmesi önemlidir. Yapılacak çalışmada literatür taraması ve olaya dayalı örnekleme teknikleri kullanılacaktır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de yapı paydaşlarının ve karar vericilerinin yapı kusurları hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayarak daha sağlıklı ve güvenli yapılar üretilmesine katkıda bulunmaktır. Yapı kusurlarının tanımlandığı ve sınıflandırıldığı, kusurlara yol açan etmenlerin incelendiği bu çalışmanın Türkiye’de yapı üretim paydaşları için yapı kusurları hakkında bilinç ve farkındalık oluşturulması için bir kılavuz olacağı varsayılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapı yaşam süreci, Yapı kusurları, Tasarım kusurları, Üretim kusurları, Kullanım kusurları.

YERE ÖZGÜ TEKTONİK GELENEKLERİN DİJİTAL ORTAMLARDA YENİDEN ÜRETİLMESİ: GÜNCEL ÇALIŞMALAR ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Özlem AKYOL*, Çiğdem POLATOĞLU**

* Lisansüstü öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Doktora Programı, akyolozlem@live.com; ORCID: 0000-0002-0386-3149

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, cpolatoglu@gmail.com; ORCID: 0000-0002-9102-4969

Tektonik kelimesi, Yunanca "tektonikos" yapı ve inşaa ile ilgili olan, "tekon" yapı ustası veya herhangi bir sanatta usta anlamına gelen bu iki kelimedenden türemiştir. Kavramın literatürde; kültürel ifadeler oluşturmak için farklı malzemelerin kavranması ve ustalikle işlenmesi, bir şeye görünür yeni bir şekil verme eylemi, bir araya getirme, birleştirme sanatı şeklinde tanımları yer almaktadır. Bu çalışmada kullanılan "tektonik gelenekler" ifadesi ise; en küçük ölçekli yapı elemanından, taşıyıcı sistem ölçeğine kadar, tüm sistemler ve malzemeler arasındaki entegrasyonu kuran, bir yerde gelenekselleşmiş üretim tekniklerini ve birleşim detaylarını kapsamaktadır.

Mimarlıkta bilgisayar destekli tasarım uygulamalarının son yıllarda yaygınlaşmasıyla yere özgü tektonik geleneklerin dijital arayüzlerde yeniden üretilmesini içeren ampirik araştırmalar da başlamıştır. Geleneksel biçim ve motiflerin yeniden farklı bağlamlarda geleneksel veya çağdaş malzemeler ile üretilmesini içeren bu araştırmalar, çoğunlukla yeni biçim ve konstrüksiyonların üretim metotlarına odaklanmakta ve fabrikasyon süreçlerine hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma ise, 2010 sonrası Web of Science'da yayınlanmış yere özgü tektonik geleneklerin dijital ortamlarda yeniden üretildiği ampirik araştırmaların, mimarlığın uygulama ve teorik alanına katkıları üzerine bir değerlendirme içermektedir. Seçilen araştırmaların birincil ortak amacı, zanaat temelli yerel bilgiyi tercüme ederek yere özgü tektonik gelenekleri ve malzeme pratiklerini yeni teknolojilerle kullanılabilir bilgiye dönüştürmek; böylece yerel mimari kültürün korunması ve sürdürülmesini sağlamaktır. Bu araştırmaların, sanayi iş birliği üretim modellerinde kullanılmak üzere dijital tasarım uygulamaları ile yeni tasarım metotları geliştirmeyi ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen malzeme kullanımı ve üretim süreçleri geliştirmeyi hedefinde olduğu görülmektedir.

51

Değerlendirme sunucunda farklı coğrafyalarda farklı yöntemler ile yürütülen bu araştırmaların, yerin karakterinin korunması ve sürdürülmesi bağlamında yerel mimarinin modern yorumları ile mevcut mimari dilin genişlemesine ve kültürel tasarım çeşitliliğinin artmasına katkı sağladığı görülmektedir. Araştırmaların alana bir diğer katkısı ise yapı ustalarından ve mevcut yapılardan elde edilen yerel mimari bilginin arşivlenerek koruma altına alınmasıdır. Çalışma süreçlerinde ortaya çıkan yeni sosyal rollerin ve uygulama alanlarının, yerel sosyal ilişkileri ve rolleri güçlendirmesi öngörülmeleyen bir sonuç olmuştur. Bu araştırmalar sonucunda geliştirilen sanayi iş birliği üretim modellerinin oluşturduğu yeni iş kollarının ve pazarların ekonomik büyümeyi destekleyici bir yönü de bulunmaktadır. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular, geleneksel malzemelerin kullanım alanlarının ve yöntemlerinin gelişimine de katkı sağlamıştır. Özetle; yere özgü tektonik gelenekleri dijitalleştirilmeye yönelik yapılan bu araştırmaların, yerin sosyokültürel, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliğine katkı sağladıkları söylenebilir.

Değerlendirilen araştırmaların yöntem bağlamında nicel araştırmalar olduğu ve mimarlığın uygulama alanına bilgi üretmeyi amaçladıkları görülmektedir. Fakat araştırma süreç ve sonuçlarından elde edilen bulgulara bakıldığında bu araştırmalar, tektonik gelenek, malzeme, biçim ve çevresel karakter bağlamında teorik alana farklı yeni boyutlar kazandırma, eleştirel bölgeselcilik, vernakülerizm ve hesaplamalı bölgeselcilik gibi yaklaşımların kavramsal çerçevelerini yeniden yapılandırma potansiyeli taşımaktadırlar. Bu bağlamda; geleneğin teknolojik inovasyonlarının, yerin üretiminde tasarım ve inşaa süreçlerinde bir değişim ve dönüşümün habercisi olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Tektonik gelenek, Yer, Hesaplamalı tasarım, Dijital tasarım uygulamaları.

**Maltepe Üniversitesi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
ev sahipliğinde,
09-10 Mayıs 2024 tarihleri arasında düzenlenen
Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumu - I'in
tüm katılımcılarına teşekkür ederiz.**

[MAUMTF]

e-ISBN: 978-605-2124-70-3

<https://www.maltepe.edu.tr/maumtfsymp>